

Жывая спадчына

Беларусі

Living Heritage
of Belarus

*Камароў
Catalogue*

Пра што мы мусім памятаць? Што трымае нас у хуткаплынным і штодзень новым свеце? У розных нацый існуе своеасаблівы дастаткова канстантны кананічны каркас мемарыяльных арыенціраў. Гэты каркас «нанізваецца» неабходнымі элементамі памяці з сэнсамі, што нясуць у сабе адказы на выклікі часу. Як не згубіць сябе, свой ідэнтэтэт за гэтымі кароткатэрміновымі напластаваннямі? Навошта чалавеку XXI ст., забытанаму ў рэальнай і віртуальнай плоскасцях быцця, памяць–веда–практыка нематэрыяльнай спадчыны?

Непрадметная прырода нематэрыяльнай спадчыны патрабуе перадачы «тварам-да-твару». Патрабуе камунікацыі. Вымагае формулы «Чалавек і Чалавек». А хто гэты Чалавек? Гэта носьбіт-транслятар нематэрыяльнай спадчыны і аксіялогіі лакальных культур, гэта лакальныя супольнасці, укаранення ў кантэкст пражывання са сваім адметным «духам месца», які ствараюць нематэрыяльныя формы творчасці асобы. Гэта я і ты, яна і ён, мы... як рэцыпіенты нематэрыяльнага.

...у памяці застаецца тое, што можна актуалізаваць «тут-і-цяпер». Ідэя дадзенага выдання — актуалізаваць і зафіксаваць тыя праявы нематэрыяльнай спадчыны беларусаў, якія жывуць сёння і прэзентуюць лакальныя культуры розных куткоў Беларусі як:

нябачныя сувязі, што лучаць пакаленні,
увасабленне «волі» да кантынуальнага развіцця ва ўласным локусе жыцця,
рэальныя і сімвалічныя стваральнікі ўнікальнага культурнага ландшафту,
асновы ўстойлівага развіцця, захавання культурнага плюралізму і разна-
стайнасці,
культурна-нарматыўныя, рэгулюючыя і экалагічныя фактары,
стваральнікі і кропкі акумуляцыі сэнсаў і каштоўнасцей жыцця,
шляхі самавызначэння ў культурнай і сацыяльнай прасторы.

Нематэрыяльная спадчына з'яўляецца ідэнтыфікатарам беларускай культуры і разам з тым, выражаючы гісторыка-культурныя здабыткі, як інструмент культурнага самавыдзялення, прадстаўляе сабой агульначалавечую каштоўнасць, скарб сусветнай культуры, які чакае свайго «адкрыцця» і шанавання найперш намі і для нас.

Прапануем да ўвагі... Чалавеку.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Інстытут культуры Беларусі»

Жывая спадчына

Нацыянальны Інвентар
нематэрыяльнай
культурнай спадчыны Беларусі

Беларусі

Каталог

Living Heritage

National Inventory
of Intangible
Cultural Heritage of Belarus

of Belarus

Catalogue

Мінск

Інбелкульт • 2014

УДК 008(476)(035)
ББК 71.04(4Бел)я2
Ж 94

Каардынатар праекта Ала Сташкевіч

Укладанне, прадмова Таццяна Мармыш
Уводзіны Ала Сташкевіч
Падбор матэрыялаў Генадзь Сівохін

Пераклад з беларускай на англійскую мову Валянціна Голубева

Навуковы кансультант Таццяна Кухаронак, кандыдат гістарычных навук

Фотаздымкі з Нацыянальнага інвентару нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі
Алега Белавусава, Алены Боганевай, Любавы Владыка, Сяргея Выскваркі, Рэгіны Гамзовіч, Ірыны Глушэц, Марыны Гушчы, Эліны Ермалаевай, Ларысы Заклікоўскай, Паўла Каладзеічыка, Надзеі Клімёнак, Наталлі Клімко, Анатоля Кляшчука, Наталлі Коктыш, Святланы Кулак, Аксаны Куцарскай, Нарыто Кунісуэ, Сяргея Лазоўскага, Алімпіяды Леанавец, Вольгі Лук'ян, Таццяны Мармыш, Васіля Мядзюхі, Алы Невяровіч, Валянціны Паўлюк, Віталя Правалінскага, Ядвігі Рай, Таццяны Русаковіч, Ліліі Рэзкінай, Уладзіміра Сімановіча, Аляксея Сталярова, Аляксандра Сушкова, Наталлі Сызранцавай, Алены Цішкевіч, Максіма Цяцерына, Валянціны Чайчыц, Эдуарда Чарставага, Алены Шынкевіч, Арцёма Эйсманта

*Выдадзена пры кансультацыйнай і фінансавай падтрымцы
Фонду нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА*

Project coordinator Alla Stashkevich

Compiler, foreword Tatsiana Marmysh
Introduction Alla Stashkevich
Selection of materials Henadz Sivochin

Translation from Belarusian into English Valiantsina Holubeva

Scientific consultant Tatsiana Kucharonak, PhD in History, Associate Professor

Photos from the National Inventory of Intangible Cultural Heritage of Belarus by Aleh Bielavusaŭ, Alena Bohanieva, Lubava Vladyka, Siarhiej Vyskvarka, Rehina Hamzovich, Iryna Hlushets, Maryna Hushcha, Elina Jermalajeva, Larysa Zaklikouskaja, Pavel Kaladziejchyk, Nadzieja Klimionak, Natalla Klimko, Anatol Klashchuk, Natalla Koktysh, Sviatlana Kulak, Aksana Kutsarskaja, Norito Kunisue, Siarhej Lazouski, Alimpijada Leanaviets, Volha Lukjan, Tatsiana Marmysh, Vasil Miadziucha, Ala Neviarovich, Valiantsina Pauluk, Vital Pravalinski, Jadwiha Raj, Tatsiana Rusakovich, Lilia Rezkina, Uladzimir Simanovich, Alaksiej Stalarou, Alaksandr Sushkou, Natalla Syzrancava, Alena Tsishkevich, Maksim Tsiatsieryn, Valiantsina Chajchyts, Eduard Charstavy, Alena Shynkievich, Artsiom Ejsmant

*Published with the consultative and financial support
of the UNESCO Intangible Cultural Heritage Fund*

ISBN 978-985-7045-24-2

© ЮНЕСКА, 2014
© Голубева В., пераклад на англ. мову, 2014
© ДУА «Інстытут культуры Беларусі», 2014

Жывая спадчына

Нацыянальны Інвентар
нематэрыяльнай
культурнай спадчыны Беларусі

Беларусі

Каталог

Living Heritage

National Inventory
of Intangible
Cultural Heritage of Belarus

of Belarus

Catalogue

Нематэрыяльная культурная спадчына Беларусі — гэта скарб, значэнне якога яшчэ не да канца ацэнена сучасным грамадствам, як, дарэчы, і самімі носьбітамі гэтай спадчыны. Ратыфікацыя Рэспублікай Беларусь Канвенцыі аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны (ЮНЕСКА, 2003 г.) і далейшая яе імплементацыя адкрыла новыя магчымасці для асэнсавання вялікага духоўнага патэнцыялу нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў фарміраванні нацыянальнай і рэгіянальнай ідэнтычнасці, развіцці культурнай разнастайнасці і міжкультурнага дыялогу.

Захаванне нематэрыяльных праяўленняў творчасці чалавека спрыяе яднанню людзей, абуджае іх творчую энергію і пачуццё гонару за сваю малую радзіму, яе культурныя і прыродныя здабыткі, фарміруе станоўчыя матывацыі да пазітыўных змен. У рэшце рэшт гэта — моцны імпульс да сацыяльна-эканамічнага развіцця рэгіёнаў, асобных месцаў і чалавечых рэсурсаў.

Нематэрыяльная культурная спадчына — гэта «жывая» спадчына, якая не паддаецца традыцыйнай кансервацыі; яна пастаянна змяняецца, каб быць актуальнай і зразумелай новым пакаленням транслятараў і спажыўцоў, арганічнай сучасным культурным працэсам і тэндэнцыям. Змены — гэта натуральнае існаванне культуры. «Няма нічога нязменнага ў свеце акрамя саміх змен» (*Heraclitus*).

Аднак на шляху да змен надзвычай важна не страціць карэнную, сутнасную прыроду элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны, не ператварыць іх у варыянты масавай культуры, безгустоўны «кіч», які можа і цікавы турыстам, але не мае ніякіх адносін да паняццяў «спадчына» і «культура».

Ідэнтыфікацыя і інвентарызацыя нематэрыяльнай культурнай спадчыны — спосаб яе актуалізацыі і першая ступень у працэсе захавання. Усё, што выяўлена, даследавана і ідэнтыфікавана, лягчэй захаваць і правільна выкарыстоўваць.

Нацыянальны Інвентар нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі створаны, дзякуючы кансультацыўнай і фінансавай падтрымцы ЮНЕСКА. Гэта не толькі база даных і адпаведны сайт, а ў першую чаргу многія арганізацыі, эксперты і носьбіты спадчыны з усіх рэгіёнаў Беларусі. Інвентар пастаянна папяўняецца новымі элементамі, «вырошчваецца» супольнасцямі, групамі і асобнымі людзьмі, зацікаўленымі ў захаванні такой далікатнай матрыцы культуры.

Дадзенае выданне падрыхтавана ў рамках праекта інвентарызацыі нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі і ўтрымлівае найбольш выразныя яе элементы ў розных катэгорыях бытавання, захоўвае структуру Інвентару.

Публікацыя мае рэпрэзентатыўны характар і будзе цікавай не толькі спецыялістам і арганізацыям у галіне культурнай спадчыны, але і шырокаму грамадству. Гэта спроба ўбачыць духоўную культуру праз прызму канкрэтных праяў і практык, спасцігаючы яе няўлоўны і тонкі водар, каларыстыку і стыльвую адметнасць.

The intangible cultural heritage of Belarus is a treasure, the value of which still has not been fully appreciated by the contemporary community, and not completely by the bearers of this heritage themselves. The ratification of the Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage (UNESCO, 2003) by the Republic of Belarus and its subsequent implementation opened up new opportunities for the comprehension of the great spiritual potential of the intangible cultural heritage in the formation of the national and regional identity, the development of the cultural diversity and encouraging the intercultural dialogue.

The safeguarding of the intangible manifestations of human creativity fosters the unity of people, awakens their creative energy and the sense of pride in their small motherland, its cultural and natural heritage, creates positive motivation for positive change. Ultimately, it is a strong impetus to the socio-economic development of the regions, localities and human resources.

The intangible cultural heritage is a 'living' legacy, which defies the traditional means of conservation; it is fluid and adjusts itself to the mindsets of the new generations of the mediums and the consumers, which is coherent with the current cultural processes and trends. Changeability is the natural form of the existence of a culture. 'There is nothing permanent except change.' (*Heraclitus*).

However, while adjusting to the demands of time, it is essential not to lose the fundamental, essential nature of the elements of the intangible cultural heritage, not to turn them into a kind of mass culture, tasteless 'kitsch', which might attract tourists, but has nothing in common with the concepts of 'heritage' and 'culture'.

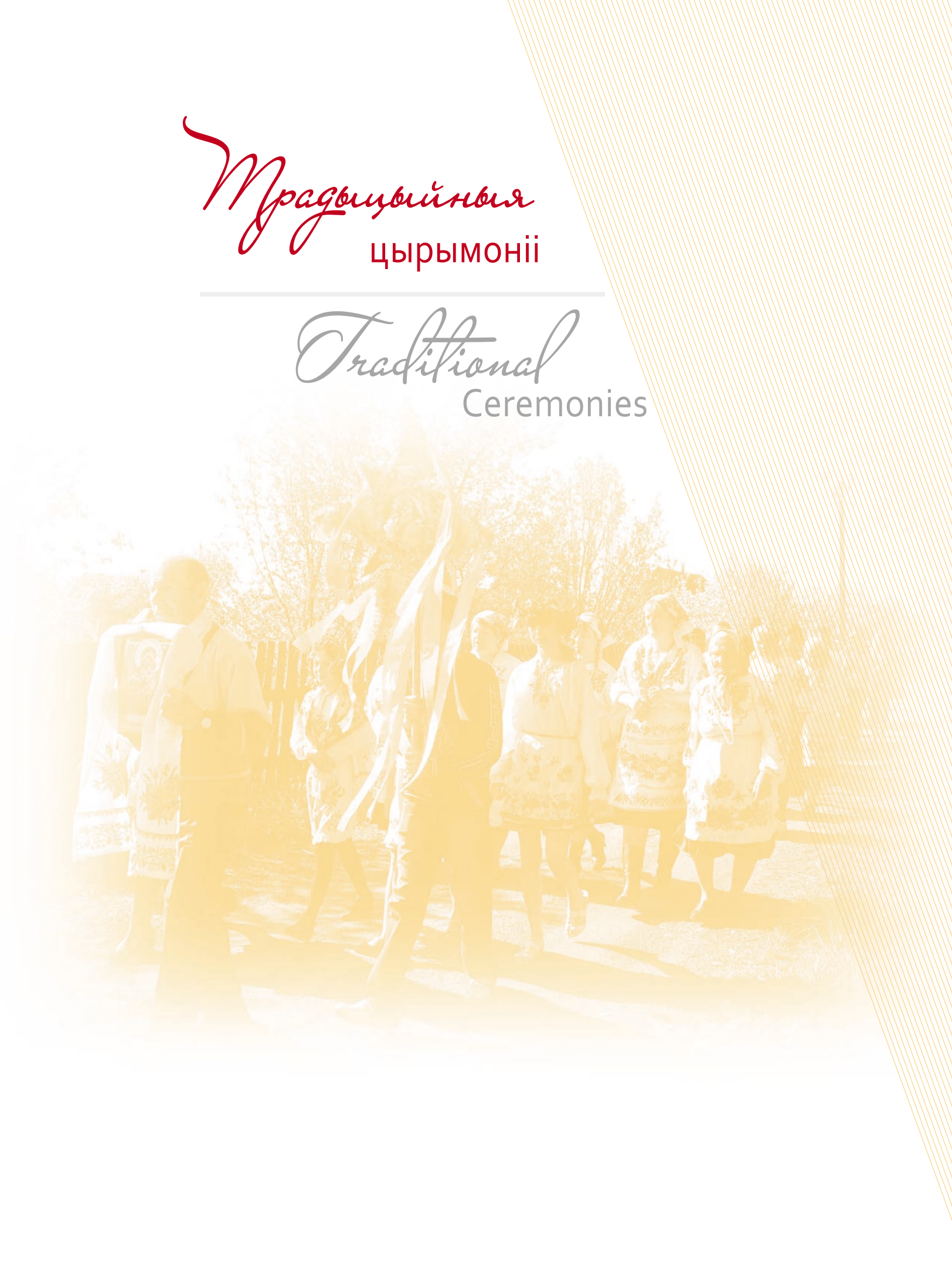
The identification and inventory of the intangible cultural heritage is a way to its actualisation and the first step in the process of safeguarding it. All that have been found, researched and identified becomes easier to safeguard and use properly.

Belarus' National Inventory of the Intangible Cultural Heritage has been created with the help of advice and financial support of UNESCO. This is not only a database and the corresponding site, but also and primarily a process that involves many organisations, experts and the bearers of the heritage themselves from all the regions of Belarus. The Inventory is being constantly replenished with new elements, it is 'grown' by the communities, groups and individuals, who are interested in safeguarding this vulnerable matrix of culture. This publication was prepared within the Belarus' National Inventory of the Intangible Cultural Heritage and presents its most expressive elements in the various categories of existence and is coherent with the structure of the Inventory.

This publication is representational by its nature and will be of interest not only to experts and organisations in the domain of cultural heritage, but also to a wider audience. It is an attempt to see our spiritual culture through the prism of its specific manifestations and practices, learning its subtle and delicate flavour, and its colour schemes and the peculiarities of the style.

Традиційна
цырымонія

Traditional
Ceremonies

Абрад «Варварынская свяча»
The Rite of 'Varvarynskaja Sviača'

Дзіцячы калядны абрад «Журы»
The Children's Christmas Rite of 'Kury'

Абрад «Калядныя цары»
The Rite of the 'Kalyady Tsars'

Калядны абрад «Шчаарэц»
The Christmas Rite of 'Šcadrec'

Абрад «Цягнуць Каляду на дуба»
The Rite of 'Ciahnuć Kaliadu na Duba'

Масленічная абрадавая гульня «Пахаванне дзедз»
The Maslenica Ritual Game 'Pachavannie Dzieda'

Абрад «Намскі Вялікодзень»
The Rite of 'Namski Vialikdzien'

Вясновы абрадавы карагод «Стрылка»
The Spring Ritual Circle Dance 'Strylka'

Абрад «Тураўскі карагод» на свята Юр'я
The Rite of 'Turaŭski Karahod' on St. Jury's Day

Абрад «Насіць намётку»
The Rite of 'Carrying a Namiotka'

Абрад «Провады русалкі»
The Rite of 'Provady Rusalki'

Абрад «Бразгун»
The Rite of 'Brazhun'

Абрад «Варварынская свяча»

вёска Басценавічы, Мсціслаўскі раён, Магілёўская вобласць

Абрад «Варварынская свяча» з’яўляецца аброчным; яго асаблівасць у тым, што аброк — рознакаляровыя стужкі, тканіну, ручнікі, — прыносяць выключна жанчыны. Свяча зроблена ў гонар святой пакутніцы Варвары, якая была забіта ўласным бацькам за тое, што спавядала хрысціянства. Абракаючыся, жанчыны просяць у свячы дапамогі, вераць у яе сілу і ўпэўнены, што калі свяча з’явіцца ў хаце, то з сабой абавязкова прынясе дабрабыт, здароўе і шчасце.

Вырабленая ўручную, свяча нагадвае чалавека з узнятымі ўгару рукамі і складаецца з «цела», «галоўкі» і «ручак». Раз у год, напярэдадні дня святой Варвары, увечары 16 снежня свячу «амалоджваюць» — прымацоўваюць новыя самаробныя свечы да старых, — і пераапранаюць у новае адзенне (сподняя рубашка, сукенка, пояс, вяночак), а потым ладзяць святочную вячэру. На наступны дзень жанчыны адвозяць свячу ў царкву для асвячэння. Мінулагадня «вопратка» свячы застаецца ў храме, і любы можа, ахвяраваўшы царкве, узяць яе частку для сваёй сям’і. Увечары жанчыны збіраюцца зноў, каб ушанаваць свячу ў новай хаце.

Свяча пераходзіць па замкнёнаму колу ў якасці абярэга (сям’і, гаспадаркі) кожны год з адной хаты ў другую па чарзе далучэння яго ўдзельніц да абраду. Вакол свячы сфарміраваўся своеасаблівы саюз жанчын — прадстаўніц розных сем’яў, часцей за ўсё сталага і сярэдняга ўзросту, якія далучыліся да абраду, каб праз аброк свячы пазбавіцца кожная ад свайго асабістага гора. У выпадку, калі нейкая жанчына з вёскі абракаецца, то свяча ў гэты ж год трапляе ў яе хату. Сёння большасць удзельніц абраду — ужо немаладыя жанчыны. Да іх час ад часу далучаюцца жанчыны сярэдняга ўзросту, часта блізкія сваячкі. Кола носьбітаў з’яўляецца дастаткова вузкім і ўключае каля 10 прадстаўніц розных сем’яў.

Першапрычыну ўзнікнення традыцыі ўшанавання аброчнай свячы сённяшнія вясцоўцы не ведаюць. Разам з тым пасляваенная гісторыя пераходаў свячы з хаты ў хату добра знаёмая ўсім жыхарам Басценавіч.

Па словах вясковых жанчын, гісторыя той свячы, якая сёння перадаецца ў супольнасці і існуе ў вёсцы з 1905 г., звязана з лёсам некалькіх сем’яў. Юлія Андрэеўна Шумянцава — гаспадыня хаты, у якой свяча захоўвалася ў 2009 г., паведаміла, што яшчэ яе бабуля — Наталля Алентаўна Сяргеева (1892 г. н.), памятала, як пачалі праводзіць гэты абрад і сама потым удзельнічала ў ім.

Г. Н. Далгунова, В. Н. Жабыка, І. В. Калтунова, І. В. Яўсеенка — носьбіткі абраду «Варварынская свяча» — расказалі, што яшчэ зусім нядаўна ў вёсцы былі два гурты жанчын, якія аб’ядноўваліся вакол дзвюх аброчных свечак. Сёння засталася толькі адна свяча. А вось з другой свячой адбылася нечаканая гісторыя, якая аказалася для мясцовага насельніцтва павучальнай і паўплывала на замацаванне ўстойлівасці традыцыі. Кола людзей, якое шанавала другую свячу паступова звужалася — састарэлыя людзі паміралі. Засталіся толькі дзве старэнькія бабулі, якія спачатку перадавалі свячу адна адной, а пазней у іх ужо проста не стала сілы штогод ездзіць у райцэнтр і асвячаць аброчную свячу ў царкве. Далучацца ж да іх гурта ніхто з маладзейшых аднавяскоўцаў не жадаў. Тады яны вырашылі раздзяліць свячу паміж сабой. Адна жанчына ўзяла сабе верхнюю частку тулава, галаву і рукі, а другая — ніжнюю. Літаральна праз кароткі час тая жанчына, якой дасталася ніжняя частка васковай фігуры, раптоўна памерла. Гэта здарэнне даволі моцна паўплывала на свядомасць людзей. Па вёсцы пайшла пагалоска: «Нельга дапускаць, каб спынялася традыцыя».

The Rite of 'Varvarynskaja Sviača'

Bascienavičy Village, Mscislaŭ District, Mahilioŭ Region

The Rite of '*Varvarynskaja Sviača*' (Barbara's Candle) is associated with paying tribute. The distinctive feature of this Rite is that the tribute (colourful ribbons, fabric, traditional towels *ručniks*) can be brought only by women. The Candle is made in honor of the Holy Martyr Barbara (*Varvara*), who was beaten to death by her own father for having professed Christianity. While bringing tribute, women are asking the Candle for help, they believe in its powers and are convinced that if the Candle comes to their home, it will bring wealth, health and happiness.

The handmade Candle is shaped like a human with its hands raised upright and has 'the body', 'the head' and 'the arms'. Once a year, on December 16, on the eve of St. Barbara's Day, the Candle is 'rejuvenated': new handmade candles are attached to the old ones, and the clothes are changed for the new ones (an underwear shirt, a dress, a belt, a wreath), and having done this, the women have a festive dinner. The next day, the women take the Candle to church for consecration. Last year's 'clothes' of the Candle remain in the church and anyone can take some of them home for his/her family upon donating a contribution to the church. In the evening, the women get together again to honor the Candle in its new home.

The Candle travels from home to home as a talisman for the family and the household, and every year it is passed on in the order of the families' having joined the Rite. There is a specific union of women formed around the Candle — representatives of different families, mostly old and middle-aged, who joined the ceremony in order to be saved from their own grief. In case some woman from the village wishes to pay tribute (*abračysia*), the Candle gets into her home the same year. Today, most of the Rite participants are elderly women. They are occasionally joined by middle-aged women, usually their close relatives. The circle of the tradition bearers is quite narrow incorporating about 10 representatives of different families.

The root cause of the tradition of honoring the tribute Candle cannot be recollected by today's generation of the villagers. However, the post-war history of transferring the Candle from home to home is well known to the residents of Bascienavičy.

According to the women from the village, the history of the Candle, which today is passed on within the community and has been there since 1905, is associated with the life of several families. Julija Šumiancava, the owner of the house where the Candle was staying in 2009, says that her grandmother Natallia Siarhiejeva, born in 1892, remembered how they had started this Rite, and later she participated in it.

H. Dalhunova, V. Žabyka, I. Kaltunova, I. Jaŭsejenka, the bearers of the '*Varvarynskaja Sviača*' Rite, said that in the recent past there were two groups of women, who were united around two talisman candles. Today there is only one candle left. As for the other candle, there was an unexpected event, which was eye-opening for the local community and contributed to the consolidation of the tradition. The group of people, who honored the other candle was gradually dwindling as older people were dying. Eventually, there remained only two old women, who kept passing the candle to one another until they became too feeble to go annually to the district center to pay tribute to the candle in the church. For some reason no one in the village wanted to join them. At some time the old women decided to split the candle so that each of them could have half of it in her home. One woman took the top part, the head and the arms, and the other got the bottom. In a while, the woman who had got the lower part of the wax figure, suddenly died. This accident strongly impressed the villagers. People started telling each other, 'We ought not to let the tradition die.'

Дзіцячы калядны абрад «Куры»

вёскі Дзмітраўка, Віркаў, Нясета, Клічаўскі раён, Магілёўская вобласць

Калядны абрад «Куры» звязаны з так званымі Святкамі — зімовым святам ад Нараджэння Хрыстова да Вадохрышча і праводзіцца штогод на Шчодры вечар 13 студзеня. Абрад унікальны тым, што ўдзельнічаюць у ім толькі дзеці (ва ўзросце ад 6 да 14 год). Яшчэ адна цікавая асаблівасць традыцыі — у калядным гурце няма звычайных для калядавання масак-персанажаў — тут не водзяць ні казу, ні мядзведзя, ні каня.

Дзяўчынкі і хлопчыкі апранаюцца ў абрадавае адзенне, упрыгожваюць калядную зорку, ідуць па вёсцы і, падыходзячы да хат, спяваюць калядныя святочныя песні. Абавязковай умовай калядавання з’яўляецца выкананне асаблівай каляднай песні «Куры», якую ў кожнай вёсцы спяваюць па-свойму. «Куры» ніколі не заходзяць у хату, бо ім не дазваляецца, а спяваюць песні і славяць гаспадара і гаспадыню на вуліцы каля вокан.

За віншаванне гаспадары адорваюць удзельнікаў гурта пачастункамі: у кошык ці мех, які трымае механоша, кладуць аладкі, цукеркі. Падзякаваўшы гаспадарам, «куры» ідуць далей, да наступнай хаты. Так працягваецца да таго часу, пакуль сонца не зойдзе і не пачнуць збірацца старэйшыя калядныя гурты.

Абрадавая дзея звязана са спецыяльнымі атрыбутамі: касцюмам, каляднай зоркай і свячой, якая гарыць у каляднай зорцы каля абраза Божай Маці.

Удзельнікамі абраду ў свой час у дзяцінстве было не адно пакаленне жыхароў вёсак Дзмітраўка, Віркаў і Нясета. Многія з іх сёння — бабулі і дзядулі, бацькі, старэйшыя сёстры — з энтузіязмам распавядаюць цяперашнім удзельнікам каляднага гурта як трэба калядаваць, перадаюць ім песні, расказваюць парадак дзеянняў.

Абрад раней праводзіўся ў кожнай вёсцы Клічаўскага раёна. Аднак з цягам часу ў некаторых вёсках знік і застаўся толькі ў трох — Дзмітраўка, Віркаў і Нясета. Як распавядае Марыя Дзмітраўна Фясько (1935 г. н.) з вёсцы Віркаў, абрад «Куры» праводзіўся даўно: *«Я сама з пяці гадоў хадзіла ў гурце калядаваць і пела калядную песню “Куры”. Чаму назвалі “Куры”? Дзеці ходзяць малыя, шчабечуць... Таму дарослыя і назвалі “Куры” або “Кураняты”... Прыйдзем пад акно і гаворым: “Шчодры вечар, святы вечар! Дазвольце курам палець?” Калі дазвалялі гаспадары, то мы пелі: “Эй, куры, куры, не пейце рана. Святы вечар! Не пейце рана, не будзіце пана. Не будзіце пана, сам пан устане...”».*

Раней у асноўным спявалі малодшыя дзеці, якія стаялі пад акном, а большыя дзеці назіралі ля рага. Пасля з хаты выходзіла гаспадыня, выносіла звычайныя тонкія бліны і скварку сала. Казала такія словы: *«Дзякуй вам, што не забыліся, завіталі, песню праспявалі. Вазьміце і ад мяне пачастунак».* «Куры» дзякавалі гаспадарам: *«Дзякуй, мая мамка, хай будзе ў цябе і ў доме, і ў хляве, і ў дварэ, і прыбытак і ў скаціне, і ў сям’і».* Потым дзеці збіраліся ў каго-небудзь у хаце і дзялілі паміж сабой накалядаваныя гасцінцы.

The Children's Christmas Rite of 'Kury'

Dzmitraŭka, Virkaŭ and Niasieta Villages, Kličaŭ District, Mahilioŭ Region

The Christmas Rite of 'Kury' (Chickens) which is associated with the celebration of so-called *Sviatki*, winter holiday season between Christmas and Epiphany, is performed every year on *Ščodry Viečar*, which is observed on Old New Year's Eve, on January 13. The 'Kury' Rite is unique in that it involves only children (aged 6 to 14). Another interesting feature of the tradition is that this Christmas group carry no traditional caroling masks that would represent any traditional characters — they have neither a goat, nor a bear, nor a horse.

The girls and boys wear special ceremonial clothes, decorate a Christmas Star, and go through the village. When approaching a house, they sing Christmas songs. The distinctive feature of the Rite is a special song called 'Kury', which varies from village to village. 'Kury', the Rite participants, never enter a house, because they are not allowed; they sing songs and praise homeowners while standing outdoors, near the windows.

The homeowners, in their turn, give the members of the group some treats: they put pancakes and sweets into a sack or a bag, which is carried by a participant called *Mechanoša*. The 'Kury' thank the hosts and proceed to the next house. The Rite continues until the dusk when groups of older Christmas revelers start getting together.

This ritual event is associated with some special ceremonial attributes, such as the traditional clothing, the Christmas Star called '*Kaliadnaja Zorka*' with a candle burning in its center in front of the icon of Our Lady.

Not one generation of the villagers from Dzmitraŭka, Virkaŭ and Niasieta took part in the Rite when they were children. Many of them — today's grandmothers and grandfathers, parents, or elder sisters — are enthusiastic about sharing this tradition of caroling, the songs and the order of the performance with the current rite participants.

Historically, the Rite was practiced in every village in Kličaŭ District. But with time the tradition was discontinued in some villages, and today there are only three localities — Dzmitraŭka, Virkaŭ and Niasieta — where it is still practiced. According to Maryja Fiaško from Virkaŭ Village (born in 1935), the Christmas Rite of 'Kury' has been practiced in the village since long time ago. *'I have been caroling and singing the Kury song since I was five. Why is it called 'Kury'? Young children go caroling, chirping like birds... So, adults called them 'Kury', chickens, or 'Kuraniaty', chicks... We would come to the window and say, 'Ščodry Viečar! Holy night! Would you let the 'Kury' sing?' If they allowed, we would sing, 'Hey, kury, kury, do not sing early. Holy night! Do not sing early, do not wake up Pan, your Lord. Do not wake up Pan, Pan will get up by himself...'*

In the past, it was younger children, that would sing, and the elder would be watching from the corner. The hostess would come out and give the children thin pancakes and a piece of *sala*, traditional food made of cured slabs of fatback. The words she would say were as follows: *'Thank you that you have not forgotten about us. Thanks for your coming along and singing the song. Take some treat from me too.'* The 'Kury' would thank the hostess by saying, *'Thank you, my mommy, may you have everything you need in the house, and in the barn, and in the yard, and also gains in your cattle and in your family.'* Then children would get together at somebody's place and share the treats.

Абрад «Калядныя цары»

вёска Семежава, Капыльскі раён, Мінская вобласць

«Калядныя цары» — віншавальны абыходны абрад з элементамі традыцыйнага каляднага карнавалу і народнай драмы «Цар Максіміліян», прымеркаваны да Шчодрога вечара 13 студзеня. Дзея сфарміравалася як своеасаблівая калядная імпрэза, у якой удзельнічаюць толькі юнакі і маладыя мужчыны — «цары». Як правіла, «цароў» — сем, кожны мае пэўнае імя: цар Максіміліян, цар Мамай, цар Іван Грозны і інш. Акрамя таго, у абрадзе ўдзельнічаюць «лекар» і механоша, гарманіст і барабаншчык, а таксама традыцыйныя для беларускіх Каляд героі «дзед» і «баба».

«Цары» збіраюцца і аправаюцца ўсе разам у якой-небудзь адной хаце. Віншавальны абыход распачынаецца з наступленнем цемры; выходзячы на вуліцу, яго ўдзельнікі выстройваюцца па росту. Ідучы чарадой, нібы салдаты, «цары» маршыруюць: «Левай, левай, раз, два, тры». З песняй «Посею лебеду на берагу» пад гукі барабана рухаецца чарада, па баках якой бягуць «дзед» і «баба». «Дзед» у руках трымае пугу і жартаўліва ўзмахвае ёю час ад часу, «баба» мяце перад «царамі» дарогу венікам. «Лекар» — галоўны камандзір, ідзе збоку. Куды «лекар» загадае, туды «царскае» шэсце і кіруецца.

Калядоўшчыкі ідуць з запаленымі паходнямі, што надае працэсі надзвычайную відовішчнасць. «Цары» ходзяць спачатку па хатах тых аднавяскоўцаў, дзе жывуць незамужнія дзяўчаты, а потым — да тых, хто запрасіў загодзя. У хаце разыгрываюць жартоўнае прадстаўленне сустрэчы і бітвы «цароў» Максіміліяна і Мамаю, пасля чаго «лекар» «лечыць» сапернікаў, прапісваючы ім жартоўныя рэцэпты. Напрыканцы адбываецца адорванне ўдзельнікаў абыходу. Семежаўцы намагаюцца найлепшым чынам аддзячыць «царам», бо вядома — наступны год для гаспадароў хаты будзе настолькі багаты, наколькі яны будуць шчодрымі з калядоўшчыкамі.

Семежава ў XVII — XVIII стст. было вядома як мястэчка, што належала магнацкаму роду Радзівілаў. Тут некалькі раз на год ладзіліся кірмашы, на якіх перад Калядамі адбываліся спектаклі лялечнага батлеечнага тэатра, выступалі штукары, дрэсіраваныя мядзведзі. Да канца XVIII ст. батлейка амаль цалкам перайшла спачатку ў рукі мясцовых рамеснікаў, а пазней і сялян. Менавіта з батлейкі ў абрад калядавання і патрапіла драма «Цар Максіміліян» — яе сюжэт быў перанесены ў народны тэатр, а ролі лялек-персанажаў сталі выконваць людзі.

Трансфармацыі батлеечных спектакляў у жывы тэатр спрыяў і характар вясковага жылля: для Семежава характэрны «пагонныя двары» — тып вясковай архітэктуры, калі ўсе пабудовы на сядзібе размяшчаліся ў адну лінію і злучаліся між сабой вялікімі сенцамі. Менавіта ў такіх сенцах магла разгортвацца тэатралізаваная дзея і адначасова прысутнічаць шмат глядачоў.

Абрад з'яўляецца адноўленым: традыцыя калядавання «цароў» перадавалася ад пакалення да пакалення ў Семежава да канца 50-х гг. XX ст., калі абрад быў забаронены. Але і ў савецкі час вяскоўцы таемна хадзілі шчадраваць. У 1997 г. дзякуючы цікавасці мясцовай супольнасці і падтрымцы навукоўцаў абрад быў рэвіталізаваны.

The Rite of the 'Kalyady Tsars'

Semežava Village, Kapyl District, Minsk Region

The '*Kalyady Tsars*' (Christmas Kings) is a walking greeting rite with some elements of the traditional *Kalyady* (Christmas) carnival and 'Tsar Maksimilijan' folk drama, which is timed to *Ščodry Viečar* (New Year's Eve by the 'old style' Julian calendar) celebrated on January 13. This pageant was formed as an original Christmas performance, with only young men performing the roles as the '*Tsars*' (Kings). Normally, there are seven '*Tsars*', each having a particular name, such as Tsar Maksimilijan, Tsar Mamaj, Tsar Ivan the Terrible, etc. Besides the '*Tsars*', engaged in the Rite are *Lekar* (Doctor) and *Mechanoša* (Sack Carrier), a harmonist and a drummer, as well as *Dzied* and *Baba* (an old man and an old woman), which are traditional characters of Belarusian Kaliady.

The '*Tsars*' get together and dress themselves in one of the village homes. The greeting round starts at nightfall. The performers come out and file by size. They march like soldiers, following the command, 'By the left! By the left! One, two, three!' As the file marches, the performers sing the folk song '*Posieju Lebedu Na Bieriegy*', which is accompanied by drum beating, with *Dzied* and *Baba* running at the sides. *Dzied* carries a whip and cracks it playfully every now and then. *Baba* brooms the road on the *Tsars* way. *Lekar*, who is 'the commander-in-chief', walks aside. The whole procession goes where *Lekar* orders.

The participants of the *Kalyady* procession carry flaming torches, which make the Rite look especially spectacular. At first, the *Tsars* visit the homes, where there are unmarried girls. After that they visit the villagers who invited them beforehand. In each house they perform a comic show about the encounter and battle between 'Tsar Maksimilijan and Tsar Mamaj, after which *Liekar* 'cures' the rivals and gives them funny prescriptions. At the end of the performance the rite participants are rewarded. People of Semežava do their best to generously repay the '*Tsars*', as they believe that their own prosperity in the coming year depends on their generosity towards the rite participants.

In the 17th – 18th centuries Semežava was known as a town belonging to the magnate family of the Radziwills. There were trade fairs organized a few times a year with the performances of the *Batlejka* theater (Christmas puppet show), conjurers, performing bears and other entertainments. By the end of the 18th century, the *Batlejka* theater was performed mainly by artisans and later also by peasants. The play 'Tsar Maksimilijan' was borrowed by this *Kalyady* rite particularly from the *Batlejka* performances. Its plot was transformed into a folk drama with people performing the roles instead of the puppets.

The village style of life also helped the transformation of *Batlejka* plays into life performances. Semežava's layout was characterised by 'linear homesteads', a typical style of rural architecture when all the buildings within a farm are constructed in one line and connected by spacious hallways. Particularly this kind of hallway, which could be used both as 'the stage' and 'the auditorium' housing the crowd of viewers was good for the rite.

This rite was reconstructed: the tradition of performing the '*Tsars*' in Semežava was passed from generation to generation up to the late 1950th, when the rite was forbidden. Nevertheless, even during the Soviet times the villagers continued to celebrate Christmas having no official approval. The rite was revived in 1997 owing to the personal interest of the local community and the support of scholars.

Калядны абрад «Шчадрэц»

вёска Рог, Салігорскі раён, Мінская вобласць

Абрад «Шчадрэц» праводзіцца 13 студзеня на Багатую куццю і з'яўляецца адметным праяўленнем лакальнай культурнай традыцыі вёскі Рог. Абрад належыць да навагодніх віншавальных абыходных абрадаў, пашыраных пераважна на тэрыторыі Беларускага Палесся.

Шчадраванне адбываецца з удзелам традыцыйных маскіраваных персанажаў — «дзеда», «бабы», «казы», «жураўля», «каня» і інш. Найбольш унікальны персанаж у гурце шчадравальнікаў — «дзед» з яго берасцяной маскай, аналагаў якой больш няма на Беларусі. Маску вырабляюць у выглядзе шапкі-цыліндра, у верхняй частцы якой ёсць крыж — сімвал сонца. Цыліндр утвараецца з дзвюх палос бяросты, злучаных адмысловым спосабам «у зубчыкі». Як і сама шапка, крыж зроблены з «левага» боку бяросты, мае бежава-брунатны колер. У шапцы прарэзаны дзіркі для вачэй і рота, а нос зроблены з морквы, прыклеенай да шапкі, бровы намалюваныя чорным алоўкам ці фарбай.

Абрадавы гурт рухаецца па вёсцы з усходу на захад — «па сонцу», не мінаючы ніводнай хаты, апрача тых, дзе жалоба.

Мясцовыя жыхары лічаць, што прыход шчадроўнікаў у іх хаты будзе садзейнічаць дабрабыту і здароўю ўвесь наступны год.

Захавальнікамі абраду з'яўляюцца ўдзельнікі фальклорнага гурта «Палескія крыніцы» Восаўскага сельскага дома культуры. Гурт мае калектыў-спадарожнік — «Ручаёк», дзе займаюцца дзеці. Маладое пакаленне з захапленнем пераймае абрадавую традыцыю і імкнецца ўдзельнічаць у абрадзе.

Са слоў носьбітаў, абрад яны памятаюць яшчэ з дзяцінства: *«Бегалі па хатах. І я потым бегала, колісь інцярэсна дзецям было»; «Традыцыя ідзе вякамі. Нашы бацькі хадзілі, казалі, і мы хадзілі. І «Дзед» такі хадзіў».*

Значным фактарам захавання абраду выступае яго песенны кампанент, увасоблены ў віншавальных шчадроўных песнях для гаспадара і яго сям'і («Ці ўдома, ўдома сам пан гаспадар?», «Ой, устань, устань, сам пан гаспадар!», «Ой, над рэкою, над глыбокою»), дзяўчыны на выданне («Ой, рано-рано ў куры попелі»), песнях, якія суправаджаюць рытуальныя скокі «казы» («Вой, ну-ну, каза»). Віншавальныя напевы выконваюцца шумна, у выгуковай манеры. Для выканальніцкага стылю ўласціва тэмбрава-дынамічная яркасць, элементы гэтэрафоннай фактуры.

Усе песенныя віншаванні аб'яднаны адзіным меладычным стрыжнем — тыпавым політэкставым напевам, для якога ўласцівая святочная інтанацыя. Абавязковую частку песенных віншаванняў складаюць выгуковыя рэфрэны-воклічы (С[в]яты вечор, с[в]яты Васілё[к]!). У спевах раскрываецца мясцовая дыялектная спецыфіка, своеасаблівасць моўных гаворак паўночных тэрыторый Беларускага Палесся.

The Christmas Rite of 'Ščadrec'

Roh Village, Salihorsk District, Minsk Region

The Christmas Rite of 'Ščadrec' (Bountiful Night) takes place on the 13th of January, which is *Bahataja Kuccia* (Orthodox New Year's Eve), and is a distinctive demonstration of the local cultural tradition of Roh Village. This rite is one of New Year's walking greeting rites, practiced mainly on the territory of Belarusian Palesie (the southern part of Belarus).

Ščadravannie (the rite of going door to door to sing carols, which is paid back by the households with treats or money) is performed with the participation of traditional masked characters: *Dzied* (an old man), *Baba* (an old woman), *Kaza* (a goat), *Žuraviel* (a crane), *Koń* (a horse), etc. The *Dzied* is a unique character of the carol singing group with his birch-bark mask, having no analogues in Belarus. His mask is made in the form of a cylinder hat, its top part forming a cross, which is a symbol of the sun. The cylinder is made of two birch-bark stripes, linked together in a special way, which is referred to as *u zubčyk* (looking like dentils). Both the hat and the cross are made of birch-bark, which is used its inside out, and thus they are of the beige-brown colour. The mask has holes for the eyes and the mouth, the nose is made of a carrot glued to the hat, the eyebrows are drawn with a black pencil or painted.

The rite group moves along the village from East to West — same as the sun goes — missing none of the households, except for those who might be mourning.

The locals believe that carol singers' visit will help their wellbeing and good health through the whole coming year.

This Rite is safeguarded by the participants of 'The Paleskija Krynicy' folk-group (The Springs of Paliessie), which belong to the Vosava Village's *Dom Culture* (a culture and recreation center). The group has its satellite group for children named *Ručajok* (The Little Stream). The young generation are keen on practicing the tradition and are eager to participate in the Rite.

According to the participants, they remember this rite from their childhood. *'They used to walk from house to house. Later I was also following, as it was interesting for kids.'* *'This tradition has been observed for centuries. Our parents used to go carolling, they kept telling us about it, and then we went carolling too... And there was the Dzied walking with us too...'*

An important factor that assisted the preservation of the rite is its singing component in the form of greeting carols addresses to: the head of the household and his family (e.g. the songs *'Ci ūdoma, ūdoma sam pan haspadar?'*, *'Oj, ustań, ustań sam pan haspadar!'*, *'Oj, nad rekoju, nad hlybokoju'*); a girl ready to marry (the song *'Oj rano-rano j kury popeli'*); and by songs accompanied by the *Kaza's* ritual dance (*'Voi, nu-nu, kaza'*). The greeting carols are sung in a noisy outcry manner. The distinctive feature of the performing style is its expressiveness created by the dynamics of the timbre and the elements of the heterophonic texture.

All the greening carols are united by a common melodic core, which is the same polytextual tune characterized by a festive intonation. An indispensable part of the greeting carols is the hailing refrains (*S[v]jaty viečor, s[v]jaty Vasilok[j]!*) These carols also feature the specifics of the local dialect, the originality of the accents of the northern areas of Belarusian Palesie.

Абрад «Цягнуць Каляду на дуба»

вёска Новіны, Бярэзінскі раён, Мінская вобласць

Абрад «Цягнуць Каляду на дуба» ўяўляе сабой складовую частку святкавання зімовага цыкла традыцыйнага беларускага сялянскага календара паганскага паходжання як адзіны на Беларусі абрад, прысвечаны заканчэнню калядных свят, што пачынаюцца традыцыйнай паснай сямейнай куццёй 6 студзеня, затым адзначаецца шчодрой куццёй і каляднымі абыходамі ў ноч з 13 на 14 студзеня, а пасля — святам Вадохрышча, калі ходзяць па ваду да крыніц і асвятчаюць свячонай вадой хату і падворак.

Звычайна ўвечары 20 студзеня мясцовыя жыхары дамаўляюцца ў чыёй хаце будуць праводзіць Каляды, хто якія стравы гатуе, а якой гадзіне будуць сустракацца. А на заўтра 21 студзеня раніцай збіраюцца і ўпрыгожваюць куль саломы ад зажыначнага снапка. З гэтага куля робяць абрадавую ляльку, якую апранаюць у жаночае адзенне. Музыка, песні гучаць па вёсцы, дзеці бегаюць запрашаць на абрад. Звараную ў чыгунку або глінняным гаршку куццю ставяць на сена ў рэшата, бяруць старое кола ад воза або барану і вязуць на санях або на саначках да дуба, які можа стаяць у полі або ў канцы сяла. Мужчыны ўпрагаюцца ў саначкі, на якія садзяць жанчыну з кашай-куццёй у гаршку ці чыгунку, яна трымае ў руках снапок-Каляду на коле. Старое кола і саламяную ляльку, калі яны захаваліся з мінулага года, скідаюць з дуба і падпальваюць, а на дуб усцягваюць новую Каляду — ляльку, якая сімвалізуе жаночы пачатак, кола або барану і куццю.

Абрад «Цягнуць Каляду на дуба» — актуальная культурная з’ява, што перадаецца ад пакалення да пакалення і прызнаецца лакальнай супольнасцю іх каштоўнасцю.

Нягледзячы на тое, што гэта традыцыя была адноўлена ў 1998 г., яна трывала захоўваецца ў памяці, яе ўдзельнікамі і носьбітамі з’яўляецца не адно пакаленне вяскоўцаў. Аднаўленне абраду ў Новінах стымулявала ўзрастанне цікавасці да калядных звычайў у іншых вёсках Бярэзінскага раёна.

The Rite of ‘Ciahnuć Kaliadu na Duba’

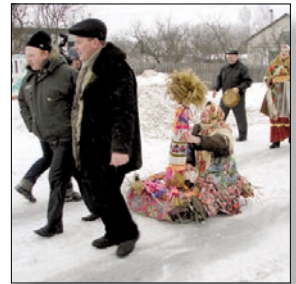
Noviny Village, Bierazino District, Minsk Region

The Rite of ‘Ciahnuć Kaliadu na Duba’ (Pulling the Christmas Dummy onto the Oak Tree) is an element of the winter holiday cycle according to the traditional Belarusian peasants’ calendar of pagan origin. It is the only Belarusian rite that is performed to mark the end of Christmas celebrations, which starts with eating the traditional family lenten *kuccia* on January 6 and is followed by *ščodraja kuccia* and carol-singing rounds during the night from January 13 to January 14, and after that – by Water Consecration feast, when they go to the springs for water and use it to consecrate their homes and yards.

Usually on the event’s eve, January 20, the villagers decide whose house will be the venue for the *Kaliada* celebration, agree on the menu and decide who is cooking each dish, and also set the start time for the Rite. People gather together in the morning on January 21 and decorate a bundle of straw that was left after threshing the *zažynačny snapok*, the first ceremonial sheaf made before launching harvesting. They use that bundle to make a ritual dummy and dress it like a woman. Music and songs are heard all over the village and children run door to door inviting villagers to join the Rite. They put the *kuccia* (ritual porridge) that was cooked in a cast iron or clay cooking pot into a sieve lined with hay, get an old cart wheel or a harrow and put all these on a sleigh or sledge to be taken to an oak tree that stands either in the field or at the end of the village. Men are preparing to pull the sledge and a woman is seated on it to hold the pot with the *kuccia* and the wheel with the *Kaliada* dummy on it. If the last year’s wheel and the straw dummy are still on the oak, they are thrown down and burned, and the new dummy representing Woman is pulled up onto the tree together with the wheel or harrow and the *kuccia*.

The Rite of ‘Ciahnuć Kaliadu na Duba’ is a living cultural event, which has been passed from generation to generation and is recognised by the local community as their value.

Despite the fact that the Rite was revived in 1998, it remains fixed in the local people’s memory and not one generation of the villagers have already been the participants and bearers of the Rite’s traditions. The process of revitalisation of the Rite in Village of Nowiny stimulated interest in Christmas customs in other villages of Bierazino District.

Масленічная абрадавая гульня «Пахаванне дзеда»

вёскі Маскаляняты, Даўгаполле, Гарадоцкі раён, Віцебская вобласць

Абрадавая гульня «Пахаванне дзеда» прымеркавана да масленічнага тыдня і ўяўляе своеасаблівую кульмінацыйную кропку гэтага часу. «Пахаванне дзеда» — адметнае праяўленне лакальнай культурнай традыцыі вёсак Маскаляняты і Даўгаполле Гарадоцкага раёна. У вобразе дзеда персаніфікуюцца і матэрыяльна ўвасабляюцца «мясныя запусы» — лічыцца, што дзед памірае, падавіўшыся косткаю: *«Вось дзед ужо давіцца касцьёй, і мяса ўжо не ядуць, нельга... Эта масляная нядзеля адходзіць і пост заходзіць»*.

У дзеі, якая праводзіцца кожны год у першы панядзелак Масленіцы, удзельнічаюць у асноўным жанчыны, прычым сталага ўзросту. Незамужнія маладыя дзяўчаты да ўдзелу ў абрадзе не дапускаюцца.

Пасля памінання продкаў у «Таўстую суботу» жыхары вёсак Маскаляняты, Даўгаполле хаваюць міфалагічнага дзеда-продка (Сідорку і Цімку адпаведна), увасобленага ў спецыяльна падрыхтаванай антрапаморфнай ляльцы, якая мае палярныя характарыстыкі — абжора, п'яніца, гуляка, працаўнік, жыццялюб, моцны.

На працягу дня вяскоўцы ўключаюцца ў гульню і кожны, хто прыходзіць развітацца з дзедам перад пахаваннем, атрымлівае сваю ролю, творча яе развівае. Жанчыны галосаць, а мужчыны, як правіла, падкрэсліваюць рысы характару і факты з жыцця «памерлага». У час развітання спрэчкі-дыялогі дзвюх супрацьлеглых пазіцый у ацэнцы жыцця дзеда складваюць канву яго «біяграфіі». Дыялогі і галашэнні характарызуюцца варыятыўнасцю, таму абрад прымае гульнявую форму і набывае імпрывізацыйны характар у межах традыцыі. Дзея адзначаецца таксама і ярка выражаным зратычным зместам. Шмат чаго скіравана тут на смехавую разрадку прысутных: *«Смяюцца, дзеляюць, штоб смешно было»*. Напрыклад, падкрэсліваецца гіперсексуальнасць дзеда: *«Бабы хахочуць каля яго: і з Люськай хадзіў, і к Манькі лазіў праз вакно, і ў лазню хадзіў за Валькай глядзець, во якой дзед быў...»*.

Абрад перадаецца ад пакалення да пакалення ў вёсках Маскаляняты і Даўгаполле з канца XIX ст. Па ўспамінах Марыі Кузьмінічны Сафравай, старэйшай носьбіткі, абрад праводзілі ў хаце яе сям'і, а яна, будучы зусім малой дзяўчынкай, сядзела на печцы і назірала за дзеяй. Непасрэднымі носьбітамі з'яўляецца выключна старэйшае пакаленне жыхароў вёсак, аднак у маладзейшага пакалення вяскоўцаў абрадавая дзея выклікае шчырую цікавасць.

У былыя гады арэал распаўсюджвання абраду ў межах Гарадочыны быў шырэй, але з часам звужаўся да дзвюх вёсак. Дадзеная традыцыя ніколі не перапынялася. На сённяшні дзень абрад праводзіцца штогод.

The Maslenica Ritual Game ‘Pachavannie Dzieda’

Maskalaniaty and Daŭhapolle Villages, Haradok District, Viciebsk Region

The Ritual Game ‘*Pachavannie Dzieda*’ (An Old Man’s Funeral) is timed to *Maslenica* (Pancake Week) and represents a culminating point of this period. *Pachavannie Dzieda* is a distinctive manifestation of the local cultural tradition of Maskalaniaty and Daŭhapolle Villages, Haradok District. It is a way to personify and visually represent the beginning of *Miasnyja Zapusty*, a meat-fast week: it is believed that the *Dzied*, an old man, dies from choking on a bone. ‘*There is an old man choking on a bone — no meat from now onwards, it is already banned, ... The Pancake Week ends and Great Lent begins.*’

The performance, which is usually arranged on the first Monday of the Pancake Week, involves mostly middle-aged women. Unmarried young women are not admitted to take part in the Rite.

After remembering their forefathers on Saturday called ‘*Taŭstaja Subota*’, Maskalaniaty and Daŭhapolle villagers arrange ‘funerals’ of a *Dzied*, an effigy of a mythological forefather (named *Sidorka* and *Cimka* accordingly). The *Dzied* is represented by a specially prepared anthropomorphous puppet, which manifests some opposing features of a male character: he is a glutton, a drunkard, an idler, and, at the same time, an industrious, strong, and resilient man.

During the day, villagers come to join the game and every person, who comes to say goodbye to the *Dzied* before the ‘funeral’, receives his or her role and develops it creatively. Women are usually lamenting, while men accentuate some features of the character of the ‘dead’ and the ‘facts’ from his ‘life’. During the ‘funeral’, the dialogues improvised in the course of arguments between the two contrasting positions regarding the life of *Dzied* reveal his ‘biography’. The dialogues and laments vary, and that is why the Ritual turns into a game with improvisations in line with the tradition.

A distinctive feature of the performance is its explicit erotic content. It is intended to make people laugh, ‘*They are laughing, and perform to make everybody laugh.*’ For instance, the hypersexuality of *Dzied* is emphasised, ‘*Women laugh at him: he dated Luška, he climbed through the window into Mańka’s room, and he followed Vałka to the laznia (sauna) to peep at her — this is what kind of man the Dzied was...*’

The ritual game has been passed on from generation to generation in the Villages of Maskalaniaty and Daŭhapolle since the late 19th century. Maryja Safronava, the oldest bearer of the tradition, says that the ritual was held in her family’s house, and she, a very young girl then, would be sitting on the top of the *pieč*, traditional heater, observing the performance. The genuine bearers are exclusively the elder generation of the villagers. However, the younger generation show great interest in the ritual game.

In the past, the geographic area of the ritual within Haradok District was wider, but with time it shrank to the two villages. The tradition has never been stopped. Nowadays, the ritual is performed annually.

Абрад «Намскі Вялікдзень»

вёска Аброва, Івацэвіцкі раён, Брэсцкая вобласць

«Намскі» — такога слова ў слоўніку не знайсці, але для жыхароў вёскі Аброва яно існуе і мае вялікі сэнс. «Намскі» — значыць намі заложаны, нам дадзены.

Некалі аброўцы сталі шанаваць яшчэ адзін Вялікдзень — у чацвер пасля Вялікадня, і завецца ён Намскім Вялікаднем. Вялікдзень, народжаны ў горы і пакутах, праз смерці дзяцей і слёзы бацькоў, як і той, галоўны Вялікдзень, праз пакуты і смерць Хрыста. А адбылося гэта ў 1920-х гг. Раптам нейкі мор напаў на вёску — сталі паміраць дзеці. Дарослыя не хварэлі, а дзяцей хавалі штодня. І не ведалі ўжо што рабіць, да якіх дактароў звяртацца, да якіх знахароў ісці. І тады падказалі старыя людзі: трэба жанчынам вёскі сабрацца разам на адну ноч. За гэтую ноч нітак напрасці, насукаць і саткаць ручнік. А мужчынам за гэтую ноч зрабіць хатку-ківот, каб можна было ўчытырох несці. У зробленую за ноч хатку трэба паставіць абраз Маці Божай, укрыць яе сатканым ручніком і да ўзыходу сонца абысці ўсю вёску па крузе, да кожнай хаты, кожнага двара. За адну ноч напралі нітак, насукалі і саткалі ручнік, змайстравалі хатку і да ўзыходу сонца абышлі ўсю вёску. І мор адступіў, перасталі паміраць дзеці.

З тых часоў у гонар таго дня, каб мінала ліхалецце, вёску і яе людзей, штогод у чацвер пасля Вялікадня выносіцца абраз Маці Божай, Апякункі аброўскай, у спецыяльнай хатцы-ківоце, і ідзе па вёсцы працэсія: з ліхтаром наперадзе, харугвамі і крыжам, услаўляючы Святое Уваскрэсенне Ісуса Хрыста.

Цяпер гэта аброчнае свята захоўвае многія першапачатковыя традыцыйныя абрадавыя элементы, вербальныя тэксты і інш. Яно прымеркавана да чацвярга Велікоднага тыдня, які на Заходнім Палессі, як і ў іншых рэгіёнах Беларусі, здаўна з'яўляўся днём ушанавання памерлых і мае лакальныя назвы: «Наўскі чацвер», «Наўскае Вялікадне», «Паска ўмершых», «Помэнальніца», «Намскі Вялікдзень» і інш.

Абрад «Намскі Вялікдзень» для жыхароў вёскі з'яўляецца жывой і актуальнай традыцыяй, якая спалучае народныя абрадавыя элементы з хрысціянскай духоўнасцю, адлюстроўвае спецыфічную вясковую ментальнасць і сістэму каштоўнасцей канкрэтнай вясковай супольнасці.

Назва вёскі Аброва сваімі вытокамі сягае ў далёкую гісторыю. У сярэдзіне VI ст. з глыбіні еўрапейскіх стэпаў рухаўся шматлікі ваяўнічы народ. Гэта былі авары ці обры, як называе іх старажытнейшы летапіс «Аповесць мінулых гадоў». Прыхадні, якія дайшлі да Дняпра, пакарылі славянскія плямёны дулебаў, што жылі ў раёне сучаснай Валыні.

Былі гэтыя «обры» «целам магутныя і вялікія ростам». Але ўжо ў VIII ст. яны знікаюць са старонак гісторыі. У Старажытнай Русі паданні аб нашэсці обраў былі хаця і далёкім, але рэальным водгукам мінуўшчыны. Потым нават старажытныя легенды засталіся ў былым. І толькі некалькі моўных фактаў у своеасаблівым зашыфраваным выглядзе нагадваюць аб старажытнасці. У польскай і чэшскай мовах обры пакінулі памяць аб сабе ў двух цікавых словах, якія азначаюць волат, гігант, асілак.

The Rite of ‘Namski Vialikdzień’

Abrova Village, Ivacevičy District, Brest Region

The word ‘Namski’ cannot be found in any dictionary. However, this word exists and has a lot of implications for the residents of Abrova Village, Ivacevičy District, Brest Region. ‘Namski’ means ‘founded by us’ or ‘given to us’ (the Belarusian ‘nam’ means ‘to us’).

Long time ago the villagers of Abrova established a tradition of celebrating a second *Vialikdzień* on Thursday after Easter. It is called ‘Namski Vialikdzień’, which means ‘our Easter’. This *Vialikdzień* came into existence through griefs and sorrows at the deaths of children and their parents’ tears, in the same way as Easter followed the sufferings and the death of Christ. It happened back in the 1920s. Some pestilence attacked the village, and children began to die. Adults were not affected by the disease, while children kept falling ill and were buried every day. No one knew what to do or which doctors or healers to turn to. The old people suggested that all women of the village should come together for one night to spin and twist threads and to weave a *ručnik*, a ceremonial towel. The men of the village had to build a large arch-shaped palanquin to be carried by four men. The icon of Our Lady was to be put into the palanquin that was made overnight, covered with the *ručnik* wiewed overnight and then people were to carry it round the village before sunrise coming to every house, to every farmstead. People did manage to do everything overnight: they span and twisted threads, wiewed a *ručnik*, build a palanquin and walked around the entire village before the sunrise. And the trouble stepped back, children stopped dying.

Since then, every year people honor that day. To safeguard the village and its people against the evil, every Thursday after Easter they carry the icon of Our Lady, which is the Patron of Abrova, in a special arch-shaped palanquin round the entire village. The procession led by a villager with a torch moves around the village carrying the *charuhvs*, Christian gonfalons, and the Cross, which glorifies the Holy Resurrection of Jesus Christ. By doing so they are calling on the villagers.

Nowadays, this tribute paying holiday has preserved many of the original traditional ritual elements, verbal texts, etc. It is timed to Thursday after Easter, which used to be the day of worship of the dead in Western Palessie as well as in some other regions of Belarus from the old times. It has a variety of local names, such as ‘*Nauski Čacver*’ (Our Thursday); ‘*Naŭskaje Vialikadnie*’ (Our Easter); ‘*Paska Ŭmieršych*’ (Easter of the Dead); ‘*Pomenalnica*’ (Memory Day); ‘*Namski Vialikdzień*’ (Our Easter), and others.

For the people of the village, the ‘*Namski Vialikdzień*’ Rite is a living and actual tradition, which combines folklore ritual elements with Christian spirituality, reflects the specific mentality of the villagers and the set of values of that community.

The origin of the name Abrova is rooted in ancient history. In the middle of the 6th century, a large belligerent tribe was moving from the European steppe. They were the Avars or the Obrs — this is how they were referred to in *Tale of Bygone Years, the Primary Chronicle*. The invaders, who reached as far as the Dnieper river, conquered the Dulebs, a Slavic tribe who had inhabited the area of modern Valyń.

The Obrs are described as ‘strong and tall’. However, in the 8th century they disappeared from the pages of history. In Ancient Ruś the tales about the Obrs’ conquest echoed real events in the distant past. Later those old legends themselves became a thing of the past. Only a few encoded linguistic phenomena remind us about the events of the ancient times. In the Polish and the Czech languages there are two interesting words that can be traced down to the Obrs, which mean ‘*volat*’, a hero, ‘*hihant*’, a giant, and ‘*asilak*’, a strong man.

Вясновы абрадавы карагод «Стрылка»

вёска Бездзеж, Драгічынскі раён, Брэсцкая вобласць

Ваджэнне вясновага абрадавага карагода «Стрылка» адбываецца штогод на першы дзень Вялікадня пасля велікоднай вячэрняй службы ў царкве, якая называецца «Нешпар» (па-мясцоваму) і доўжыцца 40—60 хвілін.

Пасля службы жыхары вёсак Бездзежскага сельскага савета збіраюцца для ажыццяўлення абраду на вясковай плошчы (па-мясцоваму — «місці») перад царквой ля крыжа, які знаходзіцца на скрыжаванні пяці дарог. «Місто» з’яўляецца важным элементам культурнага ландшафту, звязанага з бытаваннем абраду, таму традыцыйная планіроўка вуліц і мясцовая архітэктура выступае чыннікам захавання ў часе ўсіх складовых элементаў абраду. Бацюшка акрапляе прысутных святой вадой. «Завадатар», функцыю якога некалькі гадоў выконвае адзін і той жа чалавек, або самая старэйшая і паважаная жанчына (яна звычайна замужам і мае дзяцей, а таксама добра ведае, як завесці карагод), ставіць «зырнятак» (маленькіх дзетак) у выглядзе трохкутніка. Дзеці ў сваіх групках стаяць на адным месцы, а астатнія ўдзельнікі карагода злучаюць рукі і рухаюцца па сонцу, агінаючы «зырнятак» у выглядзе падковы, і спяваюць карагодную песню ў спакойным, працяжным тэмпе.

Абрад уяўляе зварот да вышэйшых сіл на новы багаты ўраджай, заклік да засцярогі вяскоўцаў ад магчымых катаклізмаў, негатыўных звычак, каб ні страціць «дзявоцкую, парабоцкую, жаноцкую, мужыцкую красу».

Для ўдзелу ў абрадзе мясцовыя жыхары старанна рыхтуюцца, апранаюцца ў мясцовы строй.

«Стрылка» з’яўляецца вельмі ўстойлівым элементам мясцовай культуры, які спрыяе выхаванню ў новых пакаленняў паважных адносін да звычайу продкаў і захаванню сваёй культурнай адметнасці.

The Spring Ritual Circle Dance ‘Strylka’

Biezdzież Village, Drahičyn District, Brest Region

‘*Strylka*’, a spring ritual circle dance, is usually performed annually on the first day of Easter after the vespers in the church locally called ‘*Nešpar*’ and lasts for 40—60 minutes.

After the vespers, people from the villages around Biezdzież gather to perform the ceremony in the village square locally called ‘*misto*’ in front of the church, near the cross, which is located at the intersection of five roads. The *Misto* is an important element of the cultural landscape associated with the existence of the rite, so the layout of the streets and the traditional local architecture is the cause of safeguarding all the constituents of the rite.

The priest sprinkles holy water on all those present. The *Zavadatar* (the kingpin) — this function is usually performed by the same person year after year, or by the eldest and the most respected woman (she should be married and have children, and also should know how to start the dance — lines up the ‘*zyrniatkas*’, small children, to form a triangle. The groups of children stand in place, and the other dance participants join hands and start moving sunwise in a horseshoe bypassing the ‘*zyrniatkas*’ and singing the dance song in a quiet, plangent manner.

The rite is an appeal to the supreme powers for a new rich harvest, for safeguarding the villagers against possible disasters, bad habits, also for not losing their juvenile, feminine or masculine beauty.

Local people carefully prepare to participate in the ritual and wear their traditional Biezdzież style clothes.

‘*Strylka*’ is a quite stable element of the local culture. It helps teaching generation respect towards the customs of their ancestors and the preservation of their cultural identity.

Абрад «Тураўскі карагод» на свята Юр'я

вёска Пагост, Жыткавіцкі раён, Гомельская вобласць

Абрад «Тураўскі карагод» з'яўляецца элементам свята Юр'я, у якім задзейнічана ўся вёска Пагост. Напярэдадні свята адна з жанчын-удзельніц выпякае абрадавы хлеб — «карагод». Пасля ў хаце збіраюцца бабулі, жанчыны і дзяўчаты, каб упрыгожваць «карагод» квітнеючымі галінкамі і штучнымі кветкамі, спяваючы абрадавыя песні. Потым хлеб выносяць з хаты на вуліцу, дзе арганізуюцца шэсце. Працэсія рухаецца моўчкі праз усю вёску ў царкву.

Пасля службы ўсе выходзяць на двор, куды выносяць харугвы. Святар асвятчае поле каля царквы, дзе пасеяна пшаніца. Менавіта на полі адбываецца асноўная абрадавая дзея — удзельнікі шэсця праходзяць у варотцы з ручніка на поле пад спевы і водзяць карагод, у сярэдзіне якога стаяць святар, хлопец з абрадавым хлебам, музыка, хлопцы з харугвамі, зоркай і граблямі з надзетым зялёным фартухам. У гэты час фартух на граблях мяняюць на чырвоны. Па заканчэнню карагодных дзей на полі працэсія рухаецца да вёскі з песнямі і музыкай, спыняючыся ля кожнай хаты, каб павадзіць карагод, за што гаспадары хаты адорваюць удзельнікаў падарункамі і грашыма. Далей святочнае шэсце ідзе ў цэнтр вёскі, дзе пачынаецца гульнявая частка свята, якая цягнецца да позняга вечара.

Абрад мае багатую атрыбутыку: каравай-«карагод», яйкі, ручнік, калядная зорка, граблі, фартух. «Карагод» — галоўны атрыбут абраду. Знешне ён падобны да вясельнага каравая, зверху ўпрыгожаны трыма галінкамі, кожная з якой мае па тры адгалінаванні. Калі на гэтых галінках няма кветак, то іх абкручваюць цестам і падпякаюць у печы, а потым упрыгожваюць штучнымі кветкамі. У цэнтр «карагода» ставяць свечку.

«Тураўскі карагод» некалі ладзіўся ў розных вёсках у наваколлі Турава на свята Юр'я (23 красавіка па старому стылю або 6 мая па новаму стылю). Удзел у гэтым абрадзе называюць словамі «карагодзіць» або «вясну гукаць». І зараз песні, прызначаныя да гэтага абраду, памятаюць і спяваюць у многіх вёсках на Тураўшчыне, аднак жывая традыцыя захавалася толькі ў вёсцы Пагост.

The Rite of ‘Turaŭski Karahod’ on St. Jury’s Day

Pahost Village, Žytkavičy District, Homiel Region

The Rite of ‘*Turaŭski Karahod*’ is a part of St. Jury’s Day celebration, which is performed by the entire Village of Pahost.

On the holiday’s eve, one of the participating women bakes a loaf of ritual bread called ‘*karahod*’. After that, old women, women and girls come to decorate the *karahod* with blossoming twigs and flowers, and while doing so they sing ritual songs. Once the decoration is finished, they come out with the bread and lead the procession to the church in silence.

After the service, all participants come out to the church yard with gonfalons in their hands. The priest consecrates the wheat field by the church where the main ritual action occurs. To the accompaniment of singing, the procession enters the field through an improvised ‘gate’ — an arch formed by a *ručnik*, a long ceremonial towel, which is held up in the air by two women — and start the circle dance around a group of people who stand in the center that consists of the priest, a young man with the *karahod*, a musician, the men who carry the gonfalons, a star and a rake with a green apron on it. At this moment the green apron on the rake is changed for a red one. After the rituals of the circle dance in the field are completed, the procession starts moving towards the village still playing music and singing. In the village they stop by each house to perform a circle dance, and people rewards the participants with treats and some money. Then the festive procession reaches the village center, where reveling starts and continues until late at night.

This Rite employs a lot of attributes, such as the *karahod* bread, eggs, the *ručnik*, the *Kaliadnaja Zorka* (Christmas Star), the rake, the aprons. The *karahod* is the main attribute of the holiday. It looks similar to a wedding loaf, and is decorated with three twigs each having three sprigs. If the twigs have no natural flowers yet, they are coated with dough, slightly baked, and decorated with hand-made flowers. A candle is put in the center of the *karahod*.

The Rite of ‘*Turaŭski Karahod*’ used to be performed in several villages around Turaŭ on St. Jury’s Day on April 23 (according to the old, Julian calendar) or May 6 (the new, Gregorian calendar). To describe their participation in this rite, the locals use the words ‘*karahodzic*’ (to perform a circle dance) or ‘*viasnu hukac*’ (to call for spring). The songs associated with this rite are still known and performed in many villages of Turaŭ District, but the complete tradition in its living form has survived only in the Village of Pahost.

Абрад «Насіць намётку»

вёска Папшычы, Глыбоцкі раён, Віцебская вобласць

Штогод на свята Спаслання Духа Святога на апосталаў «Зялёныя свёткі» жыхары вёскі Папшычы збіраюцца, каб пранесці намётку. Практыка здзяйснення гэтага абраду не перапынялася ад моманту ўзнікнення.

Абрад распачынаецца адмысловым спевам «Królu nieba wysokiego», пасля чаго выстройваецца працэсія і разгортваецца адрэз палатна — намётка — даўжынёй 5—6 метраў, якую трымаюць найбольш маладыя члены супольнасці, а па магчымасці — дзеці.

Мясцовыя жыхары, якія сабраліся ў вёсцы ля крыжа, дзе пачынаецца абрад, кладуць на намётку ахвяру. Сёння гэта грошы. Намётку праносяць над маленькімі дзецьмі і іх бацькамі, што заклікана паўплываць на іх здароўе і дабрабыт. Пасля са спевамі працэсія накіроўваецца праз усю вёску да капліцы на могілкі. Шлях працэсіі, да якой далучаюцца іншыя жыхары Папшычаў, няблізкі.

Калі намётку прыносяць на могілкі, яе асвятляюць. Там жа адбываецца Святая імша, падчас якой намётку трымаюць разгорнутай. Усе, хто прыехаў на могілкі і не ішоў у працэсіі, кладуць сваю ахвяру. Пасля імшы намётку ахвяруюць на патрэбы парафіяльнага касцёла ў вёсцы Удзела.

Вяскоўцы вераць у сілу абраду: *«Ну, нічога ж у вёсцы было, нічога надта. Ні вісільнікаў ніколі не было, нічога».*

Абрад жыхароў вёскі Папшычы ўяўляе мадыфікацыю старажытнага абыдзённага абраду. Выраб і ахвяраванне абыдзённага палатна сустракаўся па ўсёй тэрыторыі Беларусі і складаў адметнасць беларускай этнічнай культуры. Пераважна абыдзённік вырабляўся аказіянальна, у крызісных сітуацыях (мор свойскай жывёлы, пажары, эпідэмічныя хваробы) і толькі ў рэдкіх выпадках пераходзіў у склад каляндарнай абраднасці і атрымліваў сталую дату правядзення. Так адбылося з абыдзённым абрадам у вёсцы Папшычы. Першапрычына, якая выклікала яго да жыцця, — гэта, хутчэй за ўсё, хвароба. Найбольшую цікавасць уяўляе сведчанне Марыі Францаўны Кушнярэвіч (1941 г. н.): *«Нашто носяць, гэтак нашыя бацькі казалі. Ну, гэта яшчэ не знаю, да вайны, ці гэта... страшная хвароба была — халера. Усіх людзей сплош радам. Ну, што рабіць? Ужо тут блізка і гэта... Сабралася вёска. За ноч выткалі палатно. Ну, якое там што ў каго было зняслі, там і выткалі. І што рабіць? Ля вёскі была дарога вакруг даўней, круга вёскі хадзілі. Ну сабраліся ўсе і пашлі гэтай [дарогай]. І ружанец, і мадлітвы, і пашлі круга вёскі ўжо прасіць Бога, каб абараніў ад гэтай халеры. І праз некалькі, ну, і цішына. Ніякія ўжо [не ўміралі]. У Зялезьках уміралі, там радам гэтыя. Уміралі, уміралі. Тады некаму тут са старых саснілася, гэта, хвароба. Кажыць: "Чаго ты прычапілася?!" (Ну, дзе ўміралі.) Ідзі ў Папшычы! (Што тут ніхто не ўміраіць.) Кажыць: "Не пайду. Там рыжы сабака круга вёскі лётаіць". Ну і ніхто не памёр».*

Пасля цудоўнага выратавання вёскі ад хваробы абрад пачалі праводзіць штогод. Жыхары абыходзілі вёску з вытканым за ноч палатном і пасля з працэсіяй накіроўваліся ў парафіяльны касцёл у вёсцы Мосар. Там палатно клалі на алтар і служылі Святую імшу.

Здзяйсняўся абрад і за савецкімі часамі нягледзячы на забароны і штрафы, якія выплочвала пасля ўся вёска. Намётку таемна неслі на могілкі, а адтуль — у вёску Мосар.

Новы перыяд у існаванні абраду пачынаецца ў канцы 1980-х — пачатку 1990-х гг., калі ў вёску для выканання святарскай паслугі стаў прыязджаць ксёндз Ёзас Булька: *«...А патом прыйшоў Булька, і гэта ўсё абнавілася. Як ужо Булька явіўся сюда, усё вазабнавілася, і тады сталі і мы насіць ужо. Хто можаць ішлі».*

The Rite of ‘Carrying a Namiotka’

Papšyčy Village, Hlybokaje District, Viciebsk Region

Every year on Pentecost, when people in the Village of Papšyčy celebrate *Zialionya Sviontki*, the day of appearance of the Holy Spirit to the Apostles, they get together to carry a *namiotka*. This Rite has been performed continuously since its beginning.

The Rite starts with the participants' singing a special song '*Królu nieba wysokiego*' (*The King of the High Sky*), after which a procession is formed and people unfold a *namiotka*, a cloth 5—6 meters long, which is carried by the youngest people of the community, preferably children.

Local people gather at the village cross, where the Rite begins, and put their sacrifices onto the *namiotka*. Today, they sacrifice money. Then people carry the *namiotka* over young children and their parents, which is thought to improve their health and well-being. Then the singing procession marches through the village towards the chapel at the cemetery. It is a long distance to go, and on the way to the destination the procession is joined by other Papšyčy residents.

Once the *namiotka* is delivered to the cemetery, it is consecrated and the Holy Mass starts, during which people keep the *namiotka* spread. Everyone, who has come to the cemetery and walked in the procession, puts his or her sacrifice on it. After the Mass, the *namiotka* is donated to the Catholic Church in the Village of Udzela.

The villagers believe in the power of the Rite, 'Well, nothing has ever happened in the village, nothing special. No suicides, nothing at all.'

The rite performed by the residents of Papšyčy is a modification of an ancient everyday life rite. Weaving and sacrificing a piece of fabric was practiced across Belarus and was a feature of the Belarusian ethnic culture. Usually a piece of cloth, *abydzionnik*, was produced for a special occasion, in a crisis situation (cattle plague, fire, epidemic diseases) and only rarely it was converted into a calendar rite and was fixed on a certain date. The rite performed in Papšyčy is one of such cases. Most likely this happened due to a case of an epidemic. Of greatest interest is the testimony by Maryja Kušniarevič, born in 1941, '*Why do they carry? This is what our parents used to say. Well, I do not know, before the war, or was it ... There was a terrible disease — cholera... All people, everyone... Well, what was to do? It was already near, and... The villagers gathered. They made a piece of cloth overnight — well, as much as they could make, everyone, added the pieces together...What was to be done? There was a road going round the village, a ring road. So people got together and walked along this [road]. And the rosary, and the prayers while walking round the village pleading with God to protect against that cholera. And some time later, well, ... silence. No people were [dying] any longer. In Zialežkach people were dying, it's nearby. Were dying and dying. Then someone from the old dreamt the disease. He asked it, 'Why should you stay with us?!' (Well, it was where people kept dying) Go to Papšyčy! (Nobody died there). The disease replies, 'I won't go. There's a red dog running round the village.' Well, and no one died.'*

After the miraculous salvation of the village from the disease people began to perform the rite annually. Villagers would go round the village carrying a cloth made the night before, and then would form a procession to go to the parish Catholic church located in the Village of Mosar. There the cloth was laid on the altar and the Holy Mass was served.

They kept performing the rite in Soviet times too, despite the prohibitions and the fines that followed, which were paid jointly by the village. They carried the *namiotka* in secret to the cemetery, and after that to Mosar.

A new period of the existence of rite began in the late 1980s — early 1990s, when the new priest Jozas Bułka started coming to the village to fulfill his ministry, '... And then Bułka came, and it all was renewed. Once Bułka was here, the rite was resumed, we also joined and started carrying. Everyone who could joined.'

Абрад «Провады русалкі»

вёска Вялікі Бор, Хойніцкі раён, Гомельская вобласць

Абрад «Провады русалкі» адбываецца штогод у нядзелю пасля Сёмухі і звязаны з заканчэннем святкавання Русальнага тыдня. У абрадавую дзею ўключана практычна ўсё насельніцтва вёскі Вялікі Бор.

Напярэдадні свята вясковай супольнасцю на ролю русалкі выбіраецца кожны год новая маладая незамужняя дзяўчына.

Абрад пачынаецца пасля 18 гадзін, пакуль сонца не села. Удзельнікі збіраюцца на паляне, дзе плятуць малыя вянкi і адзін вялікі, спяваюць абрадавыя песні. Дзяўчыну апранаюць у русалку, для чаго рыхтуецца ўбранне з галінак клёну і ліпы, кветак. Жанчыны старэйшага ўзросту заўсёды апранаюць традыцыйныя вясковыя строі, якія засталіся ім у спадчыну.

Калі ўсе неабходныя атрыбуты абраду гатовы, выстройваецца святочнае шэсце: спачатку ідзе русалка з аховай — маладымі хлопцамі, — потым жанчыны старэйшага ўзросту з абрадавымі вянкамі, а за імі ўжо ўсе астатнія з кветкамі і невялічкімі вянкамі ў руках ці на галовах. Шэсце рушыць па вёсцы на яе ўскраек з песнямі, сярод якіх галоўная — «Правяду, правяду, русалачку да бору».

Мясцовыя жыхары, пачуўшы абрадавыя песні, выходзяць са сваіх двароў і далучаюцца да працэсіі. Так, з песнямі велізарнае абрадавае шэсце дасягае жытняга поля, дзе запальваецца вялікае вогнішча.

Моладзь і хлопцы-вартавыя русалкі, праганяюць яе далёка ў жыта, дзе з русалкі зрываюць вянок, разрываюць «адзенне». Пасля гэтага ўсе вяртаюцца да вогнішча: водзяць карагоды, спяваюць, скачучь праз агонь. Дарослыя жанчыны асвятчаюць над вогнішчам вялікі абрадавы вянок і свае маленькія вянкi, разрываюць іх, раздаюць усім прысутным, каб неслі дадому і кідалі на гуркі, капусту, бульбу ў сваім гародзе для добрага ўраджая.

Абрад «Провады русалкі» вельмі старажытны. Яго спраўлялі яшчэ бацькі, дзяды і прадзеды цяперашніх носьбітаў. Дадзеная традыцыя часова перапынялася, але памяць жыхароў Вялікага Бору захавала, як у дзяцінстве яны з дарослымі хадзілі «за русалкай». У сярэдзіне 1990-х гг. абрад быў адраджаны.

The Rite of 'Provady Rusalki'

Vialiki Bor Village, Hojniki District, Homel' Region

The Rite 'Provady Rusalki' (Farewell to the Mermaid), is held every year on Sunday after *Siomucha*, Holy Trinity Day, and is associated with closing the celebration of *Rusalny Tydzień* (Mermaid's Week). Practically every villager of Vialiki Bor is involved in the ritual.

Every year on the holiday's eve, the local community chooses a young unmarried girl to perform the part of the *Rusalka*.

The Rite starts after 6 p.m. before the sunset. Participants gather on a glade and start singing ritual songs while making small wreaths for themselves and one big for the ritual. The chosen girl is dressed up as the *Rusalka*. For this purpose a costume is made of maple and linden twigs decorated with flowers. Elder women wear their traditional village *stroj*, traditional costumes made by their foremothers.

When all the ceremony attributes are ready, a festive procession lines up: it is led by the *Rusalka* escorted by young men, then go elder women, who carry the ritual wreath, and they are followed by others, who carry flowers and small wreaths in their hands or wear them on their heads. The procession walks through the village to its outskirts singing songs, the main song being 'Praviadu, praviadu Rusalačku da boru' (I will show, I will show the mermaid to the pine-tree forest).

Hearing the ritual singing, local residents come out and join the parade. Eventually, the growing ritual procession reaches the rye field, where a large bonfire is made.

Young people and the young men who guard the *Rusalka* banish her far away to the rye field, where they tear off the wreath and her 'clothes' made of leaves. Thereafter everyone returns to the bonfire area and people start celebrating: they perform *karahods*, circle dances, sing, jump over the bonfire. Adult women consecrate the big ritual wreath and the little wreaths by swinging over the fire, then tear them apart and give the pieces to the participants so that they could bring them home and scatter over the cucumbers, cabbages, potatoes and other crops growing in their vegetable gardens for a better harvest.

The Rite of 'Provady Rusalki' is very old. It was performed by the parents, grandparents and great-grandparents of the today's tradition bearers. There were times when the tradition was discontinued, but Vialiki Bor's villagers remembered how their parents used to take them to banish the *Rusalka*. In the mid-1990s, the ritual was revived.

Абрад «Бразгун»

вёска Наркі, Чэрыкаўскі раён, Магілёўская вобласць

Абрад «Бразгун» звязаны з ушанаваннем іконы святых Пятра і Паўла і цудатворнай крыніцы.

У абрадзе, які праводзіцца штогод 13 ліпеня, удзельнічаюць практычна ўсе насельнікі вёскі розных узроставых і сацыяльных груп, якія ў гэты дзень упрыгожваюць абраз рознакаляровымі стужкамі і ручнікамі, ставяць абрадавыя свечы і спяваюць перад ім псалмы, затым нясуць да цудатворнай крыніцы і асвячаюць. Завяршаецца дзень каля крыніцы малітвай перад абразам, якая павінна прынесці дабрабыт і спакой вёсцы і яе жыхарам. Потым ікону вязуць да хаты гаспадыні, якая будзе захоўваць яе ўвесь наступны год, там адбываецца святочнае частаванне ўдзельнікаў абраду.

Каб памаліцца перад цудатворным абразам, прайсці пад ім для здароўя і набраць асвячонай вады са святой крыніцы прыязджаюць у Наркі жыхары бліжэйшых вёсак, раённага і абласнога цэнтраў, нават з іншых абласцей.

Святы абраз Пятра і Паўла на працягу многіх дзесяцігоддзяў знаходзіцца ў мясцовых жыхарак: прыносячы яго дадому па чарзе, гаспадыні абракаюцца на здароўе сабе і сваім родным. Да абраза, як дапаўненне, далучаецца асобая свяча вялікіх памераў, якую кожны год жанчыны абнаўляюць напярэдадні свята, дадаючы да яе кавалкі царкоўнага воску і апранаючы ў новае «адзенне», а старое, намоленае, адвозяць у царкву, дзе яго можна прыдбаць на шчасце.

Абрад «Бразгун», як і калісьці, па-ранейшаму з'яўляецца актуальнай культурнай з'явай для мясцовай супольнасці.

The Rite of 'Brazhun'

Narki Village, Čerykaŭ District, Mahilioŭ Region

The Rite of '*Brazhun*' is connected with veneration of St. Peter and St. Paul's icon and a miracle-working spring.

Practically all villagers of different age and social categories participate in the Rite which takes place on July 13 every year. They decorate the icon with multicoloured ribbons, *ručniks* (traditional towels), put up ritual candles and sing prayers in front of it; then they bring it to the miracle-working spring and consecrate it. The ceremony ends by the spring with people praying in front of the icon, which is believed to bring well-being and peace to the village and its people. Then the icon is carried to one of the households, where the icon will be kept by its female head over the upcoming year, and there the participants are offered a festive meal.

People from the nearby villages, the district and regional centers as well as from other regions come to Narki to pray in front of the miracle-working icon, to pass before it in order to improve their health and to take some consecrated water from the holy spring.

The holy icon of St. Peter and St. Paul has been kept by the local residents for many decades: when the female heads of household in turn bring the icon to their homes, they bring health not only for themselves, but also for their entire family. A special big-sized candle comes together with the icon. Every year before the event women renovate the candle by adding pieces of church wax and dress it up in new clothes; the old clothes, prayerfilled, are taken to church where they can be bought for luck by people.

Like in the past, the Rite of '*Brazhun*' still remains an actual cultural event for the local community.

Светаномияг лодзей,
міфалогія

The worldview of people,
mythology

Традыця пакалення каменным
крыжам
The Tradition of Worshipping
the Stone Crosses

Традыцы шанавання Святога
каменя
The Traditions of Venerating
the Holy Stone

Урачыстасць у гонар ушанавання абраза
Маті Божай Будслаўскай (Будслаўскі фэст)
Celebration in Honor of the Budslau Icon
of Our Lady (Budslau Fest)

Традыцы паломніцтва і пакалення
«Блакітнай крыніцы»
The Tradition of Pilgrimage And Worship
of the 'Blue Spring'

Традыцыя пакланення каменным крыжам

вёскі Баравое, Данілевічы, Лельчыцкі раён, Гомельская вобласць

Традыцыя пакланення каменным крыжам вёсак Данілевічы і Баравое Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці належыць да так званых аброчных рытуалаў, якія здзяйсняюцца шляхам прынясення аброкаў сакральным месцам ці аб'ектам, а ў дадзеным выпадку — каменным крыжам. У якасці аброку выступаюць тэкстыльныя вырабы (ручнікі, хусты, фартушкі), разнастайныя ўпрыгожванні (пацеркі, ланцужкі), сакральная велікодная ежа, грошы і інш. Пакідаючы аброк, мясцовыя жыхары просяць у камянёў здароўя, шчасця, дабрабыту для сябе і сваіх блізкіх.

Сваімі формамі каменныя крыжы нагадваюць фігуры людзей, на якіх выдзяляецца галава і пакачаныя плечы. Па цэнтры камянёў (калі ўявіць, што гэта грудзі) праглядаюць сілуэты маніст і нацельныя крыжык. Акруглыя формы крыжоў надаюць ім антрапаморфны выгляд, які яшчэ больш падкрэсліваецца дзякуючы наслаенню тканін-аброкаў — хустаў на «галаве», фартушкоў на «поясе», упрыгожванняў на «шыі».

Мясцовыя жыхары даглядаюць каменныя крыжы, шануюць іх, турбуюцца як пра жывых дзяўчынак, прыбіраюць, шчыра вераць у іх звышнатуральную сілу.

Гісторыя каменных «дзевачак» адна на дваіх. Яе расказвае мясцовая легенда, якую кожны пераказвае на свой манер. Вось адна з версій. *Раней на месцах, дзе сёння знаходзяцца каменныя «дзевачкі», калісьці былі палі, засеяныя збажыной. У кожнага вяскоўца быў свой надзел. На палях разам з дарослымі працавалі і дзеці. Адна мясцовая жанчына жала жыта разам са сваёй дачкой, якую звалі Ева (па інш. сведчаннях — Лена), і заўважыла набліжэнне вялікай чорнай хмары. Трэба было спяшацца, а яе малая дачушка прысела адпачыць. На просьбу маці бегчы хутчэй збіраць снапы дзіця адказала, што вельмі стамілася. Тады маці ў гневе крыкнула: «А каб ты, каменем стала!». У той жа час грымнуў гром і заблішчэла маланка, а калі неба праяснілася, жанчына ўбачыла, што на тым месцы, дзе была яе дачка, стаіць камень.*

Характар дадзенага элемента нематэрыяльнай спадчыны прадвызначае захаванне яго сакральнай функцыі, ужо страчанай у многіх іншых элементаў.

Перадача аброчнай традыцыі ажыццяўляецца ад пакалення да пакалення сярод жыхароў вёсак. Аднак цудадзейныя магчымасці каменных «дзевачак» таксама прыцягваюць увагу людзей з розных куткоў Беларусі і блізкага замежжа, якія прыязджаюць да крыжоў, каб папрасіць аб самым патаемным. Да традыцыі пакланення далучаюцца і маладыя людзі.

The Tradition of Worshipping the Stone Crosses

Danilevičy and Baravoje Villages, Leľčycy District, Homel' Region

The tradition of worshipping the stone crosses in Danilevičy and Baravoje Villages, Leľčycy District, Homel' Region belongs to so-called *abrok* rituals, which are performed by means of paying tribute to sacred places or objects, in this case to stone crosses. The tribute is paid in the form of some textile pieces (traditional towels *ručniks*, scarves, aprons), a variety of decorations (beads, chains), sacred Easter food, money, etc. Leaving their *abrok* at the objects of worship, local residents ask the stones for good health, happiness, well-being for themselves and their loved ones.

The shape of the stone crosses suggests human bodies with identifiable heads and sloping shoulders. In the center of the stones (on the imaginary chest) one can notice the traces of necklaces with baptismal crosses. The rounded shapes give the crosses anthropomorphic appearance that is enhanced due to the clothes that were donated to the crosses earlier, such as kerchiefs on the 'head', aprons on the 'waist', and decorations on the 'neck'.

Local people look after the stone crosses, take care of them as of living girls, beautify and sincerely believe in their supernatural power.

There is one story about both the Stone 'Girls'. It is preserved in the form of a local legend. The legend exists a variety of versions, and here is one of them. *Long time ago in the place of the today's the site of the Stone 'Girls', there were grain fields. Each villager had its own allotment. Children worked in the fields along with adults. One day, a local woman and her teenage daughter Jeva (according to other versions, she was called Lena) were harvesting their rye, when the woman saw a big black cloud approaching. They had to hurry up, but her young daughter sat down to rest. The mother urged her to rush to pick up the sheaves, but the daughter said that she was too tired. Hearing this, the outraged mother shouted, 'If so, rest here forever — be a stone!' At that very moment there was a bolt of lightning followed by a clap of thunder, and when the sky cleared up, the woman could see a big stone in the place where her daughter had been sitting.*

The character of this intangible heritage element necessitates the preservation of its sacral function, which has already been lost from many other elements.

This *abrok* tradition is passed on from one generation to another among the villagers. Besides, the miraculous powers of the Stone 'Girls' are also a magnet to people from other parts of Belarus and neighboring countries, who come to the crosses to ask for the most intimate favours. Young people also join this tradition.

Традыцыі шанавання Святога каменя

вёска Крамянец, Лагойскі раён, Мінская вобласць

Лагойшчына багатая на камяні, што прынесены са Скандынавіі апошнім ледавіком. Шматлікія камяні ў старажытнасці былі надзелены сакральным значэннем. Здаўна жыхары Крамянца і наваколля лічаць камень, што знаходзіцца ў лесе непадалёк ад вёскі, святым. Яго так і называюць — Святы камень.

З каменем мясцовая супольнасць звязвае цэлы комплекс вераванняў. Яго наведваюць у час свят — раніцай у першы дзень Вялікадня, на Сёмуху, Яблычны Спас, Пакроў, прыносячы дары ў выглядзе традыцыйных абрадавых страў, грошы. На камяні ёсць дзве вялікія авальныя выемкі — «сляды», вада, што збіраецца ў іх у час дажджу, лічыцца святой, ёю лечацца. Для каменя абракаюцца, некаторыя ходзяць да яго ў нядзелю, чыста апрануўшыся, як у царкву. Многія, ідучы ў лес і з лесу, пакідаюць для яго частку назбіраных грыбоў або ягад, кветкі. Падыходзячы, жанчыны хрысцяцца, кланяюцца, некаторыя чытаюць «Ойча наш», цалуюць камень.

Цяпер камень наведваюць і падчас сямейных урачыстасцей — маладыя на другі дзень вяселля, госці імянінніка ў дзень яго нараджэння. У засуху ўдовы выклікаюць дождж, адкаціўшы з-пад каменя каменчыкі і падважыўшы яго на вялікіх калах у рост чалавека, пакідаюць іх уваткнутымі ў зямлю пад каменем. Лічыцца, што не пазней, як на трэці дзень, пойдзе дождж. Калі ён ужо не патрэбны — калы вынімаюць і дробныя каменчыкі падкочваюць на месца.

Старэйшыя жыхары далучаюць да практыкі шанавання каменя дзяцей і ўнукаў, такім чынам перадаючы традыцыі ў сям'і. Існуе і пераемнасць сярод дарослых жыхароў супольнасці: да каменя пачынаюць хадзіць людзі, што пераехалі ў Крамянец ужо ў сталым узросце, да рытуалу выклікання дажджу далучаюцца маладыя ўдовы, якія, пакуль муж быў жывы, не наведвалі камень.

З 1987 г. Святы камень як помнік прыроды перыяду бронзавага веку ахоўваецца дзяржавай. З такой нагоды для каменя пастаўлены ахоўны знак, чым вельмі ганарацца жыхары Крамянца, ахвотна дэманструюць яго гасцям з іншых мясцін.

The Traditions of Venerating the Holy Stone

Kramianiec Village, Lahojsk District, Minsk Region

Lahojsk District is rich in stones that were brought there from Scandinavia by the last glacier. In ancient times many stones were ascribed a sacred value. It has been long since the residents of Kramianiec and the neighborhoods started honoring a stone located in the forest near the village as sacred. The way they refer to it can be translated as 'The Holy Stone'.

The local community shares a body of beliefs associated with the stone. They visit it during the holidays — in the morning on the first day of Easter, Whitsun, Apple Spas, Cover, bringing gifts in the form of traditional ritual meals, money, etc.

On the stone, there are two large oval hollows, 'the footprints'; the rain water that collects in them is considered holy, and is used for healing. People pay tribute to the stone, some go to it on Sunday, nicely dressed like they would go to church. Many going to the woods or out of the woods leave some of the gathered mushrooms or berries, also flowers. Approaching the stone, women cross themselves, bow, some read the Lord's prayer and kiss the stone.

Nowadays, people also visit the stone during family events — the newly-wedded go there on the second day of their wedding; birthday party guests visit it on the day when the person was born. In times of drought widows use it to cause rain: they remove the smaller stones from around the Holy Stone and slightly lift it using several long — human height length — poles as levers and leave them under the stone stuck in the ground. It is believed that no later than on the third day it will rain. When rain is no longer needed, they remove the poles and roll back the smaller stones into their places.

Senior citizens introduce their children and grandchildren to the practice of worshiping the stone, thus transmitting the tradition in the family. There is a continuity among adult residents too: adult people who moved to live in Kramianiec start visiting the stone; young widows, who did not visit the stone while their husbands were alive, join the ritual of rainmaking.

Since 1987, the Holy Stone has been protected by the state as a natural monument of the Bronze Age. On this occasion, a safeguarding sign was put near the Stone, which the residents of Kramianiec are proud of and willingly show it to their guests from other localities.

Урачыстасць у гонар ушанавання абраза Маці Божай Будслаўскай (Будслаўскі фэст)

вёска Будслаў, Мядзельскі раён, Мінская вобласць

Будслаўскі фэст з'яўляецца важным складнікам ушанавання абраза Маці Божай Будслаўскай, які захоўваецца ў касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі ў вёсцы Будслаў. Абраз славіцца шматлікімі цудамі, а Будслаў вядомы як месца з'яўлення вернікам Найсвяцейшай Дзевы Марыі, якое, па легендзе, адбылося 2 ліпеня 1588 г. Дзякуючы распаўсюджванню звестак пра цудадзейны абраз, вернікі ва ўсе часы прязджалі для пакланення і ўшанавання. Першае афіцыйнае паломніцтва адбылося ў 1992 г. З гэтага часу штогод праходзіць Будслаўскі фэст — урачыстасць ушанавання культуры Маці Божай Будслаўскай — апякункі Беларусі.

У першыя выхадныя ліпеня ў Будслаў з'язджаюцца ўсе біскупы Каталіцкай Царквы Беларусі, святары і прадстаўнікі манаскіх ордэнаў. Абавязкова ўдзельнічае ва ўрачыстасцях Апостальскі нунцый у Беларусі. Прязджаюць прадстаўнікі Грэка-Каталіцкага духавенства і Праваслаўнай Царквы, а таксама іерархі іншых краін, прадстаўнікі ўрада і мясцовага кіраўніцтва. Дзясяткі тысяч вернікаў з Беларусі, Расіі, Літвы, Латвіі, Польшчы, Славеніі, Італіі, Украіны імкнуцца патрапіць на фэст. Асаблівай павагай карыстаюцца тыя, хто шлях у Будслаў пераадольвае пешшу. Прязнасць і ўзаемаразуменне святароў і прыхаджан розных канфесій працягвае беларускую традыцыю рэлігійнай талерантнасці і дазваляе пазбегнуць якіх-небудзь рэлігійных канфліктаў у краіне.

Урачыстасць уключае сустрэчу і прывітанне паломнікаў святарамі, святыя імшы, якія ідуць адна за адной, начную працэсію са свечкамі, маладзёжнае малітоўнае чванне, пакланенне найсвяцейшым дарам, гадзіны малітвы Маці Божай, і святому Разарыю, літанію да Маці Божай і інш.

Традыцыю ўшанавання абраза Маці Божай Будслаўскай вернікі пераймаюць у сям'і і праз царкоўныя суполкі. На фэст часта прязджаюць сем'ямі, прысутнічаюць вернікі рознага ўзросту, што садзейнічае захаванню сувязей паміж пакаленнямі.

Celebration in Honor of the Budslaŭ Icon of Our Lady (Budslaŭ Fest)

Budslaŭ Village, Miadziel District, Minsk Region

Budslaŭ Fest is an important part of honoring the Budslaŭ Icon of Our Lady, which is housed in the Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in the Village of Budslaŭ. The icon is famous for many miracles and Budslaŭ is known as the place of appearance of the Blessed Virgin Mary to the believers, which, according to the legend, occurred on July 2, 1588. The word about the miraculous icon kept spreading, and due to this believers of all ages kept coming to Budslaŭ for worship and veneration throughout the time. The first official pilgrimage took place in 1992. Since then the annual Budslaŭ Fest has been held — a feast to venerate Budslaŭ's Our Lady Icon, the Patroness of Belarus.

On the first weekend of July, all the bishops of Belarus' Catholic Church, clergy and representatives of the monastic orders gather in Budslaŭ. The Apostolic Nuncio in Belarus is sure to participate in the celebration too. Representatives of the Greek Catholic clergy and the Orthodox Church, as well as top leaders from other countries, government officials and local authorities also attend the event. Tens of thousands of believers from Belarus, Russia, Lithuania, Latvia, Poland, Slovenia, Italy and Ukraine seek to join the Fest.

Special respect is shown to those who make pilgrimage to Budslaŭ on foot. Friendliness and mutual understanding among priests and parishioners of different denominations continue the Belarusian tradition of religious tolerance and allows avoiding any religious conflicts in the country.

The celebration involves priests' welcoming the pilgrims, holy masses that come one after another, a night procession with candles, a youth prayer vigil, worship of the holy gifts, the hours of prayer to Mother of God, and holy Rosary, Litany to Our Lady, etc.

Believers receive the tradition of honoring the Budslaŭ Icon of Our Lady from the family and through church communities. The Fest attracts entire families, the believers are of various ages, which helps strengthen the ties between generations.

Традыцыя паломніцтва і пакланення «Блакітнай крыніцы»

вёска Кліны, Слаўгарадскі раён, Магілёўская вобласць

Паломніцтва і пакланенне «Блакітнай крыніцы» звязаны з ушанаваннем Жыватворнага Крыжа Гасподняга, Божай Маці і святых пакутнікаў сямі братоў Макавеяў. Паломніцтва ў Кліны было і застаецца самым масавым на тэрыторыі Магілёўскай вобласці.

У свяце, якое штогод ладзіцца 14 жніўня на Мядовы Спас («Макавей»), удзельнічае практычна ўсё насельніцтва бліжэйшых да крыніцы вёсак Слаўгарадскага раёна і раённага цэнтра. Жыхары Прысожжа — Магілёўскай і Гомельскай абласцей, а таксама сумежных тэрыторый Расіі і Украіны (Смаленшчыны, Браншчыны, Чарнігаўшчыны) у гэты дзень збіраюцца да крыніцы.

Людзі, якія прыходзяць на свята, бяруць удзел у хросным ходзе, малебне, асвячэнні крынічнай вады і купанні ў ёй. Святары хрысцяць малых дзяцей і дарослых. Завяршаецца свята наведваннем і пакланеннем асвячоным старажытным каменным валунам, што знаходзяцца на нерукатворнай паляне, дзе б'е крыніца.

Сама крыніца — цікавы і незвычайны прыродны аб'ект. Вада ў ёй мае пастаянную тэмпературу +8°C, не замярае зімой і не награвецца летам.

Паломніцтва да «Блакітнай крыніцы» і свята 14 жніўня з'яўляюцца шырокамаштабнай культурнай з'явай, і з года ў год прыцягваюць увагу не толькі мясцовай супольнасці, якая лічыць гэту традыцыю сваёй нематэрыяльнай культурнай каштоўнасцю, перадае яе ад пакалення да пакалення, але і для насельнікаў іншых рэгіёнаў краіны.

The Tradition of Pilgrimage And Worship of the 'Blue Spring'

Kliny Village, Slaūharad District, Mahilioŭ Region

The tradition of pilgrimage and worship of the 'Blue Spring' is associated with the veneration of the Holy Cross, Our Lady and the Holy Martyrs, seven *Makaviej* (Maccabees) brothers. Pilgrimage to the Village of Kliny has been the most visited on the territory of Mahilioŭ Region.

The celebration, which is annually held on August 14, the Savior of the Honey Day locally known as *Makaviej*, attracts almost all people, who live in the villages in the vicinity of the 'Blue Spring' and in Slaūharad, the district center. On this day, the residents of the *Prysožža*, the areas of Mahilioŭ and Homeĺ Regions along the Sož River, as well as the adjacent areas of Russia and Ukraine (Smalensk, Bransk and Čarnihaŭ regions) have been coming to the sacred 'Blue Spring'.

People attending the event take part in the icon-bearing procession, prayer, consecration of the spring water and bathing in it. Priests baptize small children and adults. The ceremony concludes with the visit and worship of the consecrated ancient stone boulders located on the miraculous glade where the spring spouts.

The spring itself is an interesting and unusual natural object. The water maintains a constant temperature of +8°C (46.4°F): it does not freeze in winter and does not warm up in summer.

The pilgrimage to the 'Blue Spring' and the celebration on August 14 are wide-ranging cultural events, which from year to year have attracted the attention not only of the local community, who consider these traditions to be their intangible cultural values, pass them on from one generation to another, but also residents of other regions of the country.

Воканаловнік
МАСТАЦТВА

Performing
Arts

Побытвы танец «Спораўская полька»
The Everyday Dance 'Sporaŭskaja Polka'

Традыцыя выканання хрэсьбінных і вясельных песень
The Tradition of Performing Baptismal and Wedding Songs

Мясцовыя песенныя стыль выканання традыцыйных абрадавых і пазаабрадавых песень аўтэнтычнымі фальклорнымі гуртамі «Журавушка», «Глыбокія крыніцы», «Павалыкі»
The Local Performing Style of Traditional Ritual And Non-Ritual Songs by 'Žuravuška', 'Hlybokija Krynicy', 'Pavaliaki' Authentic Folk Groups

Спеўны стыль Тураўскага міжрэчча Прыпяці — Свігі
The Singing Style of the Turaŭ Mizrečča of the Prypiac and the Scviha Rivers

Выканаўніцкае майстэрства ў жанры казкавай прозы Ліліі Міхайлаўны Цыбульскай
Lidzija Cybułskaja's Mastery in the Genre of the Fairy Tale Prose

Побытавы танец «Спораўская полька»

вёска Спорава, Бярозаўскі раён, Брэсцкая вобласць

Танцаваць «Спораўскую польку» — больш чым векавая традыцыя вёскі Спорава. «Спораўская полька» адносіцца да парна-гуртавых танцаў, вылучаецца шматфігурным характарам, у якім каманды (аб'явы) робіць адзін з танцуючых мужчын ці нехта з музыкантаў, каманды ідуць у вольным парадку і ў любой паслядоўнасці. Усяго можа быць ад 12 да адвольнай колькасці каманд, якія адлюстроўваюць розныя характэрныя элементы танца.

«Спораўская полька» — каларытны і яркі танец, які адлюстроўвае не толькі асаблівую натуру жыхароў вёскі, але і самабытнае ўспрыманне жыцця, мае патэнцыял яднання розных пакаленняў у адзінай прасторы танца, развівае каардынацыю, пачуццё рытму.

Асаблівасць мясцовай полькі ў тым, што ў час танца, ногі танцораў амаль што не адрываюцца ад падлогі, усе рухі пар павольныя, стрыманыя, што толькі падкрэслівае характэрнае хараванне танца. Адносіны тут паміж хлопцам і дзяўчынай адметныя сваёй сціпласцю, сарамлівасцю. Пры гэтым не страчваецца гульнёвы характар танца, бо кожная з пар хоча вылучыцца як самая здатная і дасціпная.

«Спораўскую польку» танцуюць на святах і ўрачыстасцях вёскі. Валодаюць тэхнікай танца практычна ўсе вясцоўцы, у тым ліку моладзь. Актыўна захоўвае і перадае традыцыю мясцовы фальклорна-этнаграфічны ансамбль «Жураўка» пад кіраўніцтвам Валянціны Іванаўны Чайчыц, а таксама дзіцячы фальклорны гурт «Жаўручкі», які займаецца адраджэннем фальклорнай спадчыны Бярозаўскага раёна.

Пачынаюць гуляць польку парамі па кругу, адзін хлопец (мужчына) аддае каманды, паводле якіх выконваюцца адпаведныя фігуры. Напрыклад, «і полька» — усе пары кружацца ў адзін бок, а потым у другі. Пад каманду «барышня ўперад», або «дзве барышні ўперад» дзяўчаты павінны хутка перабегчы ўперад да другога кавалера. Каманда «кальцо» — і ўсе бяруцца за рукі і рухаюцца па кругу, спачатку ў правы бок, потым, пасля каманды «ў абратную сторону» — у левы. Каманда «барышня злева» — хлопец бярэ дзяўчыну, якая знаходзіцца ў яго з левай рукі. Каманда «кавалерскія гурны» — хлопцы бяруцца паміж сабой за рукі, а дзяўчаты паміж сабой. Каманда «кавалеры, рукі ў гору» — хлопцы падымаюць рукі ўверх, а дзяўчаты праскокваюць пад рукі хлопцаў у сярэдзіну круга. Усе танцуюць па сваіх кругах: хлопцы ў адзін бок, дзяўчаты — у другі. Каманда «па сваіх запрашонах» — кожны бярэ сваю пару, з якой пачынаў танцаваць. Каманда «прайдзёмся» — усе пары ідуць па кругу, каманда «кавалеры — улева, барышні — управа» — хлопцы з дзяўчатамі разыходзяцца на дзве калоны, потым паварочваюцца тварамі адзін да аднаго, ідуць насустрач. Каманда «падзянькаванне» — з кожнай пары танцоры паціскаюць адзін аднаму руку. Затым пары, дзе дзяўчына кружыцца пад рукой у хлопца, выстройваюцца ў дзве шарэнгі.

The Everyday Dance ‘Sporaŭskaja Polka’

Sporava Village, Biaroza District, Brest Region

Dancing the ‘*Sporaŭskaja Polka*’ is more than a century old tradition of Sporava Village. The ‘*Sporaŭskaja Polka*’ belongs to pair-group dances and is characterized by multiple dance figures in which commands (calls) are given by one of the dancing men or by one of the musicians; the commands are given in a free manner and in any order.

There can be from twelve to any number of commands that reflect different distinctive elements of the dance.

The ‘*Sporaŭskaja Polka*’ is a colourful and vibrant dance, which reflects not only the special nature of the villagers, but also their original outlook and has the potential for uniting generations in the same space of the dance. The polka develops coordination, a sense of rhythm.

The distinctive feature of the ‘*Sporaŭskaja Polka*’ is that the dancers’ feet almost never leave the floor, all movements of the pairs are slow, restrained, which only enhances the beauty of the dance.

The relationship between the dancing young man and the girl is distinctive of its modesty, innocence, while the mischievous nature of the dance remains too, because every pair do their best to thrive as the most capable and smart.

The ‘*Sporaŭskaja Polka*’ is danced at all festivals and celebrations in the village. Practically all villagers including the youth know the technique of the dance. There is ‘*Žuraŭka*’, a folklore ethnographic ensemble lead by Valiantsina Chajchyts, which actively preserves and passes the tradition on, as well as ‘*Žaŭručki*’, children's folklore group that engages in the revival of the folk heritage of Biaroza District.

The polka is danced in pairs; one man gives commands according to which certain figures are performed. For example, when he says, ‘And polka!’ all the pairs turn first in one direction, and then in the other. After the command ‘Lady forward!’ or ‘Two ladies forward!’ the girls must quickly run forward towards another partner (male dancer). The ‘Circle!’ command tells everybody to take hands and move in circle first to the right, then, after the command ‘To the another side!’ to the left. After the command ‘Lady on the left!’ each man makes a pair with the girl on his left. Hearing the command ‘Chevaliers, group!’ the men take each other’s hands, and the girls take the hands of each other too, making another circle. The command ‘Chevaliers, hands up!’ is used to tell the men put their hands up in the air and the girls run under their arms into the center of the circle. All keep dancing in their circles: the men are going in one direction and the girls — in the opposite direction. After the command ‘Your pair!’ everyone finds the partner they started the dance with. The command ‘Let’s stroll!’ makes all pairs walk in a circle; after the command ‘Chevaliers, to the left! Ladies, to the right!’ the male and female partners split into two rows that go away from each other, then they turn round to face each other, and walk towards each other. Hearing the command ‘Give thanks!’ each pair of dancers shake hands. Then the pairs, where the girl turns under the men’s arm, make two rows.

Традыцыя выканання хрэсьбінных і вясельных песень

вёска Паршына, Горацкі раён, Магілёўская вобласць

Традыцыя выканання песень традыцыйнага хрэсьбіннага і вясельнага абрадаў — векавая песенная традыцыя вёскі Паршына. Песні выходзяць за рамкі рэгіянальнага гучання і з’яўляюцца характэрнымі для паўночна-ўсходняй зоны Беларусі, рэгіёна Падняпроўя і памежжа з Расіяй. Іх манера выканання — яркая і самабытная, з элементамі архаічнага гучання — зберагаецца дзякуючы выключным асабовым якасцям спявачак — жыхарак вёскі, якія перанялі стылістычныя асаблівасці напеваў, шматгалоссе, адметны дыялект ад матуль і бабуль.

Носьбіткі музычнай спадчыны з’яўляюцца ўдзельніцамі фальклорнага гурта «Паршынскія зоры». Свой багаты вопыт яны перадаюць маладзейшым пакаленням мясцовых выканаўцаў: жаночаму ансамблю народнай песні «Суседкі» (узрост удзельнікаў ад 17 да 40 год), дзіцячаму фальклорнаму гурту «Зорачкі» (узрост удзельнікаў ад 8 да 16 год), а таксама фальклорнаму гурту «Таямніца», які займаецца адраджэннем фальклорнай спадчыны Горацкага раёна.

Песні з’яўляюцца паказальнікам багатай рэгіянальнай традыцыі і ўнікальнай манеры выканання. Удзельніц фальклорнага гурта «Паршынскія зоры» адрознівае глыбокая духоўная моц і прыгажосць, стрыманасць і багацце натур, жыццёвая мудрасць і сціпласць.

Песенны рэпертуар жанчыны-носьбіткі збераглі і перадаюць нашчадкам у першасным аўтэнтычным гучанні, захавашы і выкарыстоўваючы пры гэтым цікавы мясцовы дыялект.

Спеўнай традыцыі выканання песень хрэсьбіннага і вясельнага абрадаў больш за два стагоддзі. Гэтыя песні спявалі яшчэ бабулі і матулі сучасных носьбітак. Сёння жанчыны памятаюць і спяваюць музычныя творы прымеркаваныя не толькі да гэтых дзвюх важных падзей жыцця чалавека. У іх выкананні можна таксама пачуць веснавыя, жніўныя, калядныя песні. Гэтыя песні спяваюцца і дома — у побыце за хатнімі справамі, на вячорках каля хаты, — і на шматлікіх канцэртах і грамадскіх мерапрыемствах.

Дзякуючы носьбіткам мясцовай традыцыйнай манеры выканання атрымалася адрадзіць і захаваць не толькі шэраг аўтэнтычных песень, а і мясцовыя танцы, традыцыйныя святы і абрады, якія знаходзіліся на мяжы знікнення.

Папулярызаваная нацыянальнай народнай творчасці, якую вядуць удзельніцы народнага фальклорнага гурта «Паршынскія зоры», заўсёды выклікала і цяпер выклікае вялікую зацікаўленасць грамадскасці. На сённяшні час усталяваўся механізм пераемнасці дадзенай спеўнай традыцыі.

Выступленне жанчын-носьбітак спеўнай традыцыі — гэта заўсёды сустрэча з незвычайным, напамін аб цікавай, складанай і самабытнай культуры продкаў.

The Tradition of Performing Baptismal and Wedding Songs

Paršyna Village, Horki District, Mahilioŭ Region

The tradition of performing baptismal and wedding song ceremonies is a centuries old practice of performing songs in Paršyna Village. The songs go beyond the 'sounding' practiced in the region and are characteristic of *Padniaproŭje*, the ethnographic region in the north-eastern Belarus along the Dnieper River and the area along the border with Russia. Their manner of performing is vibrant and original, with elements of archaic sounding, which has been preserved due to the exceptional personal qualities of the singers, residents of Paršyna Village, who inherited these stylistic features of the tunes, the polyphony and the distinctive dialect from their grandmothers and mothers.

The bearers of this musical heritage are participants of the '*Paršynskija Zory*' folk group. They pass on their wealth of experience to younger generations of local performers: to '*Susiedki*', a female folk song ensemble and to '*Zorački*', a children's folklore group, as well as to '*Tajamnica*', a folk group, which deals with the revival of folk heritage of Horki District. The participants of the '*Paršynskija Zory*' folk group, who are the bearers of the singing tradition, are characterized by profound spiritual powerfulness and beauty, moderation and richness of their souls, practical wisdom and modesty.

The songs testify to the diversity of the richest regional tradition and the uniqueness of the manner of singing. The women, bearers of the tradition, have preserved the song repertoire and are passing it on to future generations in its original sound, preserving and using the remarkable local dialect.

The tradition of singing baptismal and wedding ceremonial songs is over two centuries old. They were performed by the mothers and grandmothers of today's bearers of the tradition. Today, the women remember and sing not only the songs dedicated to these two types of important events in human life. One can hear them perform spring, harvesting, and Christmas songs. These songs are sung at home — while doing household chores, in the evenings, when people get together near someone's house — and also at numerous concerts and public events.

Due to the effort of the bearers of the traditional manner of singing, it was possible to revive and safeguard not only a number of authentic songs, but also the local dances, traditional holidays and rituals too, which had been on the verge of extinction.

The popularization of the national folk art by the participants of the '*Paršynskija Zory*' folk group has always been and remains greatly appreciated by the local community. At present, a mechanism to ensure the continuity of the singing tradition has been established. A performance by the bearers of this singing tradition is always a special event, a reminder of the interesting, complex and original culture of our ancestors.

Мясцовы песенны стыль выканання традыцыйных абрадавых і пазаабрадавых песень аўтэнтчнымі фальклорнымі гуртамі «Журавушка», «Глыбокія крыніцы», «Павалякі»

вёскі Ямінск, Закальное, Обчын, Любанскі раён, Мінская вобласць

Традыцыйнае выкананне абрадавых і пазаабрадавых песень Любаншчыны, прадстаўленае ў творчасці аўтэнтчных фальклорных гуртоў «Журавушка» (вёска Ямінск), «Глыбокія крыніцы» (вёска Закальное), «Павалякі» (вёска Обчын), з'яўляецца выбітнай з'явай музычнай культуры вуснай традыцыі. Музычна-этнаграфічныя гурты — носьбіты адметнага выканальніцкага стылю і мясцовага ўнікальнага песеннага рэпертуару, прэзентуюць песенныя традыцыі аднаго арэала ў паўночнай частцы Беларускага Палесся, але пры гэтым маюць яўныя адрозненні песеннай культуры.

У рэпертуары гуртоў знаходзяцца старажытныя ўзоры песень каляндарнага і сямейна-радавага цыклаў, пазаабрадавая (гістарычна больш позняя традыцыя), сучасная песнятворчасць і, нават, танцы.

Лакальная спецыфіка выканальніцкага стылю гуртоў найбольш яркава раскрываецца на прыкладзе каляндарных і вясельных песень. Пры іх выкананні спявачкамі захоўваецца сфарміраваны стагоддзямі этнафанічны комплекс сродкаў: тэмбрава-дынамічная яркавасць, зычная напружаная падача гуку. Тэксты песень гуртоў захоўваюць мясцовы лексічны і музычны дыялект, непаўторнасць моўных гаворак Любаншчыны. Гуртавому гучанню ўласціва насычаная гетэрафонная фактура са шчыльнай пераплеценасцю галасоў, тэмбравая цэльнасць. Вясельныя песні вызначаюцца стылёвай маналітнасцю старажытных рытуальных інтанацыйных практык. У вёсках Обчын і Закальное пашырана дыяфанія на бурдоннай аснове. У вёсцы Ямінск спалучэнне галасоў у гурце адзначана большай спантаннасцю. Пры выкананні пазаабрадавых песень (пакосных, гасцявых, казацкіх, любоўных і інш.) характэрна для ўсіх гуртоў адасабленне партый ніжняга і верхняга галасоў.

Самабытны выканальніцкі стыль песеннай традыцыі Любаншчыны беражліва захоўваецца і перадаецца ўдзельніцамі гуртоў.

Аўтэнтчны фальклорны гурт «Журавушка» Ямінскага сельскага Дома культуры пачаў сваю творчую дзейнасць у 1974 г. Назва калектыву — ад любімай усімі мясцовай жартоўнай песні «Жура-жура, журавель, журавушка малада».

Аўтэнтчны фальклорны гурт «Павалякі» Обчынскага сельскага Дома культуры існуе з 1975 г. Назва гурта незвычайная: мясцовае жартоўнае слова «паваляка» азначае чалавека сталага ўзросту, але яшчэ даволі моцнага.

Аўтэнтчны фальклорны гурт «Глыбокія крыніцы» ўпершыню сабраўся ў 1991 г., аднак спяваюць жанчыны разам яшчэ з маленства.

The Local Performing Style of Traditional Ritual And Non-Ritual Songs by 'Žuravuška', 'Hlybokija Krynicy', 'Pavaliaki' Authentic Folk Groups

Jaminsk, Zakaľnoje and Občyn Villages, Liubań District, Minsk Region

The traditional way of performing ritual and non-ritual songs of Liubań District is represented by the authentic folk groups 'Žuravuška' from Jaminsk Village, 'Hlybokija Krynicy' from Zakaľnoje Village, and 'Pavaliaki' Občyn Village, which has become an outstanding phenomenon of musical culture in oral tradition. These musical and ethnographical groups, which have become the bearers of a remarkable performing style and unique local singing repertoire, present the singing tradition of the same area in the northern part of Belarusian Palessie while demonstrating distinct peculiarities of the singing culture.

The groups' repertoires include ancient specimens of seasonal songs and songs of family events, non-ritual songs (the ones of a later historical tradition), modern songs, and even dances.

The local specifics of their performing style most distinctively manifest themselves in Christmas and wedding songs. During performances the singers use a complex of centuries-old ethno-phonetic means, such as dynamic timbre expressiveness, loud and tense sound performance. The lyrics feature the local musical and lexical dialect, unique to Liubań District. The collective sound is characterized by rich hetero-phonetic texture with dense voice interaction and timbre uniformity. Wedding songs are defined by the monolithic style of the ancient ritual intonation practices. Diaphony on bourdon basis is widespread for Občyn and Zakaľnoje Villages. In Jaminsk Village voice combinations can be characterized as more spontaneous. The performance of non-ritual songs (mowing-time songs, welcoming songs, Cossack songs, love songs, etc.) by all the groups is characterized by separation of lower and upper voice parts.

The original performing style of the singing tradition of Liubań District is carefully preserved and passed on by group members.

'Žuravuška' (female crane) authentic folk group, which is based in Jaminsk Village's *Dom Culture* (a culture and recreation center), began his performances in 1974. The name of the band comes from popular a local humorous song 'Žura-žura, žuravieľ, žuravuška malada.'

'Pavaliaki' authentic folk group is based in the *Dom Culture* of Občyn Village. It has existed since 1975. The group's name is unusual — the local humorous word 'pavaliaka' means an aged, but still strong person.

'Hlybokija Krynicy' authentic folk group was formally established in 1991, but the women had been singing together since their childhood.

Спеўны стыль Тураўскага міжрэчча Прыпяці — Сцвігі

аграгарадок Рычоў, Жыткавіцкі раён, Гомельская вобласць

Спеўны стыль Тураўскага міжрэчча Прыпяці — Сцвігі прадстаўлены песнямі аграгарадка Рычоў, якія па традыцыі перадаюцца ў спадчыну ад пакалення да пакалення мясцовымі жыхарамі.

Дадзеная спеўная традыцыя развіваецца ў арганічным натуральным асяроддзі, таму выкананне песень на адкрытай прасторы — вуліцы, полі, на шумных святах тлумачыцца характэрным для яго гласным спевам адкрытым гукам.

Песенная спадчына мясцовай супольнасці прадстаўлена ў традыцыйнай стыхійнай форме выканання (у час разнастайных свят, традыцыйных «бясед») і сучаснай канцэртна-арганізаванай форме.

Самабытная мясцовая песенная культура раскрываецца найперш праз шырокую жанравую разнастайнасць. Акрамя жанраў каляндарна-земляробчага цыкла песень, у асноўным калядных і веснавых, надзвычай поўна тут увасоблены вясельны цыкл песень, у тым ліку каравайныя. З традыцыйных меладычных стыляў прадстаўлены і адзіночныя, і сумесныя спевы, у апошніх — аднагалосныя ў сваёй аснове формы ўнісонна-гетэрафонных спеваў і формы шматгалосных у сваёй аснове спеваў з падводкай.

Асоблівасцю аднагалосных унісонна-гетэрафонных спеваў з’яўляецца формульнасць напеваў, вузкі гукавы дыяпазон, для некаторых таксама прысутнасць рэфрэна — слоў, якія паўтараюцца пасля кожнага радка. Да гэтага ж стылю выканання адносяцца «лесавыя» песні, што выконваюцца ў лесе пры зборы грыбоў, ягад, калі грабуць сена — у адпаведную пару года.

Спевы з падводкай прадстаўлены песнямі пазаабрадавага жанру. Асаблівасць мясцовага стылю выканання з’яўляецца яшчэ і тое, што песні спяваюць сумесна жанчыны і мужчыны.

Шырока прэзентуюць спеўны стыль Тураўскага міжрэчча Прыпяці — Сцвігі ўдзельнікі народнага фальклорнага ансамбля «Дубравіца» Рычоўскага цэнтра традыцыйнай культуры. З стварэннем ансамбля (1950) пачалася актыўная трансляцыя спеўнай традыцыі, калі песенныя творы, зафіксаваныя ад старэйшых носьбітаў, сталі арганізавана развучацца і выконвацца ў калектыве.

Мужчыны ансамбля маюць асобны мужчынскі песенны рэпертуар, выконваюць разам з жанчынамі пазаабрадавыя песні. У калектыве спявае моладзь, захопленая роднай спадчынай. Маладыя ўдзельніцы пераймаюць ад старэйшых жанчын складаную тэхніку выканання падводкі — верхняга саліруючага голасу ў пазаабрадавых песнях.

Ёсць у ансамбля «Дубравіца» калектыў-спадарожнік — дзіцячы вакальны калектыў «Усмешка», у якім навучаюцца мясцовым песням і танцам дзеці 8—15 год.

The Singing Style of the Turaŭ Mižrečča of the Prypiać and the Scviha Rivers

Ryčou Agro-Town, Žytkavičy District, Homieł Region

The singing style of Turaŭ *Mižrečča* (area between the Prypiać and the Scviha Rivers) is represented by the songs performed in the Agro-Town of Ryčou, which have been traditionally passed on from generation to generation by the local people for decades.

The singing tradition is developing in an organic natural environment, so the performance of the songs in the open space — in the streets, fields, at noisy celebrations — explains the characteristic loud singing with open sounds.

The singing heritage of the local community exists both in the traditional improvisation form (during various celebrations, traditional *'biasiedas'* /talks/), and in the contemporary organized concert form.

The original local song culture manifests itself primarily through a wide variety of genres. Along with the genres of the calendar-agricultural cycle of songs, mostly Christmas and spring ones, it embodied a most complete array of the wedding song cycle, including *karavaj* (bread) songs. Both single and group singing represent the traditional melodic styles, the latter being mainly single voice-based unison-heterophonic form and polyphonic singing forms with with a top solo voice.

The distinctive feature of single voice unison-heterophonic singing is formulated tuning and narrow tonal range, some are characterised by the presence of a refrain, words repeated after each line. The same style of performance include 'forest' songs, which are performed in the woods while gathering mushrooms and berries, also when rakeing hay in the appropriate time of the year.

Singing with a top solo voice is represented in songs of non-ritual genre. Another distinctive feature of the local performance style is that the songs are sung jointly by women and men.

The variety of genres within the singing style of Turaŭ's Prypiać and Scviha *Mižrečča* is presented by the *'Dubravica'* folk ensemble of Ryčou Center of Traditional Culture. An active relaying the song tradition began with the creation of the ensemble in 1950, when the singing by the older bearers was recorded, systematically learned and enthusiastically performed by the ensemble.

The men of the ensemble have their gender specific song repertoire and also perform non-ritual songs together with the women. There are young people in the ensemble, who are passionate about their native heritage. The young female participants adopt the older women's performance style with the sophisticated technique of top solo voice in non-ritual songs.

The *'Dubravica'* ensemble has a satellite group. It is the children's vocal group *'Usmeška'*, where local the song and dance are learned by children aged 8 to 15.

Выканальніцкае майстэрства ў жанры казкавай прозы Лідзій Міхайлаўны Цыбульскай

вёска Магільна, Уздзенскі раён, Мінская вобласць

Казкавы рэпертуар Лідзій Міхайлаўны Цыбульскай (1927 г. н.) уключае казкавыя сюжэты шырока вядомыя ва ўсёй Беларусі, але якія сёння практычна зніклі з жывога бытавання. У выкананні Лідзій Міхайлаўны яны набываюць сваё гучанне, трактоўку, мастацкі выгляд, у якім гарманічна спалучаюцца традыцыйнасць і імправізацыйнасць. Унікальнасць апаведу Лідзій Міхайлаўны ў тым, што казкі пераняты ёй ад сваіх бацькоў вусным шляхам, і з народнай апавядальнай манерай, бо выконваюцца спакойна-разважліва, павольна, а, разам з тым, інтанацыйна выразна і эмацыянальна насычана.

У Л. М. Цыбульскай няма раз і назаўсёды зададзенага канона расказвання аднаго і таго ж сюжэта. Пры нязменнай фабуле, казка ў яе вольна вар'іруецца ў дэталях, дапаўняецца песеннымі ўстаўкамі, этнаграфічнымі замалёўкамі, заўсёды вельмі арганічнымі для кожнага тэксту.

Лідзія Міхайлаўна валодае і бліскуча карыстаецца ўсім багаццем інтанацыйных выяўленчых характарыстык, пры дапамозе якіх перадае эмацыянальны стан казачных персанажаў, хуткі і павольны рух, сілы добра і зла, ды інш. Інтанацыя стварае гукавы вобраз казкі, які найбольш непасрэдна і моцна ўздзейнічае на слухача ва ўмовах вуснай культуры і які практычна немагчыма перадаць графічнымі пісьмовымі сродкамі.

Казкі ў выкананні Лідзій Міхайлаўны пабудаваны па законах казкавай архітэктонікі (зачын, канфлікт, кульмінацыя, канцоўка, рытміка-меладычныя медыяльныя формулы), ім уласціва строгая паслядоўнасць у перадачы сюжэта, уключэнне рытмічна арганізаваных формул, своеасаблівая распрацоўка мастацкіх дэталей, якія запавольваюць казкавае дзеянне, эпізуюць сюжэт.

Мясцовая супольнасць ганарыцца казкамі Лідзій Міхайлаўны, яны з'яўляюцца своеасаблівым брэндам Уздзеншчыны. Дзеці ў школах раёна з задавальненнем чытаюць мясцовыя казкі, яны ўвайшлі ў рэпертуар дзіцячага фальклорнага гурта «Калыханка» Міханавіцкага Дома фальклору.

Сюжэты народных казак апавядальніцы падказвае само вясковае жыццё: тут і збор ягад у лесе, і народныя святы, і сельскагаспадарчыя працы, і стасункі ў сям'і. Казкі Лідзій Міхайлаўны адлюстроўваюць некаторыя вельмі архаічныя дэталі побыту беларусаў, такім чынам, яны з'яўляюцца маляўнічым дадаткам да звестак з этнаграфічных крыніц. У тэксты Лідзія Міхайлаўна арганічна ўплятае народныя песні, якія самі сабой уяўляюць вялікую культурную каштоўнасць і прэзентуюць абрадавы цыкл Уздзеншчыны.

Lidzija Cybułskaja's Mastery in the Genre of the Fairy Tale Prose

Mahiłna Village, Uzda District, Minsk Region

The fairy tale repertoire of Lidzija Cybułskaja, born 1927, includes stories, which once were popular throughout Belarus, but today have virtually disappeared in their living form. Narrated by Lidzija, they regain their sound, interpretation, artistic form, which perfectly well combine tradition and improvisation. The uniqueness of Lidzija's narration can be credited to the way she absorbed the fairy tales from her parents: orally together with the specific folk narrative way of performing them in a quiet and thoughtful manner — unhurriedly and, at the same time, with emotional and prosodic expressiveness.

Lidzija Cybułskaja does not use once and for all given story canon. The same fable can be presented in a variety of forms, with changing details, song inserts, ethnographic sketches, which always came organic for each text.

Lidzija possesses and brilliantly exploits all the wealth of fine intonation expressiveness by which she conveys the emotional state of the fairytale characters, fast and slow motion, the forces of the good and the evil, etc. Her intonation creates an acoustic image of the fairy tales, which produces a direct and strong impact on the listener as a means of oral culture, which is almost impossible to convey by graphical writing means.

Fairy tales performed by Lidzija are built according to the laws of fairy tale architectonics (beginning, conflict, climax, ending, rhythmic and melodic medial formulas), they tend to have a strict sequence in the presentation of the plot, rhythmically organized formulae, original development of artistic details, which slow down the fairy tale action and segment the plot.

The local community is proud of Lidzija Cybułskaja's fairy tales, which are a kind of a brand in Uzda District. Children in the schools of the district are happy to read the local fairy tales. The tales are also included in the repertoire of the *'Kalychanka'* children's folklore ensemble of Michanavičy Folklore Center.

The storyteller's folk fairy tales are steeped in the village life: picking berries in the woods, folk holidays, agricultural work, family relationships, etc. Lidzija's fairy tales reflect some archaic details of the traditional everyday life of the Belarusians, hence they are a colourful addition to the information from ethnographic sources. In her tales Lidzija Cybułskaja naturally blends verbal texts and folk songs, which themselves represent a great cultural value and present the ceremonial cycle of Uzda District.

Традиционные
раме́ства

Traditional
Craftsmanship

Традыцыйная тэхналогія закладнога ткацтва ручнікоў
The Traditional Technique of 'Zakladnoje' Weaving of 'Ručniks'

Творчасць майстра Мар'яна Скрамблевіча па вырабу музычных інструментаў
Marjan Skramblevič? Mastery of Making Musical Instruments

Традыцыйная тэхналогія ткацтва падвойных дываноў (Камянецкі раён)
The Traditional Technique of Double-Sided Tapestry Weaving (Kamianec District)

Традыцыйная тэхналогія паяцення лапцей
The Traditional Technique of Making 'Lapci'

Традыцыя ткацтва паясоў
The Tradition of Beltweaving

Традыцыйны ганчарны вытворчасці з аўтэнтычнымі элементамі
The Pottery Traditions with Authentic Elements

Традыцыйная тэхналогія ткацтва падвойных дываноў (Мастоўскі раён)
The Traditional Technique of Double-Sided Tapestry Weaving (Masty District)

Творчасць майстроў-шапавалаў
The Mastery of Felting

Традыцыя ажурнага ткацтва
The Tradition of Openwork Weaving

Тэхналогія ганчарных вырабаў
The Pottery Technique

Традыцыя роспісу ваікодных яек
The Tradition of Painting Easter Eggs

Традыцыя вырабу валёнак
The Tradition of Felting Valionki

Традыцыя вырэзання з паперы (выцінанка-выбіванка)
The Tradition of Paper Cutting (Vycinanka-Vyvivanka)

Традыцыйная тэхналогія закладнога ткацтва ручнікоў

вёска Семежава, Капыльскі раён, Мінская вобласць

Закладное ткацтва з'яўляецца адной з найбольш старажытных тэхнік народнага ткацтва на Беларусі, якое было пашырана ў Гомельскай, Віцебскай і Мінскай абласцях. Капыльшчына мае свой непаўторны лакальны варыянт выткання ручнікоў, фарміраванне якога адбывалася пад уплывам спецыфічных для раёна фактараў.

Закладное ткацтва — тэхналогія вырабу тканых узораў, для выканання якіх выкарыстоўваецца ўточная нітка, якая закладваецца ўручную, а не чаўнаком, як у іншых тэхніках.

Закладныя тканіны («заклады») ткуць у 2 ці 4 ніты. Пры гэтым атрымліваецца тканіна рыпсавага (радзей палатнянага) перапляцення, часам з характэрнымі зазорамі на вертыкальных абрысах малюнка: ніткі ўтку рознага колеру не злучаюцца паміж сабой, а заварочваюцца на суседніх ніцях асновы. Асаблівасць тэхнікі выканання вызнае простасць арнаменту са ступеньчатым контурам — шурпы (ромбы), квадраты, прамавугольнікі, трохвугольнікі, крыжы і інш.

Семежаўскія ручнікі маюць буйны геаметрычны чырвона-белы арнамент. Канцы ручнікоў аздоблены чырвоным натканнем, вышыня якога складае 12—25 см, ці дасягае 40—45 см. Кампазіцыю часцей утварае адзін рад арнаментальных элементаў, аднак нярэдка спалучаюцца 2—3 бардзюры з рознымі арнаментамі. Уверсе ўся кампазіцыя замыкаецца вузкай узорыстай палоскай. Абодва бакі ўзору маюць аднолькавы малюнак, што абумоўлена тэхнікай закладнога ткацтва. Буйныя і лаканічныя па формах матывы геаметрычнага арнаменту маюць больш за 20 мясцовых назваў: «шпорка», «распорка», «малаты», «лупач», «бязозавы лісток», «матыльчыкі», «кашачая лапка» і інш. Такія матывы арнаменту, як «арол», «арловыя ножкі», «качачкі», запазычаны з арнаментальнага арсенала ўкраінскіх ручнікоў.

Складзены з вельмі простых, лаканічных элементаў, арнамент выглядае, як аплікацыя, тым больш, што арнаментальны ўчастак рэзка кантрастуе з гладкім белым полем.

Бялёныя, з важкімі чырвонымі канцамі, семежаўскія ручнікі захавалі ў сваім мастацкім вобразе рысы архаічнасці. Яны захапляюць сваёй незвычайнай святочнасцю. Па адной з версій, бытаванне закладной тэхнікі ткацтва звязана з былой вытворчасцю на мясцовых мануфактурах шпалер і дыванаў у габеленавай тэхніцы, бо абедзве тэхнікі падобныя паміж сабой.

The Traditional Technique of 'Zakladnoje' Weaving of 'Ručniks'

Siemiežava Village, Kapył District, Minsk Region

The traditional technique of '*zakladnoje*' (tapestry) weaving of '*ručniks*' (traditional ceremonial towels) is one of the most ancient techniques of the national weaving tradition in Belarus. It was mainly practiced in Homieł, Viciebsk and Minsk Regions. The area of Kapył can boast its own, special way of *ručnik* weaving, which was influenced by a few specific factors.

Tapestry weaving is a technique of decorative weaving, where a weft is filled manually, not with the help of a shuttle as in other weaving techniques.

This type of fabrics is woven with 2 or 4 threads. The resulting fabric is usually of twill weave (sometimes plain weave), sometimes with typical gaps along the vertical joints of the patterns, because wefts of different colours are not always interwoven, but wrapped around nearby threads of the warp. This technique determines the simplicity of the patterns, which are usually geometrical forms, such as diamonds, squares, rectangles, triangles, crosses, etc.

The *ručniks* of Siemiežava feature distinctive red-and-white patterns. The ends of *ručniks* are decorated with a red ornamentation, which is 12—25 cm high, sometimes up to 40—45 cm. There is usually one row of ornamental elements, but one can also see *ručniks* with a combination of two or three rows of different patterns. The whole composition is crowned by a narrow ornamental stripe. Both the sides of the pattern have an identical design due to the weaving technique. The large and laconic in their form geometrical patterns they have over twenty local names, such as *šporka* (a spur), *rasporka* (a brace), *malaty* (hammers), *lupač*, *biarozavy listok* (a birch leaf), *matylčyki* (butterflies), *kašačaja lapka* (a cat's paw). Other motifs, such as *arol* (an eagle), *arlovy nožki* (eagle's legs), *kačački* (ducks) were borrowed from the Ukrainian *ručniks*.

Consisting of simple laconic elements, the ornamentation looks like an applique work, and this impression is enhanced due to the contrast between the texture of the red ornamentation and the plain white central part of the *ručnik*.

The *ručniks* of Siemiežava, white in the middle and with heavy red ends, have preserved some archaic features in their design. They are remarkable due to their unusual festive look. The practice of tapestry weaving might be related to the historical production of tapestry and carpets that used the gobelin technique, because both techniques have a lot in common.

Творчасць майстра Мар'яна Скрамблевіча па вырабу музычных інструментаў

аграгарадок Адэльск, Гродзенскі раён, Гродзенская вобласць

Творчасць Мар'яна Антонавіча Скрамблевіча заснавана на беларускай народнай традыцыі вырабу духавых і ўдарных драўляных музычных інструментаў. У той жа час майстар уносіць мадыфікацыі ў свае творы, захоўваючы агульную стылістыку і марфалогію, але эксперыментуючы ў тэхналогіі з мэтай лепшага гучання.

У Адэльску пасля вайны было каля 30 музыкантаў, якія гралі на розных інструментах. Менавіта яны сталі настаўнікамі для Мар'яна Скрамблевіча, які пачаў самастойна вырабляць музычныя інструменты з 1992 г. Свае веды ён таксама чэрпаў з кніг — беларускіх і замежных, наведваў майстроў на фестывалях і раіўся з імі.

Відавы дыяпазон інструментаў майстра вельмі разнастайны — флейты, дудкі, свістулькі-«паршнёўкі», жалейкі, трубы, ражкі, клякоткі, рублі, калоткі і інш. Асаблівае захапленне выклікаюць акарыны: калі традыцыйна гэтыя інструменты ствараюцца з гліны, то Мар'яну Скрамблевічу ўдалося зрабіць адзіную ў Еўропе калекцыю драўляных акарын у выглядзе птушак і рыб.

Майстар робіць інструменты з клёну, акацыі, ясеню, чаромхі, сасны, дубу, рабіны, грушы і аддае перавагу «зімоваму дрэву, калі яно спіць», як ён сам тлумачыць. Загатоўкі дрэва ён робіць у лістападзе або снежні. Адзін з сакрэтаў майстэрства, каб дрэва «галосна спявала», яго трэба сушыць 6—8 гадзін у саломе пад навесам.

Акрамя вынаходніцтваў у галіне духавых і ўдарных інструментаў, Мар'ян Скрамблевіч працуе як майстар-рэстаўратар і эксперыментатар у галіне гукавых якасцей гармоніка, рэстаўрыруе скрыпкі і розныя старыя музычныя інструменты.

Вялікую ўвагу майстар надае гуку. У працэсе станаўлення майстэрства ён слухаў гучанне, тэмбры і строй розных дудак на фестывалях Беларусі і Польшчы, шукаў гучанне старажытных інструментаў у запісах. Ужо маючы багаты вопыт і веды, Мар'ян Антонавіч Скрамблевіч і сёння не спыняецца ў пошуках новых гукаў, знешняга выгляду інструмента.

Мар'ян Антонавіч актыўна займаецца з вучнямі Адэльскай школы, перадае ім веды і вопыт вырабу беларускіх музычных народных інструментаў. Пры майстэрні ён арганізаваў музей з калекцыяй сваіх твораў.

Marjan Skramblevič' Mastery of Making Musical Instruments

Adeľsk Agro-Town, Hrodna District, Hrodna Region

Marjan Skramblevič's mastery of instrument making derives from the Belarusian popular tradition of making wind and percussion wooden musical instruments. While preserving the general stylistics and morphology, the master has introduced some innovation to his creations through experimenting with the technology in order to improve their sounding.

There were around thirty musicians in Adeľsk after WWII, who played different instruments. They became the teachers for Marjan Skramblevič, who embarked on making wooden folk music instruments in 1992. He acquired his knowledge from different books, foreign and Belarusian. He used to visit masters at festivals and got recommendations from them.

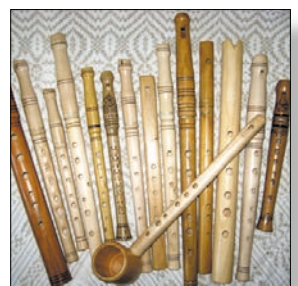
The range of the instruments created by the master is large, including flutes, 'dudkas' (pipes), a special type of whistles called 'paršnioŭki' (pistons), 'žalejkas' (a local type of the hornpipe), trumpets, horns, etc. His ocarinas deserve special admiration: despite the tradition of making this instrument of clay, Marjan Skramblevič has managed to create a collection of wooden bird- and fish-shaped ocarinas, which is unique in Europe.

The master makes instruments from maple, acacia, ash, bird cherry tree, pine, oak, mountain ash, and pear tree giving preference to a 'winter timber, when the tree is sleeping', he explains. He prepares timber in November or December. One of the secrets of his mastery is: for the wood to have 'a singing voice', it should be dried in the straw under the shed for 6—8 hours.

Besides the innovations in the wind and percussion musical instruments know-how, Marjan Skramblevič works as a master-restorer and an experimenter with the sound quality of the 'harmonik' (the garmon), restores violins and various old musical instruments.

Marjan Skramblevič attaches great importance to sound. In the process of developing his craft he listened to the sound, timbre and tuning of different pipes at festivals in Belarus and Poland, searched for descriptions of ancient instruments' sound in the records. Having a rich experience and knowledge, Marjan Skramblevič, however, does not stop searching for new sounds and improving the appearance of his instruments.

Marjan Skramblevič also actively works with students of the Adeľsk school, passes on his knowledge and experience in making Belarusian folk musical instruments. He organized a museum at his workshop, where his creations are exhibited.

Традыцыйная тэхналогія ткацтва падвойных дываноў

вёска Падбела, Камянецкі раён, Брэсцкая вобласць

Мастацкія якасці і назва «падвойныя» або «двухасноўныя» вынікаюць з асаблівасцей тэхнікі выканання гэтага віду дываноў. Дыван быццам складаецца з дзвюх асобных тканін, якія спалучаюцца адна з адной па краях і ў месцах узору.

Тэхналагічныя асаблівасці падвойнага ткацтва вядомы дзякуючы захаваным вырабам, сыравіне і ткацкаму абсталяванню. Гэта своеасаблівая тэхніка выконваецца на гарызантальным станку, запраўленым у чатыры ніты (два для двухколернай асновы і два для такіх жа кантрасных па колеру ўтку). Іх ткуць уручную звычайным палатняным перапляценнем ваўняных нітак, для асновы можа выкарыстоўвацца льняная нітка. Пры дапамозе драўлянага прутка ў месцах узору выцягваюць наверх ніткі асновы ніжняга слою, але другога кантраснага колеру. Такім чынам, пэўны каляровы ўзор верхняй асновы дывана становіцца негатыўным адбіткам на кантрасным яму фоне ніжняй асновы дывана. Ручное выбіранне ўзору дазваляе аўтару кампанаваць узор на кроснах па ўласнаму жаданню.

У Камянецкім раёне традыцыя падвойнага ткацтва захавалася дастаткова добра, хоць і зазнала пэўныя трансфармацыі.

Першапачаткова цэнтр падвойнага ткацтва ў Камянецкім раёне быў у Вуглянах, а пасля распаўсюджвання тэхналогіі пашыраецца і на навакольныя вёскі — Пашукі, Лаховічы, Ліпна, Шчэрбава, Бераснякі, Бабічы, Чымеры, Палінаўка, Чабахі, Радасць, Бялёва, Баранкі, Задваряны, Ляхаўцы.

Выраб камянецкіх падвойных тканін мае невялічкія тэхналагічныя адметнасці. Напрыклад, нязначна адрозніваецца працэс ручнога набору малюнка на дошчачку-бральніцу пры поўнай адпаведнасці іншых этапаў сноўкі, запраўкі і тэхнікі ткацтва. Акрамя таго, камянецкія майстрыхі абавязкова акрапляюць вадой і прасуюць дываны.

Дываны Камянецчыны маюць традыцыйную кампазіцыю, але вылучаюцца пластычным вырашэннем матываў, нехарактэрных для падвойнага ткацтва з іншых рэгіёнаў. У адрозненне ад традыцыі вёскі Гудзевічы на Гродзеншчыне, дзе першыя спробы ткацтва падвойных дываноў паўтаралі стылістыку пераборных тканін, камянецкія ўзоры не парушаюць тэхналагічныя асаблівасці ўтварэння малюнка праз дробныя элементы на стыку перапляценняў нітак асновы і ўтку. Нехарактэрнасць рэгіянальнай прыналежнасці і тэхналогіі, своеасаблівасць малюнкаў паўстае з прычыны пераймання іх з прамысловых тканін, цырат і інш.

Каларыстычна камянецкія дываны характарызуюцца спалучэннем адценняў сіняга і аранжавага або зялёнага і чырвонага.

The Traditional Technique of Double-Sided Tapestry Weaving

Padbiela Village, Kamianiec District, Brest Region

The artistic qualities and the name 'double woven' or 'double warp' arise from the peculiarities of the weaving technique of this kind of tapestries. A carpet looks as if composed of two separate fabrics, which are attached to each other at the edges and at the joining patterns.

The double weaving technique peculiarities are known thanks to surviving items, raw materials and the weaving tools. This original technique employs a horizontal loom loaded with four threads (two of them are for the two-colour warps, and two are for the wefts, which also have contrasting colours). Woolen threads are plain woven manually; using linen threads for the warps is also possible. In place where a pattern is meant to be, the weavers use a wooden rod to pull up the threads of the lower warp, which is of a contrasting colour. Thus, the colour pattern of the top warp becomes a negative replica of the contrasting pattern that appears on the bottom side of the carpet. The manual selection of a pattern allows the craftsman to combine patterns on a loom as desired.

In Kamianiec area the tradition of double warp weaving has been well preserved, although it underwent certain transformations.

Initially, the center of double weaving in Kamianiec area was located in the Village of Vuhliany and later it spread over to the nearby Pašuki, Lachovičy, Lipna, Ščerbava, Bierazniaki, Babičy, Čymiery, Palinaŭka, Čabachi, Radaść, Bialova, Baranki, Zadvariany, Lachaŭcy Villages.

The Kamianiec double carpet manufacturing process has some technological peculiarities. For instance, there is a slight difference in the technique of manual transfer of the pattern to the panels, while the other steps, such as warping, filling and the weaving technique remain the same. Besides, Kamianiec weavers always wet and press their carpets.

Kamianiec carpets feature traditional compositions, but stand out for their elegant choice of motifs, uncharacteristic of double weaving in other regions. As opposed to the weaving tradition observed in Hudzievičy Village in Hrodna area, where the first attempts of double weaving copied the style of loom weaving, Kamianiec patterns do not contravene technological peculiarities of creating an image by means of tiny elements at the junction of interlacing warp and weft. Their difference from the regional style and technology, and the design peculiarities come from copying the patterns from industrially manufactured fabrics, oilcloths, etc.

Colourwise the Kamianiec tapestry can be characterized by the combinations of the shades of the blue and the orange or of the green and the red.

Традыцыйная тэхналогія пляцення лапцей

Дрыбінскі раён, Магілёўская вобласць

Практычна ў кожнай вёсцы на Дрыбіншчыне яшчэ ёсць жыхары, якія абувалі ці плялі лапці ў свой час, але тэхналогіяй пляцення ўжо не валодаюць. Захоўваюць гэта старажытнае майстэрства ў вёсках Абраімаўка, Жавань, Кароўчына Дрыбінскага раёна.

Сёння лапці страцілі сваё функцыянальнае прызначэнне як абутак. Між тым, інтарэс да іх узрастае. Лапці — адзін з важнейшых сімвалаў традыцыйнага нацыянальнага побыту, з імі звязана шмат розных павер'яў. Яны шырока выкарыстоўваюцца ў якасці важнага элементу народных абрадаў, сёння набываюць усё большую папулярнасць як сувенір.

Па тэхніцы вырабу лапці прынята падзяляць на два асноўныя тыпы: прамога і касога пляцення. Традыцыйныя дрыбінскія лапці — лыкавыя, з падэшвай прамога пляцення, адкрытымі насамі і пяткай. Па баках лапцей выплятаюцца петлі («вушкі», «курцы»), у якія прапускаецца вяроўка ці лыка, каб зацягнуць вакол нагі. Адметнай асаблівасцю гэтых лапцей з'яўляецца кароткі, з адкрытым верхам насок. Адсутнасць пярэдняга вялікага вушка («курца») для прадзявання абор стварала адкрытае «вока» лапця.

Уменне плесці лапці перадавалася ад бацькі да сына, знайсці сёння добрага майстра па пляценню лапцей складана, таму задача нашых дзён — адрадіць майстэрства продкаў, як гэта адбываецца ў вёсцы Кароўчына, дзе рамяство захоўваецца і развіваецца. Мясцовыя ўмельцы перадаюць свае сакрэты дзецям, якія ўжо не толькі могуць пабачыць лапці на малюнках і ў музеях, а і робяць іх уласнымі рукамі.

І ў гарачыню, і ў холад нашы продкі хадзілі ў лапцях. Вельмі зручным быў гэты абутак — у час жніва, касьбы, работ у лесе — «каб не колка было». Зімой лапці ўцяпляліся суконнымі анучамі, саломай, сенам. Акрамя таго, лапці амаль нічога не каштавалі селяніну. Найбольш распаўсюджанай сыравінай для лапцей на Дрыбіншчыне з'яўлялася ліпавае лыка. Лыкавыя лапці лічыліся самымі трывалымі і мяккімі.

Плялі лапці ў многіх сялянскіх сем'ях з лінаванага і нелінаванага (з карой) лыка, якое здабывалі ў лесе ці куплялі на кірмашах скруткамі («берсянямі», «сычамі») ці вязанкамі («вясламі»), цэлымі «луткамі» — тонкімі доўгімі ліпавымі пруткамі з карой на іх (кару здымалі дома, для чаго пруткі спачатку парылі ў печы). Асабліва добрым лічылася лыка мяккае, доўгае, з мястэчка Цёмны Лес, якое вазілі па дрыбінскіх вёсках для продажу.

The Traditional Technique of Making 'Lapci'

Drybin District, Mahilioŭ Region

Nearly in each village in Drybin District still there are people who once used to wear or make 'lapci' (local footwear), but most of them have already forgotten the technique of making them. This ancient craft is being safeguarded in Abraimaŭka, Žavań, and Karoŭčyna Villages.

Today, *lapci* have lost their function as footwear. At the same time, there has been a growing interest towards them. *Lapci* are one of the most important symbols of the traditional way of life; they are associated with numerous beliefs. They have been commonly used as an important element of folklore rites, and today they are becoming increasingly popular as souvenirs.

There are two main types of *lapci* technique: right angle weaving and diagonal weaving. The traditional Drybin *lapci* is making of bast and had a sole of right angle weaving, openings for toes and heels. *Lapci* had eyeholes (called 'vuŭškas' or 'kurecs') woven on both sides for the *abora*, a rope or bast stripes, to be run through them to fix the shoe on the foot. A distinctive feature of this type of *lapci* is a short, open-top toe. Due to the absence of the large front eyehole ('kurec') for the ropes, an open 'eye' was created in the front.

The craft of making *lapci* used to be passed from fathers to sons, however nowadays skilled *lapci* makers are hard to find. Therefore, today reviving this traditional craft is an important task. In the Village of Karoŭčyna this handicraft is being safeguarded and also is spreading. Local craft masters pass on their skills to children, who now can see *lapci* not only in the pictures or in the museums, but also make them with their own hands.

Our ancestors used to wear *lapci* in heat and cold. This type of footwear was comfortable during mowing, harvesting time, and working in the forest — 'so that not to prick the feet'. In winter time *lapci* were worn with *anučas*, special thin woolen cloths that were wrapped around each foot and ankle; to achieve a better insulation straw or hay were used. Besides, it did not cost a peasant anything to make *lapci*. In Drybin area, linden bast was the most common material for making *lapci*. *Lapci* made of bast were thought to be the most durable and softest.

Nearly every peasant family used to make *lapci* of debarked and non-debarked bast, which could be obtained from the trees in the forests or bought at fairs in rolls (they were called 'bierasnia', 'syčs') or in bundles ('viaslas'), or just as long twigs of linden-trees ('lutoks'), which were later debarked at home after steaming them in the oven. Bast coming from the Town of Ciomny Les — long and soft — was considered to be the best; it was delivered across the entire Drybin area.

Традыцыя ткацтва паясоў

аграгарадкі Сакаўшчына, Ракаў, Валожынскі раён, Мінская вобласць

Традыцыя ткацтва паясоў на Валожыншчыне адметная тэхналогіяй ткацтва «на ніту» — раней распаўсюджанай па ўсёй тэрыторыі Беларусі, але менавіта ў Валожынскім раёне захаванай яе носьбітамі. Ткацтва «на ніту» ўяўляе асаблівы інтарэс менавіта цікавым спосабам замацавання нітак падчас ткання: аснова не прывязваецца да нерухомага прадмета для стварэння нацяжэння, а замацоўваецца на таліі і выцягнутай назе ткачыхі. Гэта дазваляе ткаць там, дзе няма адмысловага прыстасавання для мацавання асновы.

Валожынскія паясы — гэта вузкія ўзорыстыя «тасёмкі». Шырыня іх не перавышае 2 см. Яны рознакаляровыя і выраблены як з ільняных і ваўняных нітак хатняга прадзення, так і з крамнёных баваўняных нітак. Пераважаюць адценні барвовага, белага альбо шэрага і ружовага колераў. Дапаўненнем служаць ніткі чорнага, зялёнага, жоўтага, фіялетавага і іншых колераў. Арсенал арнаментальных элементаў валожынскіх паясоў мае шмат агульнага з паясамі суседняй Гродзенскай вобласці (гісторыка-этнаграфічны рэгіён Панямонне), аднак ён з'яўляецца вузейшым. Канцы паясоў аздабляюцца прыгожымі кутасамі, кароткімі ці доўгімі махрамі.

Валожынскія паясы актыўна выкарыстоўваюцца мясцовай супольнасцю: адноўлены мясцовы строй, у складзе якога важнае месца займае пояс, з паяскамі здзяйсняецца шэраг абрадаў і рытуалаў, у тым ліку і вясельны.

Носьбіты традыцыі з аграгарадкоў Сакаўшчына і Ракаў Валожынскага раёна, а таксама іншыя жыхары Валожыншчыны з пашанай і гонарам ставяцца да дадзенай традыцыі і лічаць яе неад'емнай часткай мясцовай культуры, якую трэба захоўваць і перадаваць нашчадкам.

Тэхналогію ткацтва «на ніту» выкарыстоўваюць ткачыхі-аматаркі, якія ткуць паясы па замове для тых, хто цікавіцца беларускай традыцыйнай культурай, хоча мець поўны народны строй. Прадпрыемствы тэкстыльнай вытворчасці робяць паясы-сувеніры, часам стылізаваныя, выкарыстоўваючы прыёмы традыцыйнага ткацтва.

Пры Сакаўшчынскім сельскім ДOME культуры створаны пакой-музей пояса Валожынскага рэгіёна. У экспазіцыі сабраны паясы майстроў Валожыншчыны. Дзеці, якія займаюцца ў гуртку «Чароўныя паясы» пры Сакаўшчынскім СДК, часта наведваюць пакой-музей, дзякуючы чаму арыентуюцца ў сваёй творчасці на лепшыя ўзоры мясцовых паясоў.

З развіццём аграсядзіб на Валожыншчыне, якія ўключаны ў турыстычныя маршруты, пояс стаў запатрабаваны як сувенірная прадукцыя. Паясы прапануюцца як падарункі з надпісамі віншаванняў і пажаданняў, закладкі для кніг, абярэгі з імёнамі. Такія сувеніры набываюцца і наведвальнікамі Валожынскага раённага краязнаўчага музея, дзе паясы займаюць ганаровае месца.

The Tradition of Beltweaving

Sakaŭščyna, Rakaŭ Agro-Towns, Valožyn District, Minsk Region

The tradition of weaving belts in Valožyn area is remarkable for the weaving technique called *'na nitu'* (along the thread), which earlier was practiced on the whole territory of Belarus, but has been preserved by the tradition bearers in Valožyn District. The tradition of weaving *'na nitu'* is an object of interest, because of its special way of fixing threads during weaving; the warp is not fixed to any steady piece to create tension, but is secured on the waist and a stretched out foot of the weaver. This allows weaving even where there are no special tools for fixing the warp.

Valožyn belts are narrow patterned *'tasiomki'* (bands) not wider than 2 cm. They are multicolour and are made of home spun linen and woolen yarn, as well as of manufactured cotton threads. Prevailing colours are tints of crimson, white or grey and pink colours with addition of black, green, yellow, violet and other threads. The patterns used in Valožyn belts have a lot in common with those in Hrodna Region (both areas belong to *Paniamonnie*, a historical and ethnographic region in the west of Belarus), but appear less varied. Belt ends are decorated with nice *kutasy* (tassels), or, alternatively, with long or short *machry* (fringe).

Valožyn belts are widely used by the local community: it is an important element of the local dress, which has been revived, and also belts are used for numerous rites and rituals, including wedding.

The tradition bearers from the Agro-Towns of Sakaŭščyna and Rakaŭ of Valožyn District as well as from other localities in Valožyn area respect and are proud of this tradition and consider it to be an integral part of the local culture, which needs to be safeguarded and passed on to their descendants.

The *'na nitu'* weaving technique is employed by amateur-weavers, who take orders to make custom belts for those who are interested in the Belarusian traditional culture and want to have a complete traditional costume. Textile factories manufacture souvenir belts, often styled as old-school, using the traditional techniques.

The local *Dom Culture* (a culture and recreation center) in Sakaŭščyna dedicated one room for a museum of Valožyn belts. The collection features belts created by local masters. Children who study in the *Čaroŭnyja Pajasy* (Magic Belts) group in the Sakaŭščyna *Dom Culture* often visit the museum in order to learn from the best examples of local belts.

With the development of farmsteads in Valožyn area, which have been included in tourist routes, the demand for belts as souvenir has grown. The belts are sold as gifts with woven lines of greetings and wishes, as bookmarks, and talismans with names on them. The same kind of souvenirs can be bought by visitors of the Valožyn Regional Museum of Local Lore, where belts are also proudly exhibited.

Традыцыі ганчарнай вытворчасці з аўтэнтчнымі элементамі

вёска Гарадная, Столінскі раён, Брэсцкая вобласць

Вёска Гарадная славуця сваім ганчарным промыслам, які бярэ пачатак у XV ст. Багатыя радовішчы гліны і навакольныя лясы, а разам з тым бедная глеба, мала прыдатная для земляробства, малазямелле мясцовых сялян садзейнічалі развіццю ў Гарадной ганчарнага промыслу, які на працягу некалькіх стагоддзяў быў асноўным заняткам мясцовага насельніцтва. Ганчарныя вырабы, за якімі трывала замацавалася назва «гараднянскія», у XIX ст. разыходзіліся па ўсяму Цэнтральнаму і Усходняму Палессю, траплялі ў Кіеў, Вільню, Варшаву. У пачатку XX ст. ганчарным промыслам тут займалася больш за 200, а ў 1920—1930-я гг. — каля 500 сем'яў.

Да нашага часу ў Гарадной захавалася традыцыйная тэхналогія апрацоўкі гліны, вырабу посуду на нажным ганчарным крузе і яго апалу, існуе і мясцовая метралогія — сістэма назваў ганчарных форм. Традыцыйны гараднянскі посуд мае буйныя, шарападобныя формы, дасканалыя прапорцыі. Найбольш характэрны — белагліняны посуд з выразным роспісам чырвонай глінай — ангобам.

З пачатку XX ст. гараднянская кераміка ў якасці твораў народнага мастацтва пачала дэманстравацца на выстаўках. У 1911 г. этнограф Ісак Сербай задакументаваў на фотаздымках працэс мясцовай ганчарнай вытворчасці посуду на ганчарным крузе. У перыяд 1920—1930-х гг. гараднянская кераміка зрабілася прадметам навуковай цікавасці і музейнага калекцыянавання. У гэты час дзеячы народных промыслаў у Польшчы рабілі намаганні па ўдасканаленню ганчарнай вытворчасці, навучанню майстроў, арганізацыі вытворча-гандлёвых кааператываў.

У пасляваенны час ганчарная вытворчасць у Гарадной пачала імкліва скарачацца. Гэта было выклікана забаронай у СССР на індывідуальнае прадпрымальніцтва, высокімі падаткамі, дэмаграфічнымі зрухамі і адтокам моладзі з вёскі ў горад. Разам з тым, у перыяд 1970—1990-х гг. рамяство гараднянскіх ганчароў было асэнсавана ў якасці набытку нацыянальнай культуры і мастацтва. Вырабы ганчароў Аляксандра Вячоркі, Фёдара Шэлеста, Івана Яроміча, Аўрама Басаўца, Андрэя Кісяля, Івана Гембіцкага дэманстраваліся на шматлікіх выставах у Беларусі, Маскве і ў замежжы. У 1992 г. была выпушчана паштовая марка з выявай гараднянскага посуду. На Першым рэспубліканскім свяце-конкурсе «Гліняны звон» (1996) майстрам года быў абраны гараднянскі ганчар Мацвей Пячонка.

У 2003 г. у Гарадной быў створаны Цэнтр ганчарства. Тут рамяству навучаюцца мясцовыя школьнікі, якім ганчарную справу выкладаюць патомныя ганчары.

У 2008 г. у вёсцы адбыўся Першы Міжнародны ганчарны пленэр, які меў на мэце прыцягнуць увагу грамадскасці да праблемы захавання і падтрымкі гэтага ўнікальнага ганчарнага цэнтра.

The Pottery Traditions with Authentic Elements

Haradnaja Village, Stolin District, Brest Region

The Village of Haradnaja is famous for its pottery traditions, which date back to the 15th century. The abundance of clay and forests on the one hand, and poor soils that were not very suitable for farming together with the small size of the peasants' farms on the other hand were conducive to the development of pottery in Haradnaja, which later became and remained over centuries the main occupation of the local population. Earthenware from Haradnaja, which became widely known as *'Haradnianskaja ceramics'*, was selling all around Central and Eastern Palessie, the southern regions of Belarus, and also was delivered to Kiev, Vilnius and Warsaw. At the beginning of the 20th century, there were over 200 families engaged in pottery-making, and in the 1920s — 1930s this number stood at 500.

The traditional technology of argil processing, pottery making on a foot-powered potter's wheel and earthenware baking — all have been preserved. There is also a local metrology — a pottery taxonomy based on shape. The traditional Haradnaja pottery is of large spherical shapes and perfect proportions. The most typical pottery was slipware — white clay pottery with expressive red clay slips as decoration.

Since the beginning of the 20th century, Haradnaja pottery was regularly exhibited as specimens of folk art. In 1911, ethnographer Isaak Serbaŭ documented in photographs the process of local pottery-making on a potter's wheel. During the period of the 1920s — 1930s, Haradnaja pottery became an object of scientific interest and museums' acquisitions. During that period craftsmen from Poland made efforts to improve pottery skills, to arrange trainings for potters, and to organize crafts-and-trade cooperatives.

After World War II pottery-making in Haradnaja showed a steep decline. The reasons for that were bans on private business in the USSR, high taxes, demographic shifts, and migration of young people to the cities. However, in the 1970s — 1990s the mastery of Haradnaja potters was recognized as national cultural heritage and art. The works by potters Aliaksandr Viačorka, Fiodar Šelest, Ivan Jaromič, Aŭram Basavec, Andrej Kisiel', Ivan Hembicki were exhibited at numerous fairs in Belarus, Moscow and abroad. In 1992 a post stamp featuring Haradnaja pottery was issued. Macviej Piačonka, a potter from Haradnaja, was nominated as the Master of the Year at the First Republican Festival Contest *'Hliniany Zvon'* (the chime of clay) in 1996.

The Pottery Center was opened in Haradnaja in 2003. It is a place where local school children are taught pottery skills by hereditary potters.

In 2008, the First International Pottery Open Air Event was held in Haradnaja in order to draw public attention to the need to safeguard and support this unique pottery center.

Традыцыйная тэхналогія ткацтва падвойных дываноў

вёска Гудзевічы, Мастоўскі раён, Гродзенская вобласць

Сёння на Гродзеншчыне існуе некалькі асяродкаў бытавання тэхналогіі ткацтва падвойных дываноў, адзін з іх — у вёсцы Гудзевічы. Падвойныя дываны або як іх яшчэ называюць «гродзенскія дываны» на тэрыторыі Панёманскага краю некалі былі з'явай распаўсюджанай.

Вызначэнне тыпу тканін «гродзенскія дываны» звязана з дзейнасцю этнографа Юзафа Ядкоўскага, які, сабраўшы каштоўны этнаграфічны матэрыял, вылучыў тканіны, зробленыя двухасноўным спосабам з падвойнай структурай палатна, што былі распаўсюджаны ў наваколлі, у асобную групу і назваў іх «гродзенскімі дыванамі».

Падвойныя тканіны з Гудзевічаў звычайна двухкаляровыя. У іх часцей спалучаюцца чырвона-цагляны ці залаціста-жоўты колеры, зялёны розных адценняў з чорным. Аднак сустракаюцца спалучэнні цёмна-сіняга колеру з карычневым і інш. Зрэдку выкарыстоўваецца змена колеру ўтку, што стварае дадатковыя эфекты.

Тэматыка адлюстравання, кампазіцыйныя і пластычныя ўласцівасці дэманструюць эвалюцыю мастацтва падвойнага ткацтва ў часе, ад самых старадаўніх арнаментальных дываноў да сюжэтна-тэматычных і нават сучасных фармальных твораў. Арнамент гудзевіцкіх дываноў дастаткова шчыльна размеркаваны, асабліва па краю, арганізацыя матываў кампактная. Найбольш старадаўняя і традыцыйная кампазіцыя складаецца з сярэдняга поля і шырокай паласы бардзюра па перыметру, якія размяжоўваюцца з абодвух бакоў вузкімі стужкамі.

Памер сярэдняга поля, колькасць і прапорцыі шляхоў могуць змяняцца. Матывы цэнтральнага поля і краю вельмі разнастайныя і багатыя. Яны размяркоўваюцца рытмічна, раўнаважна, маюць геаметрычную структуру (зоры, квадраты, зігзагі, промні, ромбы і інш.), або таксама геаметрызаваныя расліны і плады (лісце і гронкі вінаграда, дуба, цюльпаны, разеткі, хваёвыя галінкі і інш.).

Часам тут змяшчаліся надпісы года, радзей месца ўтварэння. Сустракаюцца прыклады з сіметрычна размеркаванымі па ўсёй тканіне, апроч бардзюра, гронкамі вінаграду, або цалкам запоўненыя геаметрычным малюнкам паверхні дываноў, але апошнія — значна радзей.

The Traditional Technique of Double-Sided Tapestry Weaving

Hudzievičy Village, Masty District, Hrodna Region

Nowadays, there are only a few areas of the traditional technique of double-sided tapestry weaving existence, one of them is Hudzievičy Village. The double-sided tapestries or '*Hrodna tapestries*' were widespread in the Nieman area.

The double-sided tapestry or '*Hrodna tapestries*' as a specific type of fabric is associated with the work of ethnographer Juzaf Jadkoŭski. Having gathered valuable ethnographic materials, he saw reasons to class fabrics produced by the double-warp method with doubled fabric structure, which were widespread in that area, as a separate group and called them the '*Hrodna Tapestries*'.

Double fabrics from Hudzievičy Village are usually bicoloured. Typically, they combine red-brick or golden-yellow hues and the green of different shades with the black. However, there are also combinations of the deep-blue with the brown, etc. Sometimes, they use weft colour change to create additional effects.

The themes, the features of the composition and the shape reflect the evolution of the art of double weaving over time, from ancient tapestries with ornamental patters through the ones featuring themes and scenes to modern formal works. The ornamental patterns of Hudzievičy Double fabrics are quite densely arranged, especially along the edges with the motif arrangement being compact. The oldest and the most typical composition comprises the central field and a wide border along the perimeter separated by narrow stripes on both sides. The borders are formed either by a zigzag geometrical ornamental pattern or another kind of images, such as animals, birds or humans.

The size of the central part, the number and the proportions of the paths can vary. The motifs of the central part and of the edges are very rich and diverse. The patterns are rhythmically arranged and balanced with identifiable geometrical structure (stars, squares, zigzags, rays, diamonds, etc.) or reduced images of plants and their fruit (bunches and leaves of grapes, oak, tulip flowers, rosettes, pine twigs, etc.).

The fabric center was filled with symmetrically arranged stars or wheels, and in the corners were branches of a tree often with images of man on both sides. Sometimes, there could be an inscription of the year of creation and less common would be the place. Some samples feature symmetrically arranged bunches of grapes across the fabric except the border, while some tapestries are fully covered with geometrical patterns, but the latter type is much less common.

Творчасць майстроў-шапавалаў

Дрыбінскі раён, Магілёўская вобласць

На Магілёўшчыне захаваліся невялікія асяродкі патомных майстроў валяльнай справы — «шапавалаў», якія вырабляюць валёнкі, шапкі-магеркі, брылі і інш. Адным з такіх асяродкаў з'яўляецца Дрыбінскі раён. Сёння на Дрыбіншчыне працуе больш за дзясяткаў майстроў-шапавалаў, якія захоўваюць і перадаюць рамяство сваім пераемнікам.

Менавіта валянне шапак дала саматужнікам назву «шапавалы», якая захавалася да нашага часу. Для таго, каб трымаць у сакрэце прыёмы свайго рамяства, Дрыбінскія шапавалы стварылі спецыфічную мову, якая атрымала назву «катрушніцкі лемязень». Лексічны склад мовы налічваў каля 900 слоў — некаторыя з іх можна пачуць у шапавальскім асяродку і сёння, — і ахопліваў 13 паняццёвых груп. Вырабы дрыбінскіх шапавалаў славіліся сваёй трываласцю і прыгажосцю. Гэта галаўныя ўборы для мужчын — шапкі-магеркі ў выглядзе каўпака, або ўсечанага конуса, брылі, а таксама цёплыя, па-майстэрску зробленыя валёнкі.

Адметнай рысай шапавальства з'яўляецца адсутнасць складаных прылад працы і інструментаў. Нездарма пра шапавала кажуць: «Дзе шапавал стаў, там і яго стан».

Сёння валянне на Дрыбіншчыне актыўна развіваецца. Майстры-шапавалы вырабляюць валёнкі, прадметы адзення, якія захапляюць сваёй прыгажосцю і дэкорам, дзеляцца досведам з малодшымі пакаленнямі.

Існуе некалькі версій аб узнікненні шапавальства на Дрыбіншчыне. У запісах этнографа Е. Р. Рамава адзначаецца, што адбылося гэта на пачатку XVIII ст.

Згодна з іншым меркаваннем, на месцы, дзе цяпер размешчаны Дрыбін, калісьці быў фальварак Дрыбін і вёска Стары Дрыбін. Уладальнік фальварка для таго, каб павялічыць насельніцтва ў сваім маёнтку і ўтварыць мястэчка, стаў запрашаць сяліцца на незанятых месцах. У ліку пераехаўшых у мястэчка Дрыбін былі перасяленцы з мясцовасцей з развітым валяльным рамяством, якія не толькі не пакінулі свой занятак, але бралі сабе памагатых з мясцовых жыхароў.

Яшчэ адна версія сведчыць, што былы ўладальнік маёнтка Антон Цеханавецкі аддаў некалькі сваіх маладых сялян для навучання валяльнаму рамяству ў Ніжагародскую губерню. Сяляне набылі неабходныя веды і вярнуліся на радзіму.

The Mastery of Felting

Drybin District, Mahilioŭ Region

In Mahilioŭ Region still exist small communities of hereditary masters of felting known as the '*šapavals*', who make *valionki* (felt boots), *maherkas* (brimless hats), *bryls* (brimmed hats), etc. Drybin area is one of the centers for felting. Today, there are over a dozen of '*šapavals*' working in Drybin area, who master the craft and pass it on to their followers.

It was the mastery of felting hats that was reflected in the word '*šapavals*' that people used to refer to those artisans (*šapka* is an equivalent to the word 'hat' and '*valac*' means 'to felt') and this name has survived into modern times. In order to keep their trade secrets covert, Drybin *šapavals* developed a specific jargon known as the '*katrušnicki lemiazień*'. The lexis counted up to 900 words, some of them are still used in the *šapavals*' communities — and covered 13 notional groups. The felt goods made by Drybin *šapavals* were appreciated for their durability and nice looks. Those were headwear for men, such as *maherka* hats, which looked like kalpaks or had a conoid shape, *bryls*, and also footwear, such as warm skillfully made *valionki*.

A remarkable feature of the *šapavals*' mastery is the absence of complicated devices and tools, which enabled them to work in spite of moving from place to place. This feature is reflected in the saying 'Where a *šapaval* stops, that place is his home.'

Nowadays, the craft of felting in Drybin area is on the rise. The *šapavals* continue making *valionki* and beautiful articles of clothing, which never fail to impress, and keep sharing their mastery with younger generations.

There are a few theories explaining the origins of the felting tradition in Drybin Area. Ethnographer Je. Ramanaŭ notes in his records that the craft dates back to the early 18th century.

According to another theory, the present Town of Drybin is located at the place of a former folwark, a serfdom-based farm, and Old Drybin Village. To accelerate the population growth and to turn the localities into a town, the owner of the folwark started inviting people to settle down on unoccupied allotments of land. Some of those who moved to Drybin came from areas with developed felting craft. Not only did they continue their occupation, but also started hiring locals for assistance.

There is also a suggestion that the owner of the estate Anton Ciechanaviecki sent a few of his young serfs to Nižni Noŭharad Province to learn the craft of felting. Having learned the skills, the peasants returned to their home villages.

Традыцыя ажурнага ткацтва

Гарадоцкі раён, Віцебская вобласць

Ажурнае ткацтва адносіцца да ўнікальнага віду беларускай народнай творчасці, якое атрымала сваё развіццё ў Гарадоцкім раёне ў другой палове XIX ст. і ў наш час з'яўляецца яго характэрнай асаблівасцю. Як сведчаць даследаванні, гарадоцкае ткацтва фарміравалася пад уздзеяннем культурна-эканамічных сувязей з балтыйскімі землямі і паўночна-заходнімі рэгіёнамі Расіі.

Адметнай асаблівасцю ажурных тканін — ручнікоў, «набожнікаў», абрусаў, — з'яўляецца разрэджаная сеткавая структура. Малюнак фарміруюць празрыстыя геаметрычныя шэрагі палос і квадратаў. Ствараюцца своеасаблівыя прасветы, атрыманыя ў выніку перавіўкі ніцей асновы. Ажурныя тканіны ў Гарадоцкім раёне маюць вобразную народную назву — «рэдчыкі» або «кісея». Іх вырабляюць з лепшых гатункаў ільну, тонкіх выбеленых якасных нітак. Гарадоцкае ажурнае ткацтва ў асноўным аднаколернае, але нярэдка аздоблена карункамі ў выглядзе фестонаў, краі якіх абвязаюцца чырвонымі ніткамі, ці ўстаўляецца вузкі ярус карунак, вязаных кручком, адступіўшы ад краю ручніка на 10—15 см.

Узоры ажурных тканін можна падзяліць па спосабах вырабу і мастацкіх асаблівасцях на тры групы. Першая група ствараецца з дапамогай паўніта, які перакручвае ніці. Да другой групы можна аднесці ўзоры, якія выконваюцца з дапамогай рэйкі, пры якой утвараюцца прасветы, што ўпрыгожваюцца мярэжкай. Трэцяя група складае тканіны, у якіх узор будзецца на чаргаванні ўчасткаў палатнянага ткацтва і ажурных мярэжак.

Працэс ажурнага ткацтва вельмі складаны, патрабуе шмат часу. Кожны ручнік — унікальны, таму апісаць адзіную мадэль іх выканання немагчыма.

Ручнікі аздабляюць пэўнымі сімвалічнымі элементамі, характэрнымі для традыцыйнай культуры Гарадоцчыны, якія нясуць у сабе сакральны сэнс, увасабляюць веру і надзею людзей у лепшае — багаты ўраджай, сямейны дабрабыт і інш.

У Гарадоцкім раёне дадзены від ткацтва сустракаецца паўсюдна. Тэхніка з'яўляецца часткова перададзенай, а ў большай частцы адноўленай па шматлікіх артэфактах, знойдзеных у час экспедыцый у Даўгапольскім, Першамайскім, Вярэчанскім сельсаветах, у вёсках Барысенкі, Радчанкі, Маскалянты, Гаране, Пагост (і інш.) Гарадоцкага раёна. Самыя раннія выяўленыя рэчы выкананы ў 20-я гг. XIX ст.

The Tradition of Openwork Weaving

Haradok District, Viciebsk Region

Openwork weaving is one of the unique types of Belarusian national handicrafts. It was developing in Haradok District in the second half of the 19th century and now it is the district's peculiarity. According to the researches, Haradok's openwork weaving has been formed under the influence of the cultural and economic ties with Baltic region and North-Western regions of Russia.

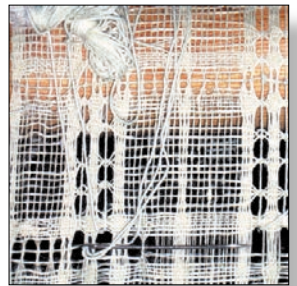
A distinctive feature of this openwork fabrics — *ručniks* (hand towels), *'nabožniks'* (icon scarf towels), table-cloths — is a thinned net structure. The tracery is created by openings in the form of geometrical rows of lines and squares. There are peculiar openings made by the interweaving of the warp threads. Openwork fabric in Haradok District have a descriptive folklore name *'redčyki'* (from the word *'redki'*, which means 'thin'), or *'kisieja'*. They are made from linen of the best grades: high quality bleached fine threads. Haradok's openwork weaving is mainly single-coloured, but it is often adorned with festoon laces and edges in red crochet; alternatively, there may be a narrow crochet lace inserts within 10—15 cm from the towel's edge.

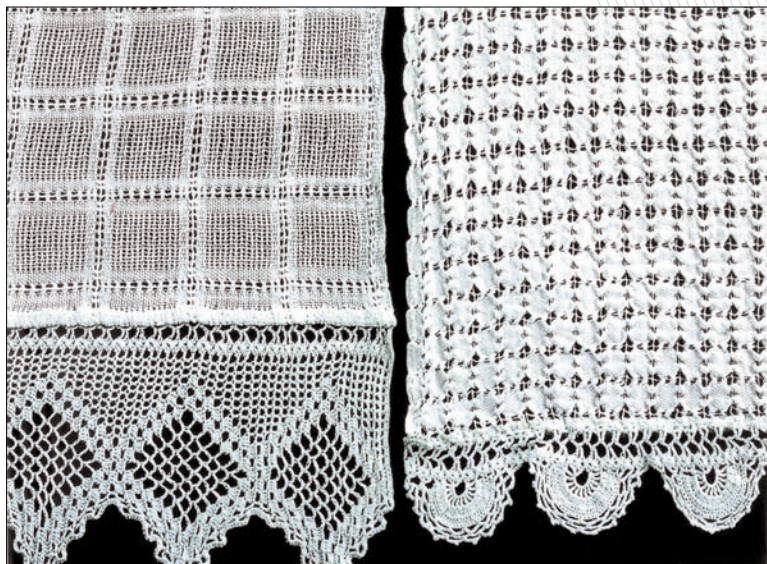
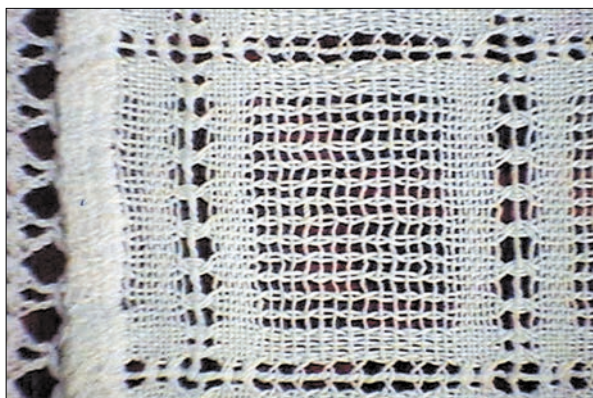
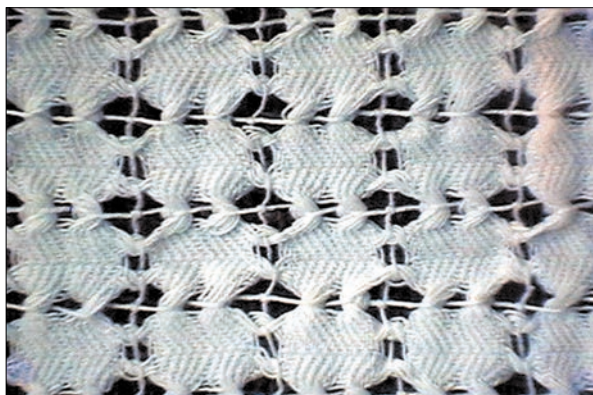
The openwork patterns can be classed into three groups, depending on the creation techniques and the artistic peculiarities. The first group unites fabrics made with the help of a *paŭnit*, a device for twisting threads. The second group comprises tracery made with help of a lath, which makes openings that will be decorated with hemstitch. The third group is formed by fabrics with patterns built by alternations of woven sections and delicate hemstitch.

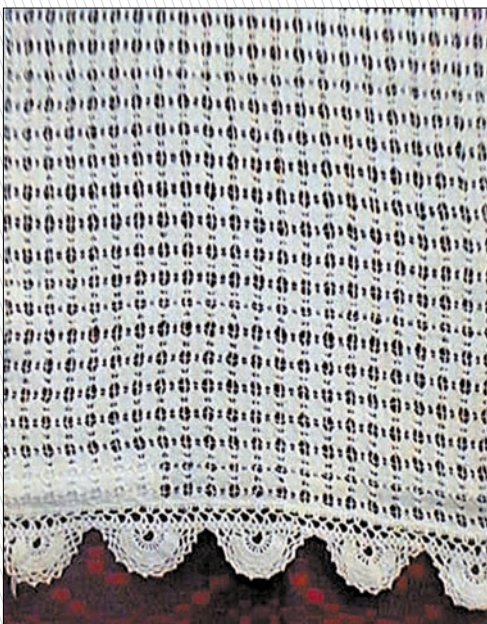
The process of openwork weaving is very complicated and requires a lot of time. Each *ručnik* is unique; therefore it is impossible to describe a universal model applicable to all of them.

Ručniks are adorned with peculiar symbolic elements typical of the traditional culture of Haradok area, which convey sacral sense, reflect people's faith and hope for the better: bountiful harvest, family well-being, etc.

This type of weaving is practiced throughout Haradok area. The technique was partially inherited from older generations, but mainly it was revived through the examination of numerous artifacts collected during expeditions in Daŭhapolle, Pieršamajski, Viarečča *sel/savets* (administrative division of the lowest level) and in the Villages of Barysienki, Radčanki, Maskalaniaty, Haranie, Pahost and others in Haradok District. A rich collection of openwork *ručniks* and table-cloths has been gathered in these villages. The oldest artifacts date back to the 1820s.

Тэхналогія ганчарных вырабаў

Бабруйскі раён, Магілёўская вобласць

Бабруйская кераміка мае сваё непаўторнае аблічча — своеасаблівыя прапорцыі, спалучэнне бескаляровай палівы з багатым каларытам чырвонай гліны, сціплыя дэкарыраваныя абводкі і штампікі, спецыфічныя канструкцыі накрывак і ручак. Для вырабаў бабруйскіх майстроў характэрна чысціня форм, колеру, лаканічнасць пластыкі і дэкору, яркая падкрэсленасць прыроднай прыгажосці матэрыялу.

Усе гэтыя адметныя асаблівасці, што сфарміравалі мастацкае аблічча гліняных вырабаў бабруйскіх майстроў, захоўваюцца і сёння, як і сакрэты найстаражытных прыёмаў апрацоўкі гліны.

Ганчарны промысел вядомы ў Бабруйскім раёне здаўна — ім займаліся ў маленькіх вёсках і невялікіх гарадах. Амаль у кожнай сялянскай хаце на Бабруйшчыне быў ганчарны круг, на якім выраблялі разнастайны посуд для гаспадаркі.

Майстры працавалі дынастыямі, ужываючы простыя прыёмы апрацоўкі гліны, нескладанае абсталяванне, з віртуознасцю выраблялі разнастайныя побытавыя прадметы падобныя да сапраўдных твораў мастацтва: гаршкі, збаны, гладышкі, слоікі, міскі, макацёры, талеркі, вугольнікі (4 гаршчочкі, злучаныя разам і замацаваныя ручкай) і інш. Гэтыя вырабы сталі традыцыйнымі формамі народнай керамікі Бабруйскага раёна.

Навыкі, веды і вопыт звычайна перадаваліся ад бацькоў да дзяцей, сваякоў. У канцы XIX — пачатку XX ст. у горадзе і раёне працавала каля 60 майстроў-керамістаў.

Значныя змены ў развіцці ганчарства наступілі ў паслярэвалюцыйныя часы: разбураная прамысловасць не магла забяспечыць насельніцтва неабходнай прадукцыяй, таму ўзрос попыт на ганчарныя вырабы. Слава аб бабруйскіх ганчарах пайшла па ўсёй Магілёўшчыне.

У наш час у Бабруйску і Бабруйскім раёне ганчарнае рамяство развіваецца дзякуючы майстрам і прыхільнікам керамікі: аматарскім аб'яднанням «Стары майстар» і «Беларуская мастацкая кераміка», ганчарным рамесніцкім майстэрням. Ганчары Бабруйскага раёна не толькі зберагаюць традыцыйную тэхналогію гліняных вырабаў, але і дадаюць новае ў тэхналагічны працэс, пры гэтым у кожнага майстра застаецца свой стыль, разуменне прыгожага.

Рух за адраджэнне, захаванне і развіццё ганчарнай справы ў Бабруйскім раёне і ўвогуле на Магілёўшчыне распачаўся па ініцыятыве народнага майстра Юрыя Іванавіча Боўды, які валодае старымі тэхналогіямі чорназадымленай і абварной керамікі, вывучае і папулярызуе мясцовыя традыцыі ганчарства, перадае свае веды маладому пакаленню. Майстар з'яўляецца куратарам дзіцячага ўзорнага калектыву «Глечыкі» Цэнтра рамёстваў пасёлка Глуша, выхаванцы якога пераймаюць яго багаты вопыт. Дзякуючы такім майстрам ганчарнае рамяство на Бабруйшчыне і далей будзе развівацца, набываючы ўсё больш прыхільнікаў.

The Pottery Technique

Babrujsk District, Mahilioŭ Region

Babrujsk pottery is remarkable due to its unique distinctive features: the artifacts differ by their proportions, the combination of colourless glazing with the rich colours of the red clay, modest decorated outlines and stamps, specific design of the lids and handles. The peculiarities of Babrujsk pottery are the purity of the form and colour, the laconism of the plastic forms and décor, the emphasis on the natural beauty of the material.

All these distinctive artistic features, which have formed the style of Babrujsk ceramics, are well preserved today as are the secrets of the ancient methods of clay treatment.

Pottery has been known in Babrujsk District for many years — people have been making pottery in small villages and in towns. Almost every household in Babrujsk District used to have a potter's wheel, which was employed to make their kitchenware and other household things.

There were dynasties of potters, who were skillfully applying the simple clay treatment know-how and their unsophisticated equipment to create a variety of household goods, such as pots, jugs, bowls, plates, *vuhólniki* (4 pots connected together and reinforced by a handle), etc., which look like pieces of art proclaiming the refined taste and the virtuosity of their creators. The style of those things became characteristic of the pottery in the area around Babrujsk.

The skills, knowledge and expertise were passed on within families from parents to children and shared among in-laws. In the late 19th – early 20th centuries there were around 60 ceramics masters working in Babrujsk and Babrujsk District.

The period after the revolution of 1917 was marked by significant changes in pottery manufacturing: the destroyed industry was unable to satisfy people's needs, which caused the demand for pottery grow. The fame of the potters in Babrujsk District spread over the entire Mahilioŭ Region.

Currently, the art of pottery making is developing in Babrujsk and Babrujsk District due to the enthusiasm of the committed masters and the lovers of ceramics: there are '*Stary Majstar*', an amateur group, and '*Bielaruskaja Mastackaja Kieramika*', a pottery manufacturing association, as well as several pottery studios. Babrujsk District's potters not only preserve the traditional pottery techniques, but also introduce innovations into the technological process while mastering their individuals styles and manifesting their own sense of beauty.

Juryj Boŭda, the holder of the honorary title of National Pottery Master, initiated a movement for reviving, safeguarding and developing the pottery tradition in Babrujsk District and in the entire Mahilioŭ Region. Juryj Boŭda masters the ancient techniques of creating black-smoked and scalded ceramics, studies and promotes the local pottery traditions, passes on his knowledge to younger people. The Master supervises the exemplary children's group 'Hlečyki' of the Handicraft Center in Hluša Village, where the trainees learn the profound skills of the Master. Owing to such masters as Juryj Boŭda, pottery in Babruisk area will keep developing further and attracting more and more followers.

Традыцыя роспісу велікодных яек

аграгарадок Сапоцкін, Гродзенскі раён, Гродзенская вобласць

Лакальная традыцыя роспісу велікодных яек у аграгарадку Сапоцкін з'яўляецца адным са старажытных народных відаў роспісу, які практыкуецца ў час святкавання Вялікадня.

Для роспісу выкарыстоўваецца спецыяльны самаробны інструмент — «шпілька» — палачка з убітым у тарэц цвічком, пчаліны воск. Пасля нанясення малюнка, яйка апускаюць у натуральны фарбавальнік чорна-брунатнага колеру, яго звычайна робяць з настою кары дуба, альхі, альховых шышак і ржавага жалеза.

Найбольш пашыраны і любімы матыў сапоцкінскіх майстрых — круг-разетка, які размяшчаецца па цэнтру яйка, свабодныя плошчы запаўняюцца паўразеткамі, кропкамі, ланцужкамі. Нярэдка цэнтры разетак пападаюць на канцы яйка. Такая кампазіцыя дыктуецца асаблівасцямі тэхналогіі: майстрыха вялікім і ўказальным пальцамі трымае яйка на канцах і па кругу наносіць узор з кропелек.

Аснову трыдыцыйнага малюнка на яйках у Сапоцкіне складаюць старажытныя матывы: птушкі (куры), кветкі (рамонкі, дзьмухаўцы), яловыя галінкі.

Мясцовая майстрыха Антаніна Юрчэня пераняла традыцыю ад маці і перадала сваім вучаніцам — Ларысе Касіцкай і Алене Лашэвіч. Жанчыны карыстаюцца традыцыйнай тэхналогіяй роспісу, дзе ляцца сакрэтамі «пісанак» з дзецьмі мясцовай школы, унукамі, жыхарамі і гасцямі Сапоцкіна праз майстар-класы і семінары, фестывалі, заняткі ў гуртках раённага Дома рамёстваў.

Вытокі дэкарыравання велікодных яек хаваюцца ў дахрысціянскіх часах. Яйка было сімвалам абуджэння прыроды пасля зімовага сну. У беларусаў, як і ў літоўцаў і на памежных тэрыторыях Польшчы, дэкарыраванне пісанак прымяркоўвалася да веснавога свята Юр'я, калі першы раз выганялі жывёлу ў поле. Потым курыныя яйкі ўвайшлі ў абрад святкавання Вялікадня. Пісанкі выкарыстоўваліся для асвячэння ў касцёле, пасля чаго іх раздавалі дзецям, дарылі валачобнікам, уключаліся ў велікодныя гульні і забавы.

Са слоў жыхаркі Антаніны Лук'янаўны Юрчэні, традыцыя роспісу велікодных яек бытуе ў гэтай мясцовасці здаўна. Яна пераняла гэта ўменне ад мамы, а мама — ад бабулі. *«Гэта традыцыя прыйшла з Польшчы»*, — кажа майстрыха. Узоры на распісных яйках Антаніна Лук'янаўна малюе такія, як паказвала ёй маці, але з часам яна сама прыдумляе новыя.

Майстрыха ўспамінае, што раней многія распісвалі яйкі. Вельмі прыгожыя пісанкі атрымліваліся ў Г. Зайко. «Зараз гэтым займаюцца Ю. Змітровіч, В. Лукоўская, — людзі старэйшага ўзросту, а моладзь ведае як маляваць, але трохі леніцца».

The Tradition of Painting Easter Eggs

Sapockin Agro-Town, Hrodna District, Hrodna Region

Sapockin's local tradition of painting Easter eggs, *pisankas*, is one of the most ancient types of traditional painting, which have been practiced on Easter.

A special homemade instrument called '*špilka*', a little, the size of a hairpin, stick with a nail at its tip and white wax are used for painting. After an egg is patterned, it is immersed in black-and-brown dye, which is usually an infusion made from oak and alder bark, alder cones, and rusty iron.

The most popular egg design used by Sapockin women is a round rosette placed in the center with half-rosettes, dots and chains filling the remaining areas. Often rosettes are centered on the ends of an egg. Such design is dictated by the technology of painting: a master holds an egg with a thumb and a forefinger by its ends and rotates it to pound a dot design.

The traditional egg painting patterns reflect ancient motifs such as birds (hens), flowers (daisies, dandelions) and fir twigs.

Antanina Jurčenia, a local egg painting master, learned this tradition from her mother and has passed it on to her followers Larysa Krasickaja and Aliena Laševič. The women use the traditional techniques of painting, share their secrets of making '*pisankas*', painted eggs, with children of the local school, grandchildren, local residents and guests of the Town of Sapockin at master-classes, seminars, festivals, lessons at the regional Handicraft Centre.

The local manner of painting Easter eggs is rooted in the pre-Christian times. The egg is a symbol of nature's awakening after a winter sleep. The Belarusians, as well as the Lithuanians and the people living in the bordering areas of Poland, traditionally timed painting eggs for St. Jury's Day (May 6), the first day of pasture. Later, painting eggs began associated with Easter traditions. *Pisankas* were consecrated in church, and after that they were given to children, to *valačobniks*, a local type of carolers, and employed in Easter games and activities.

According to Sapockin's resident Antanina Jurčenia, the tradition of Easter eggs painting in that area has been practiced since ancient times. She learned this skill from her mother, her mother — from her grandmother. The master says the tradition came from Poland. Antanina Jurčenia paints the patterns shown to her by her mother, but with time she designs new patterns by herself.

The master remembers that in the past many people would paint eggs. H. Zajko used to make very nice *pisankas*. 'Today Ju. Zmitrovič and V. Lukošskaja, people of older generation, make *pisankas*, while young people are a little lazy although they know how to paint eggs.'

Традыцыя вырабу валёнак

вёскі Запалассе, Забор’е, Чапукі, Малая Кавалеўшчына,
Міёрскі раён, Віцебская вобласць

На Міёршчыне рамяство валяння традыцыйнага для беларусаў віду абутку — валёнак — з даўніх часоў распаўсюджана па ўсёй тэрыторыі краю і перадаецца ў сем’ях ад пакалення да пакалення. Валёнкі робяць розныя па колеру, памерах з авечай воўны, якую стрыгуць у адпаведны час, восенню ці вясной, каб была неабходнай даўжыні, воўну не мыюць, бо тады яна лягчэй збіваецца.

Асноўнымі носьбітамі валяльнага рамяства на Міёршчыне з’яўляюцца Еўдакім Мітрафанаў і Ксенія Даронда (вёска Запалассе), Мікалай Даронда (вёска Запалассе), Антаніна Кажан, Браніслава Цыцына, Валянціна Капусціна (вёска Чапукі), Павел Кудрашоў (вёска Малая Кавалеўшчына), Леанід Мятла (горад Міёры).

Носьбіты карыстаюцца арыгінальнымі прыладамі працы, якія не змяніліся за апошнія 100 год і захавалі свае лакальныя назвы: напрыклад, «чохры» (дошкі з набітым дротам для расчэсвання воўны).

Выраб валёнак адбываецца ўручную паступова і доўга, спачатку шляхам скручвання заготовак у розных кірунках, абстуквання, перыядычнага змочвання цёплай вадой. Затым для надання формы і памеру валёнак у сярэдзіну заготовак устаўляюцца самаробныя драўляныя калодкі і кліны. Пасля таго, як сцячэ вада, валёнкі ставяцца на печ для прасушкі. Некаторыя з іх на пятцы абшываюцца скурай, каб даўжэй праслужылі. Носяцца валёнкі таксама і з галёшамі. Непасрэдна валянне воўны — справа нялёгка, бо воўна мнецца бесперапынна на працягу некалькіх гадзін, таму гэтую работу звычайна выконваюць мужчыны.

Зараз на Міёршчыне валёнкі робяць для сваёй сям’і, радні, аднавяскоўцаў і невялікай колькасці людзей на замову або для продажу на мясцовых кірмашах. Значнасць гэтага віду рамяства ў наш час не выклікае сумнення: вырабляецца зручны, цёплы, натуральны зімовы абутак. Таму рамяство актуальнае і валёнкі карыстаюцца попытам.

The Tradition of Felting Valionki

Villages of Zapalassie, Zaborje, Čapuki, Malaja Kavaleušščyna, Mijory District, Viciebsk Region

The craft of felting *valionki* (traditional footwear of Belarusians) is passed on in families from generation to generation. Making *valionki* has long been practiced throughout that territory. *Valionki* of different colour and size are made from fleece shorn at the appropriate time, in the autumn or spring, and to the required length. The wool is not washed, that way it is easier to felt it.

The main bearers of the felting craft in Mijory District are Jeŭdakim Mitrafanaŭ and Ksienija Daronda (Zapalassie Village), Mikalaj Daronda (Zapalassie Village), Antanina Kažan, Branislava Cycyna, Valiancina Kapuscina (Čapuki Village), Paviel Kudrašoŭ (Malaja Kavaleušščyna Village), Leanid Miatla (Mijory Town).

The bearers use original tools, which have not changed over the past hundred years and have retained their local names, for example, '*čochry*', boards with wire nailed on them for wool combing.

The production of *valionki* is performed manually, gradually and it takes long. They start by twisting the wool in different directions, hammering around and periodically wetting it with warm water. Then homemade wooden blocks and wedges are inserted to shape the mass as *valionki* of the desired shape and size. Once the water is drained from the mass, *valionki* are put on the *pieč*, a Belarusian home heater, to dry. Finished *valionki* are sometimes trimmed with leather over the heels to make them last longer. *Valionki* can be also worn with galoshes. Felting wool is no easy matter, as wool has to be matted continuously for several hours, so this work is usually carried out by men.

Today, *valionki* in Mijory District are made for the family, relatives, other villagers and a small number of people to order or for sale at local fairs. No one doubts the importance of this kind of craft today: it is about making comfortable, warm winter boots from natural material. Therefore, the craft is actual and *valionki* are in demand.

Традыцыя вырэзвання з паперы (выцінанка-выбіванка)

Навагрудскі раён, Гродзенская вобласць

Навагрудская традыцыйная выцінанка-выбіванка — адметная тэхніка «выбівання» пэўнага малюнка на паперы з дапамогай спецыяльных інструментаў: долата, расплюшчанага цвіка, металічнай трубачкі (пустой гільзы), вострай алюмініевай трубачкі.

Асновай такіх вырабаў з'яўляецца ромбавідная сетка, якая імітуе сабой ячэйкі гардзіннага палатна, вязанага з нітак. На ёй размяшчаюцца сіметрычныя буйныя кветкі або букеты, а па краях выбіваюцца зубчыкі паўмесяцам або вугольнікамі. Такія фіранкі ствараюць ілюзію гафтаваных вырабаў. Зараз вырабы ў стылі навагрудскай выцінанкі-выбіванкі выкарыстоўваюцца ў афармленні этнаграфічных куткоў, як элементы дэкаратыўнага аздаблення памяшканняў.

Папяровымі ўзорамі, створанымі ў жанры выцінанкі-выбіванкі ўпрыгожвалі інтэр'еры жылля ў некаторых вёсках на Навагрудчыне ў 1930—1950 г. XX ст. Гэты спосаб вырабу выцінанак сустракаўся даволі рэдка, бо папера — матэрыял недаўгавечны. Узоры, выкананыя такой тэхнікай, вырабляліся адзінкавымі майстрыхамі, якіх памятаюць аднавяскоўцы. А праз гады іх мастацтва стала асновай для аднаўлення выцінанкі-выбіванкі, якая на некаторы час была страчана. Аднавіла гэты ўнікальны від выцінанкі Ніна Пятроўна Шурак. Сёння асноўным носьбітам традыцыі з'яўляецца адна з яе вучаніц — Наталля Аляксандраўна Клімко, якая перадае свае веды выбівання на паперы ажурных узораў падлеткам, моладзі, людзям сталага ўзросту падчас майстар-класаў, семінараў-практыкумаў, на выстаўках і адкрытых занятках навучання рамяству.

Тэхніка вырабу выбіванак вымагае шмат часу ўжо на падрыхтоўчай стадыі — неабходна зрабіць інструменты-«выбойнікі». Ад шырыні модуля «выбойніка» залежыць ажур сеткі. Выбойнікі павінны быць добра завостранымі. Выбіванне адбываецца на дошцы з гладкай паверхняй, лепш за ўсё дубовай, бо яна не так хутка псуецца ад высечак. На ўзоры, якія паўтараюцца, майстрыха асобна малюе і выразае шаблоны.

Для вырабу сурвэтак квадратная чарцёжная папера складваецца папалам і яшчэ раз папалам, для атрымання круглай формы абразаецца па краях. Алоўкам наносыцца патрэбныя ўзоры і аснова з ромбаў, а затым высыкаюцца. У працэсе працы патрабуецца асцярожнасць, каб не перасекчы малюнкi выбойнікам. Гатовая сурвэтка разгортваецца і абавязкова разгладжаецца гарачым прасам.

Сюжэтныя кампазіцыі выбіванак Наталля Аляксандраўна Клімко пераймае з матываў роднай прыроды — гэта буйныя букеты на фоне выбітай сеткі, птушкі, расліны, сцвярджаючы тым самым, што ўстойлівасць гэтага мастацтва звязана з традыцыйным культурна-прыродным асяроддзем.

The Tradition of Paper Cutting (Vycinanka-Vybivanka)

Navahrudak District, Hrodna Region

Navahrudak's traditional *vycinanka-vybivanka* is a distinctive technique of punching of a particular image on paper using special homemade tools, such as chisels, flattened nails, metal tubes (empty cartridge cases), sharpened aluminum tubes, etc.

The foundation for such creations is a diamond-shaped network that imitates cells of lace curtains. Symmetrical large flowers or bouquets are placed on it, and the edges are trimmed to give them the shapes as little crescents or triangles. Such curtains create the illusion of lace fabric. Today Navahrudak style *vycinankas-vybivankas* are used in the design of ethnographic corners as elements of interior decorative finishes.

Paper designs created in the genre of *vycinankas-vybivankas* adorned the interiors of homes in some villages in Navahrudak area in the 1930s – 1950s of the 20th century. This method of making *vycinankas* was quite rare, since paper is not a lasting material, and the few surviving specimens made in this technique were created by some craftswomen, who were remembered by villagers, and years later their art became the basis for the recovery of *vycinankas-vybivankas*, which for some time had been lost. Nina Šurak was the one who revived this unique kind of *vycinankas*. Today, the main bearer of the tradition is one of her students, Natallia Klimko, who passes on her know-how of punching lace patterns on paper to teenagers, youth, and the elderly during master classes, workshops, and at exhibitions and open apprenticeship classrooms.

The technique of making *vybivankas* demands a lot of time already in the preparatory stage, because it requires making the necessary tools called '*vybojniks*' (punches). The pattern of the network depends on the width of the *vybojniks*' modules. They must be well sharpened. Punching is performed on a board with a smooth surface, preferably oak, so it does not spoil quickly from punching. For repeated designs the master draws and punches templates.

To make a napkin, they take a square sheet of paper for technical drawing and fold it in half, and then in half again. To make a round napkin, they trim away the edges. The desired patterns and diamond shaped base are drawn with a pencil, and then they are punched. The process requires care not to punch the image. When a napkin is ready, it is unfolded and necessarily smoothed with a hot iron.

Natallia Klimko adopts motives for her *vybivankas*' narrative compositions from the local nature: large bouquet against the punched background network, birds, plants, etc., thus asserting that the sustainability of this art derives from the traditional cultural and natural environment.

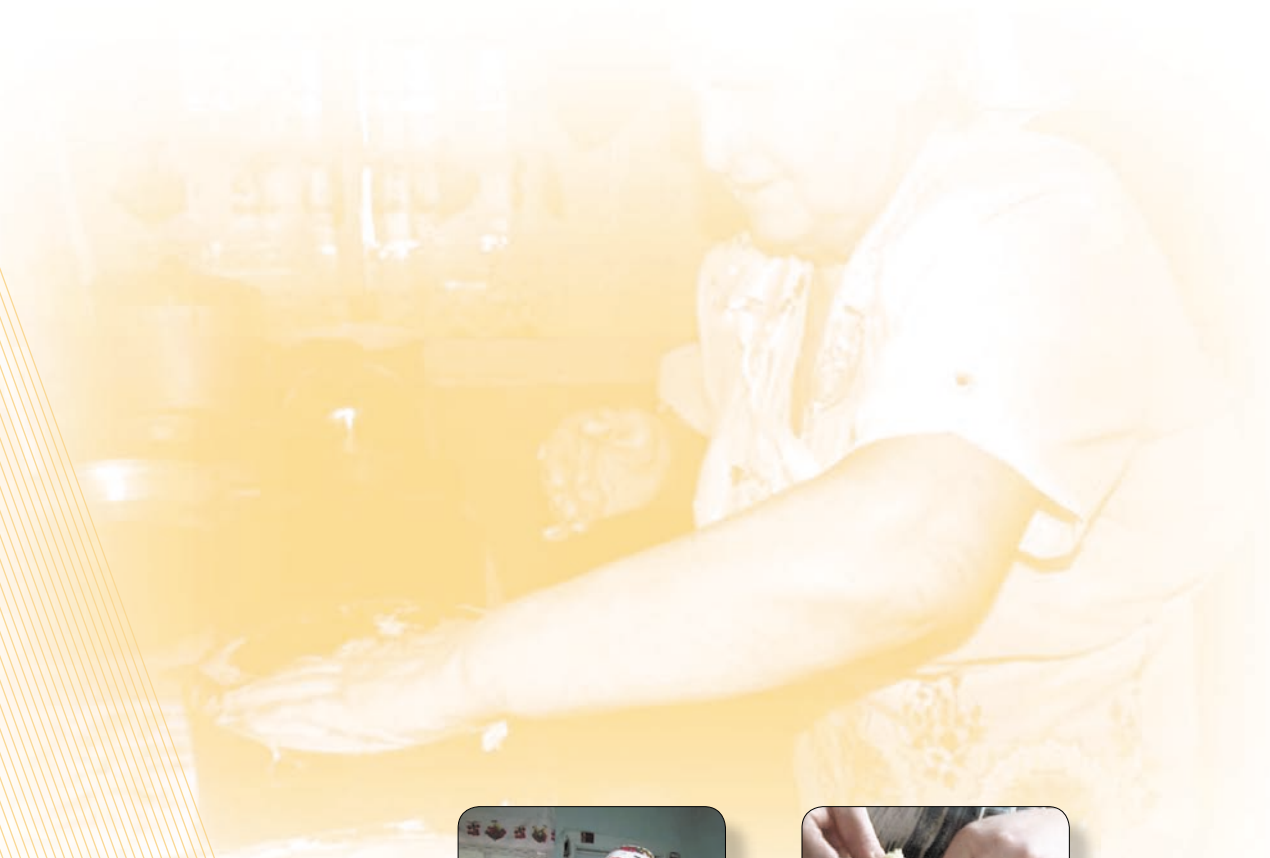

Традиционная
стравы

Traditional
Meal

Традыцыйная тэхналогія выпечкі
жытняга хлеба
The Traditional Way of Making
Rye Bread

Тэхналогія прыгатавання традыцыйнай
сравы «Масляны баран»
Cooking Recipe of the Traditional Dish
'Masliany Baran'

Традыцыйная тэхналогія выпечкі жытняга хлеба

вёска Дзеркаўшчына, Глыбоцкі раён, Віцебская вобласць

Жыта з'яўляецца традыцыйнай зерневай культурай на Глыбоччыне. У вёсцы Дзеркаўшчына па сённяшні дзень выпякаюць хлеб у печы з жытняй мукі. Спечаны ў спецыяльных формах або бляхах, на лістах клёна, дуба, аеру вялікімі боханамі з запасам, прыкладна, на тыдзень, такі хлеб не чарсцвее да 7 дзён.

Працэс прыгатавання хлеба складаецца з некалькіх этапаў: прыгатаванне *квасніка* (закваскі), квасу, на якім расчыняецца хлеб, замескі і выпечкі хлеба.

Перад тым, як садзіць хлеб у печ, гаспадыня хрысціцца і робіць на цесце крыжык. Каб даведацца, ці гатовы хлеб, як толькі яго пасадзілі ў печ, кідае ў шклянку з вадой кавалачак цеста, калі цеста ўсплыве — хлеб гатовы. Да моманту вымання хлеба, стол накрываюць чыстым *ручніком* ці абрусам, а дастаўшы з печы бохан, гаспадыня змочвае руку ў халоднай вадзе і праводзіць па яго скарынцы зверху, затым кладзе на чысты льняны ручнік і накрывае. Спачатку ўсе хрысцяцца, а потым адразаюць першую лусту хлеба. Такі хлеб служыць сімвалам шчасця і дабрабыту.

Пячэцца яшчэ і «скараспелы» хлеб — *падпалонак*. Да таго, як пасадзіць асноўны хлеб, кавалачак цеста кладуць на патэльнію, робяць пальцам дзірачкі зверху і ставяць у печ. Пакуль гаспадыня раскладвае цеста ў бляхі, ён — гатовы.

Тэхналогіяй выпечкі жытняга хлеба валодаюць многія жыхары вёскі Дзеркаўшчына, аднак не ўсе яе выкарыстоўваюць. Старажытную рэцэптуру захоўваюць і практыкуюць некалькі дзеркаўшчыцкіх сем'яў. Сярод іх сям'я Сцепаніды Аляксандраўны Лупач. Таксама займаецца выпечкай хлеба Ірына Адольфаўна Загорская. С. А. Лупач расказвае, што гэтую традыцыю яна пераняла ад сваёй матулі па спадчыне, а той, у сваю чаргу, такжа перадала матуля.

Носьбіты традыцыі выпякаюць хлеб для ўласнага ўжывання, а таксама па замове аднавяскоўцаў, для прыездных, з нагоды вясковых урачыстасцей і свят.

The Traditional Way of Making Rye Bread

Dzierkaŭščyna Village, Hlybokaje District, Viciebsk Region

Rye is traditional grain crop in Hlybokaje District. In the Village of Dzierkaŭščyna people still make bread from rye flour and bake it in the traditional stove. Bread is baked in special tins or as large loaves on baking sheets or on maple, oak, sweet flag leaves in the amount to provide a week's supply, because such bread can last for seven days without getting stale.

The process of making bread involves several steps: making *kvassnik*, flour and water mixture, making kvass that acts as leaven instead of yeast, kneading and baking the bread.

Before putting the bread into the oven, the woman crosses herself and makes a cross on the dough. In order to know when the bread is ready, before putting the bread into the oven she nips off a small piece of dough and puts it into a glass of water right after putting the bread into the oven. The piece of dough sinks first, but later it comes up to the surface, which indicates that the bread is ready. Before taking the bread out of the oven, the table is covered with a clean *ručnik* (traditional towel) or a table cloth. Having taken a loaf out of the oven, the woman wets her hand in cold water, runs it over the top of the crust and then transfers the loaf onto a clean linen towel and covers it. When cutting off the first slice, people crosses themselves. Such bread is a symbol of happiness and well-being.

They also make so-called *padpalonak*, 'fast bread'. Before putting the main bread into the oven, the woman detaches a piece of dough and puts it onto a frying pan, punches it with her fingers and places it into the oven. By the time the woman finishes transferring the rest of the dough into the tins, the *padpalonak* is ready.

Many residents of Dzierkaŭščyna Village have the know-how to make rye bread, however, few practice it. Several families in Dzierkaŭščyna Village know the recipe for making rye bread and bake it. Sciepanida Lupač's family is one of them, Iryna Zahorskaja is another. Sciepanida Lupač says that she learned this tradition from her mother, who in her turn had inherited it from her mother.

The bearers of the tradition make bread for their own consumption, to order for other villagers and for guests, also on the occasion of local events and celebrations.

Тэхналогія прыгатавання традыцыйнай стравы «Масляны баран»

вёска Мацюкова, Глыбоцкі раён, Віцебская вобласць

Тэхналогія прыгатавання традыцыйнай стравы «Масляны баран» у вёсцы Мацюкова — гэта тэхналогія прыгатавання хатняга масла і яго эстэтычнага афармлення ў выглядзе «барана» па традыцыйнай рэцэптуры, характэрнай для кухні мясцовай вясковай супольнасці.

Прыгатаванне стравы пачынаецца са збору смятаны (вяршкоў). Смятану збіраюць з салодкага малака, якое стаяла ў халодным месцы тыдзень, а то і больш. Чым больш смятаны, тым больш атрымліваецца масла, а значыць і «баран» будзе большым. Затым у спецыяльнай драўлянай бойцы ўзбіваецца масла. Гэты працэс доўжыцца да гадзіны. Калі масла збілася, яго працэджваюць праз сіта ці марлю, затым сабранае масла мыюць у халоднай вадзе, расціраючы лыжкай ці рукамі, і соляць. Потым масла сціскаюць у камок прадаўгатай формы, з якога выразаюць фігуру барана і пачынаецца «мастацкі» этап прыгатавання.

Кавалачкі масла выціскаюцца праз марлю ці бінт — атрымліваецца маса ў выглядзе авечай поўсці (воўны), якую ножыкам лёгка прыціскаюць да выразанай фігуры, і так аблепляюць яе ўсю. З разарэтага воску робяцца рожкі, з перцу-гарошку — вочкі. Апошнім штрыхом з'яўляецца ўпрыгожванне «Маслянага барана» рознай зелянінай — рутай, шпарагусам, пятрушкай.

«Масляны баран» — святочная страва, але сёння яна выкарыстоўваецца і ў штодзённым хатнім ужытку, гатуецца на розныя мерапрыемствы і ўрачыстасці, для гасцей.

Некалі «Маслянага барана» гатавалі многія сем'і вёскі Мацюкова, але на сённяшні дзень традыцыйнай тэхналогіяй валодаюць члены толькі адной сям'і, сярод іх старэйшая захавальніца рэцэптуры — Тэрэса Янаўна Струй.

Першыя спробы зрабіць «Маслянага барана» адбыліся, калі Тэрэсе Янаўне было 7 год. У дзяцінстве яна дапамагала рабіць страву цётцы і матулі, а ў падлеткавым узросце стала гатаваць самастойна. Жанчына перадала сваё майстэрства дачцэ і ўнучцы.

Тэрэса Янаўна валодае многімі тэхналогіямі прыгатавання традыцыйных страў. Акрамя «Маслянага барана» па старадаўніх рэцэптах вырабляе клінковы сыр, тварог, выпякае велікодныя булкі і кулічы, пончыкі з тварагу (калабочкі), рулі, дранныя бліны з мясам (пыжы).

Носьбіты традыцыі транслююць веды, звязаныя з элементам, у форме вуснага тлумачэння і практычнага паказу ўсім жадаючым вяскоўцам. Часта аднавяскоўцы звяртаюцца да сям'і Струй, каб атрымаць «Маслянага барана» на свята.

Cooking Recipe of the Traditional Dish 'Masliany Baran'

Maciukova Village, Hlybokaje District, Viciebsk Region

The preparation technique of the traditional dish '*Masliany Baran*' (Buttery Ram) in Maciukova Village is a technique of preparing home-made butter and its aesthetic design in the shape of a 'ram' according to the traditional recipe characteristic of the local village cuisine.

The preparation of the dish starts with collecting sour cream. The sour cream (topping cream) is collected from sweet milk, which has been stored in a cold place for a week or even more. The more sour cream is used, the more butter is produced, meaning the 'ram' will be larger. Then the butter is beaten in a special wooden bowl. The process takes up to one hour. When the butter has been beaten into a firm mass, it is filtered through a bolter or gauze. Then the collected butter is washed in cold water while being spread with a spoon or by hands, and some salt is added. After that the butter is shaped into elongated form, which is used to carve the ram figure and start the 'artistic' part of cooking.

Small pieces of butter are pressed through gauze or bandage to achieve sheep's wool look, which is easily attached to the cutout figure all around using a small knife. Horns are made from heated wax, eyes — from pepper peas. The last touch is decorating the '*Masliany Baran*' with various herbs like rue, asparagus, parsley.

'*Masliany Baran*' is a festive dish, however nowadays it is also used in daily domestic life, cooked for different events, celebrations and newly arrived guests.

Formerly many families of Maciukova Village cooked the '*Masliany Baran*', but as of today only members of one family possess the traditional technique, with the oldest keeper of the recipe Teresa Struj among them.

Her first attempts to cook '*Masliany Baran*' took place when Teresa Struj was seven years old. As a child, she helped her mother and her aunt to cook the dish, and as a youth she cooked it by herself. The woman passed her mastery on to her daughter and granddaughter. Teresa Struj possesses many techniques of cooking traditional dishes. Besides '*Masliany Baran*' she uses ancient recipes to cook blade-shaped cheese, cottage cheese, bake various Easter cakes, *kalabočki*, i. e. cottage cheese fritters; shins; *pyžy*, potato pancakes with meat.

The bearers of this tradition pass this knowledge on in the form of verbal explanation and practical demonstration to all villagers interested. Locals often turn to the Struj family to have '*Masliany Baran*' made for a celebration.

Змест

Традыцыйныя цырымоніі

Traditional Ceremonies

Уводзіны. Ала Сташкевіч Introduction. Alla Stashkevich	4
Абрад «Варварынская свяча» The Rite of 'Varvarynskaja Sviača'	8
Дзіцячы калядны абрад «Курь» The Children's Christmas Rite of 'Kury'	12
Абрад «Калядныя цары» The Rite of the 'Kalyady Tsars'	16
Калядны абрад «Шчадрэц» The Christmas Rite of 'Ščadrec'	22
Абрад «Цягнуць Каляду на дуба» The Rite of 'Ciahnuć Kaliadu na Duba'	26
Масленічная абрадавая гульня «Пахаванне дзеда» The Maslenica Ritual Game 'Pachavannie Dzieda'	30
Абрад «Намскі Вялікдзень» The Rite of 'Namski Vialikdzień'	34
Вясновыя абрадавы карагод «Стрылка» The Spring Ritual Circle Dance 'Strylka'	38
Абрад «Тураўскі карагод» на свята Юр'я The Rite of 'Turaŭski Karahod' on St. Jury's Day	42
Абрад «Насіць намётку» The Rite of 'Carrying a Namiotka'	50
Абрад «Провады русалкі» The Rite of 'Provady Rusalki'	54
Абрад «Бразгун» The Rite of 'Brazhun'	60

Светаномыя людзей,

міфалогія

The worldview of people,
mythology

Традыцыя пакланення каменным крыжам The Tradition of Worshipping the Stone Crosses	66
Традыцыі шанавання Святога каменя The Traditions of Venerating the Holy Stone	72
Урачыстасць у гонар ушанавання абраза Маці Божай Будслаўскай (Будслаўскі фест) Celebration in Honor of the Budslau Icon of Our Lady (Budslau Fest)	76
Традыцыя паломніцтва і пакланення «Блакiтнай крыніцы» The Tradition of Pilgrimage And Worship of the 'Blue Spring'	84

Побытавы танец «Спораўская полька»
The Everyday Dance 'Sporaŭskaja Polka'

Традыцыя выканання хрэсьбiнных і вясельных песень
The Tradition of Performing Baptismal and Wedding Songs

Мясцовыя песенныя стыль выканання традыцыйных
абрадавых і пазаабрадавых песень аўтэнтчнымi фальклорнымi
гуртамі «Журавушка», «Глыбокія крыніцы», «Павалыкі»
The Local Performing Style of Traditional Ritual
And Non-Ritual Songs by 'Žuravuška', 'Hlybokija Krynicy',
'Pavaliaki' Authentic Folk Groups

Спеўныя стыль Тураўскага міжрэчча Прыпяці — Сцвігі
The Singing Style of the Turau Mižrečča
of the Prypiac and the Scviha Rivers

Выканальніцкае майстэрства ў жанры казкавай прозы
Лідзiі Міхайлаўны Цыбульскай
Lidzija Cybul'skaja's Mastery in the Genre of the Fairy Tale Prose

90 Выканальніцкае

мастацтва

Performing
Arts

94

96

98

100

Традиційна рамёсты

Traditional Craftsmanship

Традиційна тэхналогія закладнога ткацтва ручнікоў The Traditional Technique of 'Zakladnoje' Weaving of 'Ručniks'	104
Творчасць майстра Мар'яна Скрамблевіча па вырабу музычных інструментаў Marjan Skramblevič' Mastery of Making Musical Instruments	108
Традиційная тэхналогія ткацтва падвойных дываноў (Камянецкі раён) The Traditional Technique of Double-Sided Tapestry Weaving (Kamianiec District)	112
Традиційная тэхналогія пляцення лапцей The Traditional Technique of Making 'Lapci'	114
Традыцыя ткацтва паясоў The Tradition of Beltweaving	118
Традыцыі ганчарнай вытворчасці з аўтэнтэчнымі элементамі The Pottery Traditions with Authentic Elements	122
Традиційная тэхналогія ткацтва падвойных дываноў (Мастоўскі раён) The Traditional Technique of Double-Sided Tapestry Weaving (Masty District)	128
Творчасць майстроў-шапавалаў The Mastery of Felting	130
Традыцыя ажурнага ткацтва The Tradition of Openwork Weaving	134
Тэхналогія ганчарных вырабаў The Pottery Technique	138
Традыцыя роспісу велікодных яек The Tradition of Painting Easter Eggs	142
Традыцыя вырабу валёнак The Tradition of Felting Valionki	146
Традыцыя вырэзвання з паперы (выцінанка-выбіванка) The Tradition of Paper Cutting (Vycinanka-Vybivanka)	150

Традыцыйныя сравы

Traditional Meal

Традыцыйная тэхналогія выпечкі жытняга хлеба The Traditional Way of Making Rye Bread	156
Тэхналогія прыгатавання традыцыйнай сравы «Масляны баран» Cooking Recipe of the Traditional Dish 'Masliany Baran'	158

Даведачнае выданне

ЖЫВАЯ СПАДЧЫНА БЕЛАРУСІ

Нацыянальны Інвентар нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі

К а т а л о г

LIVING HERITAGE OF BELARUS

National Inventory of Intangible Cultural Heritage of Belarus

C a t a l o g u e

На беларускай і англійскай мовах

Укладальнік *Мармыш Таццяна Міхайлаўна*

Рэдактар *С. Рыбарава*
Стыльрэдактар *В. Жолтак*
Дызайн і вёрстка *Ю. Шабан*

Падпісана да друку 08.05.2014.
Фармат 60x84^{1/8}. Тыраж 300 экз. Заказ

ДУА «Інстытут культуры Беларусі».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/294 ад 18.04.2014.
Вул. Каліноўскага, 12, 220086, г. Мінск.

РУП «Інфармацыйна-вылічальны цэнтр Міністэрства фінансаў Рэспублікі Беларусь».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/41 ад 29.01.2014.
Вул. Захарова, 31, 220004, г. Мінск.

What should we remember? What keeps us afloat in the volatile world, which brings novelty every single day? Different nations have their own practically immutable canonical structures of distinctive memorial points of reference. These 'skeletons' are later covered by essential memory elements with the meanings that offer answers to the challenges of the time. How not to lose ourselves, our identity, which becomes concealed behind these layers of temporary elements? Why should 21st century man, who has got entangled in the complications of both physical and virtual worlds, remember-know-practice the intangible heritage?

The intangible nature of the heritage requires person to person interaction. It demands communication. It implies 'Human to Human' format. However, who is that human? It is a bearer, a medium – the one who passes on the intangible heritage and axiology of the local cultures; it is local communities with their roots deep in the context of living their lives with a distinct 'spirit of the place', who design intangible forms of an individual's creativity. It is me, it is you, it is she and he, it is us... as the recipients of the intangible culture.

... Memory preserves what can be actualised 'here-and-now'. The idea of this edition is to update and preserve those manifestations of the intangible heritage of the Belarusians, which are living today and present the local cultures of different parts of Belarus as:

- invisible links that bind generations,
- embodiment of the 'will' to maintain the continuity of the development within one's own locus of life,
- real and symbolic creators of the unique cultural landscape,
- the foundation for sustainable development and also the safeguard of the cultural pluralism and diversity,
- cultural, legal, regulatory, and environmental factors,
- creators and accumulation points of the senses and values of life,
- ways to self-identity in the cultural and social domains.

The intangible heritage is the identifier of the Belarusian culture and at the same time, while expressing the historical and cultural values as an means of cultural self-distinction, it is a universal value, a treasure of the world culture, which still awaits its 'discovery' and appreciation, first and foremost by us: you and me.

We offer it to you... To a Human.